

Help!,

ook na mijn 18de

**Doorlopende gespecialiseerde hulp
aan meisjes na seksuele uitbuiting
noodzakelijk**

Uitgebreide versie

mr. Karin Kloosterboer

Hart voor Kinderrechten

**DEFENCE for
CHILDREN**

Doorlopende gespecialiseerde hulp aan meisjes na seksuele uitbuiting noodzakelijk

mr. Karin Kloosterboer

Voor u ligt de uitgebreide versie van *Help!, ook na mijn 18de*. Hierin vindt u de volledige tekst, met literatuurverwijzingen en uitgebreide citaten van de meisjes, ouders en deskundigen met wie voor het onderzoek werd gesproken.

Daarnaast is er een korte versie van *Help!, ook na mijn 18de* zowel online als in hard copy te raadplegen. Deze heeft de omvang en opbouw van een pleidooi, bedoeld om u te leiden naar een verbetering van de hulp aan meisjes die slachtoffer zijn van seksuele uitbuiting.

Voor meer informatie, gebruik de hyperlink of scan de QR-code.

<http://defenceforchildren.nl/actueel/publicaties/seksuele-uitbuiting/help-ook-na-mijn-achttiende/>

Alle rechten voorbehouden. Behoudens de door de Auteurswet 1912 gestelde uitzonderingen, mag niets uit deze uitgave worden vervoelvoudigd (waaronder begrepen het opslaan in een geautomatiseerd gegevensbestand) of openbaar gemaakt, op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave de uiterste zorg is besteed, aanvaarden de auteur(s), redacteur(en) en uitgever geen aansprakelijkheid voor eventuele fouten of onvolkomenheden.

© Defence for Children - ECPAT | November 2019

INHOUDSOPGAVE

Help!	6
1. Inleiding	7
1.1 Methodiek	7
1.2 Leeswijzer	8
1.3 Meisjesslachtoffers	9
1.4 Achttien als leeftijdsgrens	9
1.5 Dank	9
2. Situatieschets	10
2.1 De instelling	10
2.2 Achttien worden	10
2.3 Aansluiting	11
2.4 Knelpunten en zorgplicht	11
2.5 Passende zorg	11
2.6 Verbetering	12
3. Hulp na uitbuiting	13
3.1 Seksuele uitbuiting	13
3.1.1 Het meisje	16
3.1.2 De uitbouter	20
3.1.3 De klant	22
3.1.4 De omgeving	23
3.2 De hulpvraag	25
3.2.1 Tegenstellingen	25
3.2.2 Passende hulp	26
3.2.3 Herkennen en reageren	28
3.3 Hulp in een instelling	30
3.3.1 Gesloten plaatsing en repressie	31
3.3.2 Effectiviteit	33
3.3.3 Leefklimaat	33
3.3.4 Bezwaren	34
3.4 Geïnterviewden aan het woord	34
3.4.1 Slachtoffers	34
3.4.2 Ouders	38
3.4.3 Deskundigen	38
3.5 Specifieke thema's	41
3.5.1 Herkennen van echte problemen en "ontschuldigen"	41
3.5.2 Ouders betrekken	43
3.5.3 Vrienden betrekken	44
3.5.4 Expertise	44
3.5.5 Zelfstandigheid en nazorg	45
3.6 Continuïteit in de hulp	48
3.6.1 Wisselingen	48
3.6.2 Overgang 18- 18+	49
4. Analyse (internationale) regels en beleid	55
4.1 Regelgeving	55
4.1.1 VN-Kinderrechtenverdrag en andere internationale regels	55
4.1.2 Landelijke regels	57
4.1.3 Overgang 18- 18+	59
4.2 Politie en justitie	62
4.2.1 Strafbaarheid	63
4.2.2 Aangifte	63
4.2.3 Opsporing en vervolging	64
4.3 Samenwerking	65
4.3.1 Verschillende niveaus	66

4.3.2	Systeemdenken.....	67
4.4	De gemeenten.....	67
4.4.1	De gemeentelijke organisatie.....	67
4.4.2	Blinde vlekken	71
5.	Aanbevelingen	73
5.1	Aanbevelingen aan de gemeenten.....	73
5.2	Aanbevelingen aan de Rijksoverheid	79
	Bijlage 1 - Bronnenlijst	81
	Bijlage 2 - Geraadpleegde deskundigen.....	85

voorwoord

Help!

*Help, I need somebody
Help, not just anybody*

Help!, ook na mijn 18de gaat over meisjes. Meisjes die seksueel zijn uitgebuit en in verband daarmee hulp krijgen in een (jeugd)instelling. Meisjes die bovendien achttien worden, meerderjarig, waardoor er veel verandert in de geboden hulp.

Hoe meer u zich erin verdiept, hoe naarder het wordt. Meisjes die opgesloten zitten, omdat ze seksueel zijn uitgebuit. Uitbuiters die vrij rondlopen en weer andere meisjes uitbuiten. En daar grof geld mee verdienen. Die de maatschappij in het gezicht uitlachen omdat ze niet gepakt worden, zich machtig voelen en goed in de slappe was zitten.

Als maatschappij kunnen we kennelijk niet voorkomen dat meisjes worden uitgebuit. Alleen daarom al hebben we slachtoffers de best mogelijke hulp te geven. Hoe oud ze ook zijn, hoe lastig en uitzichtloos dat soms ook is. Daar gaat *Help!* over. Het is een pleidooi voor doorlopende specialistische hulp aan slachtoffers van seksuele uitbuiting, voor en na hun achttiende verjaardag.

*Help me if you can, I'm feeling down
And I do appreciate you being round
Help me get my feet back on the ground
Won't you please, please help me
(The Beatles, 1965)*

1. INLEIDING

Voor de meeste lezers zal seks een ongemakkelijk onderwerp zijn, meer iets voor de privésfeer. Om maar te zwijgen over gedwongen seks. En dan gaat het in *Help!* de hele tijd over gedwongen seks met minderjarigen. Daar kunt en wilt u zich waarschijnlijk helemaal niets bij voorstellen. Seksuele uitbuiting van minderjarige meisjes is een grove schending van kinderrechten die in het VN-Kinderrechtenverdrag zijn vastgelegd. Het is te gruwelijk om aan te denken, te vreselijk om te herkennen en te heftig om adequaat op te reageren als iemand het tegenkomt.

Dat is een menselijke reactie, die makkelijk leidt tot wegstaren, bagatelliseren of zelfs *victim blaming* en schaamte daarover. “Het komt hier niet voor”, “Het zijn uitzonderingen” en “Had ze maar ‘nee’ moeten zeggen!” Omdat we het ons niet kunnen voorstellen en het daarom misschien wel niet echt willen geloven. Voor onze eigen gemoedsrust.

“Je krijgt vaak te horen: Ik snap jou wel. Ook van hulpverleners. Maar als je het zelf niet hebt meegemaakt, dan denk ik niet dat je het echt begrijpt.”
(Gemma, 20)

In *Help!*, ook na mijn 18de breekt Defence for Children – ECPAT een lans voor doorlopende gespecialiseerde hulp aan meisjes die slachtoffer zijn geworden van seksuele uitbuiting. Op basis van onderzoek wordt geanalyseerd hoe het kan dat deze hulp momenteel niet optimaal, continu en gespecialiseerd is. En hoe dat structureel verbeterd kan worden.

1.1 Methodiek

Help!, ook na mijn 18de is het resultaat van onderzoek - van eind februari tot half juli 2019 - in opdracht van Defence for Children – ECPAT als onderdeel van de Coalitie tegen Seksuele Kinderuitbuiting waarbij literatuuronderzoek gekoppeld is aan kwalitatief onderzoek. Voorafgaand daaraan deed Defence for Children – ECPAT een verkennend onderzoek, dat hierin is verwerkt.

Op basis van deskresearch (literatuur, beleidsstukken en relevante sites) is onderzocht welke aspecten van belang zijn bij de hulp aan meisjes die slachtoffer zijn van seksuele uitbuiting, de overgang van minder- naar meerderjarigheid (18-/18+) en andere hobbels in de continuïteit van hulp. Ook is daarbij gekeken naar de regelgeving en ‘goede voorbeelden’ om hulp te laten doorlopen.

Naast deskresearch zijn er diepte-interviews afgenomen met twaalf meisjes, drie ouders en drie ervaringsdeskundigen. De twaalf geïnterviewde Nederlandse meisjes die slachtoffer zijn van seksuele uitbuiting variëren in leeftijd van veertien en tweeëntwintig jaar. Daarnaast is, ook vaak diepgaand, met 46 verschillende deskundigen gesproken. Alle geïnterviewden komen anoniem aan het woord en de meisjes onder een pseudoniem. Een lijst met geraadpleegde deskundigen is als bijlage opgenomen.

Afbakening

Het onderzoek *Help!*, ook na mijn 18de spitst zich toe op:

- (Minderjarige) Nederlandse meisjes die slachtoffer zijn geworden van seksuele uitbuiting.
- Meisjes die in verband met de seksuele uitbuiting hulp krijgen.
- Meisjes die daarvoor in een (gesloten) instelling zitten of zaten.
- De overgang van de hulp van minder- naar meerderjarigheid (18-/18+).

De combinatie van factoren maakt seksuele uitbuiting van minderjarige meisjes tot een complex onderwerp. Tegelijkertijd is het ook simpel wanneer men zich realiseert om wie het gaat. Om meisjes, meiden. Meisjes die dromen hebben of hadden, meiden die verhard zijn geraakt en onaangenaam in de omgang zijn, jonge dames die stoer en krachtig zijn en ook heel kwetsbaar... Kortom, zoals een buurmeisje, nichtje of dochter van elkaar kunnen verschillen. Zij komen door dit hele rapport heen aan het woord.

Doel van *Help!, ook na mijn 18de* is om een bijdrage te leveren aan het verbeteren van onze taken als samenleving. Allereerst om onze kinderen en jongeren beter te beschermen tegen uitbuiting. En daarnaast om meisjes die slachtoffer zijn geworden van uitbuiting alle mogelijke ondersteuning en hulp te bieden zodat zij kunnen herstellen en zich op hun toekomst kunnen richten.

Voor de professional

Help!, ook na mijn 18de richt zich in de eerste plaats tot u. U is dan allereerst een persoon die bij een gemeente in Nederland of bij een ministerie werkt. U zult het nog vaker lezen: de gemeente is verantwoordelijk voor de hulp aan meisjesslachtoffers. En dus het eerste aanspreekpunt. Daarnaast is de Rijksoverheid stelselverantwoordelijke en daarmee voor enkele cruciale onderwerpen óók eerste aanspreekpunt.

Maar u staat er gelukkig niet alleen voor. De meisjes zelf, hulpverleners, politie, intern begeleiders bij scholen, ouders, oplettende burgers, iedereen heeft een rol als het aankomt op het beschermen en ondersteunen van jongeren. Ook voor hen is *Help!, ook na mijn 18de* informatief, zinvol en inspirerend om tot actie over te gaan.

1.2. Leeswijzer

Deze tekst is uitgebreid en dat heeft een belangrijke reden. Veel aspecten van seksuele uitbuiting van meisjes en de hulp aan slachtoffers zijn complex. Uit gesprekken bij onder meer gemeenten bleek dat men vaak zicht heeft op slechts enkele aspecten en niet op het geheel of de onderlinge verwevenheid. Het vergt uitleg en de stem van betrokkenen zelf om een helder, completer beeld te krijgen van de omvang van de problemen waarmee seksueel uitgebuite meisjes op hun weg naar meerderjarigheid worden geconfronteerd.

Natuurlijk is het mogelijk om ook alleen de korte versie te lezen. Of delen over te slaan, bijvoorbeeld omdat het al bekend is. Echter, dit rapport van voor naar achter lezen wordt aangeraden om beter inzicht te krijgen in de (hulp)situatie waar de seksueel uitgebuite meisjes in verkeren en hoe deze te verbeteren.

- *Situatieschets* - hier wordt een beeld geschetst van het onderwerp van *Help!, ook na mijn 18de* en het pleidooi voor doorlopende gespecialiseerde hulp aan uitgebuite meisjes.
- *Hulp na uitbuiting* - hier treft u die informatie die nodig is voor een goed begrip en het adequaat organiseren van de hulp aan deze meisjes: over seksuele uitbuiting, de hulpvraag, hulp in een instelling en continuïteit in hulp. Zoveel mogelijk komen daarin de slachtoffers, ouders en deskundigen zelf aan het woord.
- *Achtergrond en analyse* - hier leest u waarom de huidige hulp niet helpt, hoe de regelgeving werkt, hoe door het systeemdenken gemeenten onbedoeld selectief kijken en voor selectieve oplossingen kiezen en welke blinde vlekken gemeenten hebben.
- *Aanbevelingen* - hier mondt het pleidooi uit in aanbevelingen om de hulp te verbeteren. Ze werken toe naar beter zicht op de meisjes en ondersteuning met doorlopende, specialistische hulp die gecoördineerd wordt vanuit gespecialiseerde instellingen.

Er is geprobeerd alle relevante informatie te betrekken in het onderzoek zodat alle invalshoeken gerespecteerd worden. In kaders staat aanvullende achtergrondinformatie. *Help!, ook na mijn 18de* pretendeert echter op geen enkele manier volledig te zijn. Omwille van de leesbaarheid wordt niet bij elke opmerking een bron genoemd; voor geïnteresseerde lezers is er een uitgebreide bronnenlijst. In het rapport wordt direct en soms 'kort door de bocht' geformuleerd, omdat we denken dat de meisjesslachtoffers om wie het gaat niet gebaat zijn bij verhullend, voorzichtig of vaag taalgebruik.

1.3 Meisjesslachtoffers

Dit rapport gaat over meisjes die slachtoffer zijn van seksuele uitbuiting. Zoveel mogelijk wordt dan ook 'zij' gebruikt. De jongeren zijn zowel minder- als meerderjarig en worden wisselend aangeduid met meisjes, meiden, slachtoffers of meisjesslachtoffers. In de hulpverlening worden ze meestal aangesproken met meiden.

“Meiden. Hier noemen ze ons meiden.” (Chantal, 21)

Andere uitbuitingsvormen, niet-Nederlandse en jongens-slachtoffers verdienen uiteraard evenzeer aandacht, maar vormen geen onderwerp van *Help!, ook na mijn 18de*.

Jeugdhulp, jeugdzorg, JeugdzorgPlus, zorg, het zijn verschillende termen met een net andere betekenis. In *Help!, ook na mijn 18de* gaat het over jeugdhulp en over jeugdzorg in (gesloten) instellingen en op die plaatsen wordt dit onderscheid aangehouden. Verder worden de termen met het oog op de leesbaarheid zoveel mogelijk afgewisseld.

1.4 Achttien als leeftijdsgrens

Het is bijzonder hoe een leeftijdsgrens in veel gevallen nauwelijks betekenis heeft en toch juist uiterst bepalend is. Dat geldt ook voor de minder- en meerderjarigheidsleeftijd (18- en 18+). Voor veel jongeren verloopt die overgang bijna geruisloos, voor de meisjes die centraal staan in *Help!, ook na mijn 18de* is het vaak een cruciaal moment.

Jongeren worden met achttien jaar juridisch meerderjarig en dat impliceert dat hij of zij zichzelf moet kunnen redden. Tot achttien is er ouderlijk gezag en gelden er bijzondere regels, zoals het VN-Kinderrechtenverdrag en de Jeugdwet. Vanaf achttien jaar valt de jongere onder een regime dat zelfstandigheid en zelfbeschikking veronderstelt. Sommige jongeren raken door die overgang in (extra) problemen.

Dat geldt in het bijzonder voor meisjes die het slachtoffer zijn van seksuele uitbuiting. Vaak zijn ze gedurende de uitbuiting hun zelfstandigheid en ondersteunende netwerk totaal kwijtgeraakt. Wanneer ze vervolgens in de gedwongen residentiële jeugdhulp terecht komen, verzeilen ze (opnieuw) in een zeer afhankelijke, onzelfstandige positie. Om van daaruit op hun achttiende verjaardag in één keer de sprong naar meerderjarigheid, met zelfstandigheid en zelfredzaamheid, te maken, is bijzonder lastig. Zonder ondersteuning door ouders of anderen is het schier onmogelijk. Voor deze meisjes is doorlopende gespecialiseerde hulp dan ook van levensbelang.

Een meisje dat niet voldoende zelfstandig en zelfredzaam is zodra ze meerderjarig wordt, heeft een grote kans om in problemen te komen met onderwijs (schoolverzuim), financiën (schulden), op sociaal gebied (vereenzaming), of op andere gebieden (overlast). Daarmee is het risico om opnieuw in handen te vallen van een uitbouter aanzienlijk.

1.5 Dank

De oprechte betrokkenheid met het onderwerp van eenieder die voor dit onderzoek is gesproken was treffend.

De ontmoetingen waren bijna allemaal intensief, bijzonder en ontroerend. De manier waarop meisjes, ouders en professionals hun hart openden voor een onbekende was indrukwekkend. Hun motivatie om (andere) meisjes te helpen door samen na te denken over de hulpverlening, maakte diepe indruk. Daar past alleen maar groot respect en dank bij.

2. SITUATIESCHETS

Ieder jaar worden naar schatting ruim 1.300 Nederlandse minderjarigen slachtoffer van seksuele uitbuiting. Verreweg de meeste van deze slachtoffers zijn meisjes. Slechts een beperkt aantal van hen wordt daadwerkelijk als slachtoffer herkend. De belangrijkste redenen daarvoor kunnen zijn:

- Het problematische gedrag van het meisje is opvallender dan de achterliggende trauma's en andere oorzaken van dit gedrag.
- Het meisje ziet zichzelf niet als slachtoffer of wil dat niet zien.
- Seksuele uitbuiting van minderjarigen is een taboe en wordt daardoor moeilijk herkend.
- De directe omgeving van het meisje (school, ouders, politie, hulpverleners) is terughoudend vanwege de dubbelzinnigheid van signalen en schaamte daarover.

“Ik had niet het idee dat mijn ex echt een loverboy was. Wel dat hij een narcist is. Hij kan meisjes echt zo laag laten voelen dat ze echt niks meer waard waren en gewoon mishandelen en zo, maar ik heb niet het idee gehad dat hij een loverboy was. Maar ja, dat zeggen al die meisjes, hè, dat hun vriend geen loverboy is.” (Babet, 19)

2.1 De instelling

Een flink aantal van deze meisjes komt terecht in een gesloten jeugdhulpinstelling. Dat kan onder dwang doordat de kinderrechter een gesloten uithuisplaatsing oplegt, bijvoorbeeld omdat het meisje vrijwillige vormen van hulp weigert. Het kan ook doordat de ouders namens het minderjarige meisje instemmen met gesloten plaatsing, omdat zij denken haar zo te beschermen tegen de uitbuiters. In vrijwel alle gevallen zit het minderjarige slachtoffer van seksuele uitbuiting in een (gesloten) instelling tegen haar eigen wil.

De hulp in een (gesloten) instelling aan minderjarige slachtoffers van seksuele uitbuiting is vaak inadequaet. De belangrijkste redenen daarvoor zijn:

- Het slachtofferschap van het meisje en de achterliggende trauma's worden niet of pas laat herkend, waardoor het behandelplan vooral gericht is op haar onaangepaste gedrag of op een zeer beperkte diagnose.
- Er is sprake van veelvuldig overplaatsen van het meisje, soms naar tientallen opeenvolgende instellingen met verschillende begeleiders en behandelaars.
- Het repressieve karakter van een gesloten instelling beschadigt het meisje.
- Vaak wordt een behandeling bij gesloten plaatsing niet gestart omdat de machtiging slechts voor drie maanden wordt afgegeven.
- Wanneer het meisje bij (gesloten) plaatsing zeventien jaar of ouder is, vindt de hulpverlening het vaak niet meer de moeite waard een behandeling te beginnen die niet kan worden afgemaakt, want: als het meisje achttien wordt, vervalt de juridisch grond voor de gedwongen gesloten plaatsing. Het meisje vertrekt uit de jeugdhulpinstelling.

2.2 Achttien worden

Het minderjarige slachtoffer van seksuele uitbuiting komt in een volstrekt ander zorglandschap terecht wanneer zij meerderjarig wordt.

Het lijkt op een toneelstuk waarin de hoofdpersoon midden op het toneel staat. Dan gaat de bel en is zij jarig. Ineens lopen alle medespelers het toneel af en worden de rekwisieten en decors gewisseld waarbij toneelknechten het meisje een paar keer bijna omverlopen. Dan verschijnen er nieuwe toneelspelers, die het inmiddels meerderjarige meisje verrast aankijken en met elkaar smoezen:

“Hé, een nieuwe!”

“Wat er zou gebeuren als ik het nu zelf moest doen? Nou, dat zou helemaal verkeerd gaan. Je bent niet zomaar met achttien huppakee volwassen, niet iedereen kan dat, niet iedereen weet wat ie moet doen” (Gemma, 20)

De hulp aan minderjarige slachtoffers van seksuele uitbuiting is ook na hun achttiende verjaardag vaak inadequaat. De belangrijkste redenen daarvoor zijn:

- Van het meerderjarige slachtoffer wordt een grote mate van zelfredzaamheid geëist, die het meisje vaak niet heeft vanwege haar persoonskenmerken en haar voorgeschiedenis. En waarop zij in de (gesloten) hulpinstelling ook niet wordt voorbereid.
- Een meerderjarig meisje kan op grond van haar zelfbeschikkingsrecht verregaand hulp weigeren. Dit staat haaks op de beschermingsplicht van de samenleving om haar te helpen.
- De aandacht voor (seksuele) uitbuiting van volwassenen is doorgaans meer gericht op opsporing en vervolging van daders dan op hulp aan slachtoffers.
- Volwassenenzorg is vooral gericht op het bevorderen van de participatie in de samenleving en nauwelijks op de persoonlijke ontwikkeling van het recent nog minderjarige maar nog onzelfstandige slachtoffer van seksuele uitbuiting.
- De uitbuiting heeft het meisje vaak wél voorbereid op haar meerderjarigheid en staat bij de poort van de instelling klaar om haar opnieuw aan het werk te zetten.

2.3 Aansluiting

Dit rapport gaat over de *hulp* aan deze meisjes en dan met name over de hulp rond het moment waarop zij achttien worden. Natuurlijk gaat het dan over de Jeugdwet, over de Wmo en over verantwoordelijkheid van gemeenten en van hulpaanbieders. Over systeemdenken, hokjesgeest, ontschotters, inkoopprotocollen en over warme overdrachten in een integrale benadering. Als daarbij echter uitsluitend wordt gericht op de overgang naar meerderjarigheid, gaat het niet verder dan de inadequate hulp vóór haar achttiende en de inadequate hulp ná haar achttiende beter op elkaar te laten aansluiten.

Daarom gaat dit rapport verder dan alleen over de 18-/18+ overgang en bijbehorende oplossingen. Het laat zien dat het bieden van doorlopende specialistische hulp meteen vanaf het begin goed geregeld moet worden en dient door te lopen tot het moment dat de hulp geholpen heeft en een slachtoffer verder kan met haar leven. Of ze nou zestien, achttien of twintig is.

2.4 Knelpunten en zorgplicht

Er zijn verschillende knelpunten in de zorg aan minderjarige slachtoffers van seksuele uitbuiting. Deze worden hierna benoemd en geanalyseerd om een beeld te geven van de hardnekkigheid ervan. Uiteindelijk is de gemeente het eerste aanspreekpunt voor verbetering. Niet omdat de gemeente de boosdoener is, maar omdat die rol voortvloeit uit onder meer de Jeugdwet, die aangeeft dat de gemeente een *zorgplicht* heeft. Zorgaanbieders zijn slechts verantwoordelijk voor de kwaliteit van de bestaande zorg. De gemeente is eveneens verantwoordelijk voor de bestaande zorg en daarnaast voor het opzetten van de noodzakelijke zorg die er nog niet is. De Rijksoverheid is stelselverantwoordelijk en moet ingrijpen als gemeenten structureel niet aan hun zorgplicht voldoen of daar niet aan kunnen voldoen.

2.5 Passende zorg

Wij pleiten voor doorlopende specialistische zorg voor minderjarige slachtoffers van seksuele uitbuiting, die inhoudelijk gecoördineerd wordt vanuit enkele landelijke instellingen. De belangrijkste redenen daarvoor zijn:

- De specifieke aard van seksuele uitbuiting van minderjarigen.
- De kwetsbaarheid van het meisje en haar traumatische verleden.
- De beperkte omvang van de doelgroep en de noodzakelijke specialistische zorg.

2.6 Verbetering

Het vraagt bijzondere inspanningen van gemeenten om daadwerkelijk tot deze zorg te komen.

De belangrijkste zijn:

- Herken de (minderjarige) slachtoffers van seksuele uitbuiting en de vroege signalen daarvan in alle domeinen (zorg, onderwijs, wonen, schuldhulpverlening, enz.)
- Herken de specifieke aard van seksuele uitbuiting en de trauma's die dit veroorzaakt.
- Organiseer aanbod van doorlopende specialistische zorg voor minderjarige slachtoffers, ook als zij meerderjarig worden.
- Ontwikkel echt integrale hulp: zorg in combinatie met onderwijs, wonen, werken, financiën).
- Werk samen met andere gemeenten, overheden en deskundigen bij het oprichten en onderhouden van enkele landelijke instellingen.
- Sla alarm bij de Rijksoverheid als stelselverantwoordelijke wanneer de noodzakelijke samenwerking met collega-gemeenten niet (goed) van de grond komt.

Deze onderdelen worden uitgewerkt in negentien aanbevelingen om te komen tot passende zorg voor minderjarige slachtoffers van seksuele uitbuiting, ook als ze meerderjarig worden. Want ze worden niet allemaal gezien en herkend maar ze zijn er wel. Naar schatting ruim 1.300 per jaar.

3. HULP NA UITBUITING

Sommige meisjes zijn extra kwetsbaar en velen zien zichzelf niet als slachtoffer. Dat maakt het herkennen van uitbuiting, de formulering van de hulpvraag en het bieden van adequate hulp tot een ingewikkelde kwestie. Door slachtoffers van seksuele uitbuiting, ouders en deskundigen aan het woord te laten over hun eigen ervaringen wordt in dit hoofdstuk een beeld geschetst van seksuele uitbuiting en de hulp aan slachtoffers.

Vaak wordt hulp ingezet op basis van het onaangepaste gedrag van een slachtoffer en wordt de diagnose gemist die haar daadwerkelijk met haar echte problemen zou kunnen helpen. Veel meisjes worden in gesloten instellingen geplaatst, ter bescherming tegen zichzelf en hun uitbouter. Dat helpt hen echter niet en is vaak zelfs extra schadelijk. Bovendien zijn er veel wisselingen in de hulp en stopt de plaatsing en bijbehorende hulp doorgaans als meisjes achttien worden. Als zij dan onvoorbereid, zonder sociaal steunnetwerk en soms met schulden de instelling uitkomen, is de kans groot dat zij opnieuw in problemen en in handen van een uitbouter vallen.

De meisjes zelf zien verschillende verbetermogelijkheden zoals duidelijkheid en doen wat beloofd wordt, echt gezien worden, echt contact en luisteren, eigen regie, effectieve behandeling en hulp en een opleiding.

Dit hoofdstuk bestaat uit zes onderdelen:

1. Seksuele uitbuiting: wat houdt het in voor de meisjes die het overkomt, welke meisjes overkomt dit, wie zijn de uitbouters, klanten en hoe ziet hun omgeving eruit?
2. De hulpvraag: wat kan deze slachtoffers helpen, wat is passende hulp en wie zorgt dat ze deze hulp krijgen?
3. Hulp in een (gesloten) instelling: wat behelst dat en wat is het effect van het gesloten karakter van een instelling?
4. Geïnterviewden aan het woord: slachtoffers, ouders en deskundigen over hun visie op hulp in een instelling.
5. Geïnterviewden over enkele specifieke thema's, zoals het werken aan de achterliggende problemen en aan nazorg.
6. Continuïteit in de hulp.

Bij continuïteit wordt ingezoomd op wisselingen in de hulp zelf en in de hulp rond het moment waarop het meisje achttien wordt. Wanneer de hulpverlening zich uitsluitend richt op deze overgang naar meerderjarigheid dan komt men niet verder dan de inadequate hulp vóór haar achttiende en de inadequate hulp ná haar achttiende beter op elkaar te laten aansluiten. Om te komen tot adequate hulp besteden we in dit hoofdstuk aandacht aan meer inhoudelijke elementen van de hulp aan uitgebuite meisjes.

3.1 Seksuele uitbuiting

Het is rauw en gewelddadig. Seksuele uitbuiting is mensenhandel.

---

*“Een meisje werd drie jaar lang iedere zondag in een kelderbox verkracht. Drie jaar lang, door een groep jongens. Totdat dat kind is gaan praten.”
(Deskundige, hulpverlening)*

“Toen werd ik van huis naar huis gebracht en tussendoor werd ik in een huis opgesloten en was alleen maar drugs aan het gebruiken. Zo ging het een tijdje door. Ik weet niet hoe lang het geduurd heeft dat ik zo bij die pooiers was. Ik was helemaal onder invloed van drugs. Alles was vaag.” (Anna, 21)

Seksuele uitbuiting is onvoorstelbaar en zelfs voor het geoefende oog onzichtbaar.

“Als je kijkt naar de jongeren dan gebeurt het niet achter de ramen. Het zijn allemaal hotelkamers, kelders in flatjes, de online-platforms... Het is zo kwetsbaar! En we hoeven echt niet bij alles meteen de alarmbel te luiden, maar er is vaak wel wat aan de hand waar we iets mee moeten om erger te voorkomen.” (Deskundige, hulpverlening)

Uitbuiting van een meisje kan beginnen met een verliefdheid of pubergedrag. Gaandeweg komt zij onder invloed van haar uitbuiters. Vaak wordt dit type uitbuiters een loverboy genoemd. Volgens sommigen een misleidende term omdat het daardoor klinkt als iets met echte liefde en een leuke jongen. Het gebeurt ook dat een uitbuiters vrijwel onmiddellijk dreiging, geweld of chantage inzet. Soms gaat het om een enkele jongen maar het kan ook gaan om een goed georganiseerd crimineel netwerk. En het gaat om geld. Soms heel veel geld.

Babet (19) vertelt ons hoe het bij haar ging.

“Toen ik hem leerde kennen was ik veertien, maar toen zaten we gewoon bij elkaar op school. Toen ik zestien was ben ik met hem af gaan spreken. Hij was mijn eerste vriendje. Eerst een half jaar stiekem, zonder dat mijn ouders het wisten. Maar het werd steeds erger en ik had overal schijt aan. Ik ging niet meer naar school, ik wou alleen maar bij hem zijn. En had verder ook nergens zin in. Alleen maar bij hem was ik.”

“In het begin was het gewoon heel leuk. Pas na een half jaar is het een andere kant opgegaan. Toen had ik al steeds meer ruzie met mijn ouders. En ik mocht niet veel met vriendinnen doen. Hij zei dat niet met zoveel woorden, maar beïnvloedde me zo dat ik naar ging denken over die vriendinnen. Ik was natuurlijk ook verliefd op hem dus was liever met hem dan met vriendinnen. We gingen toen ook van school af, dus je verliest al veel contacten.”

Dit gaat van kwaad tot erger en het meisje raakt in zijn ban.

“Toen ik geen vriendinnen meer had begon het vreemde gedrag bij hem. Dat hij van die gekke trekjes had. Dat hij me bijvoorbeeld niets liet eten. En hij werd agressief. Maar omdat ik zelf ook opeens agressieve momenten had door die depressie en frustratie dacht ik dat hij dat ook misschien had. En ik dacht dat dat wel goed zou komen als we door die moeilijke tijd heen waren.”

“Dit soort jongens weten heel goed hoe ze op mensen moeten inpraten en moeten spelen met je. Dus je gelooft hem ook zo weer als je contact hebt. Als hij zegt: ‘Er lopen kabouterjes in het park’, dan nog geloof je hem.” (Babet, 19)

Daarnaast (of daarna) gaat het vaak om dreiging, geweld en chantage waardoor het meisje niet weg kan.

“Vanuit de crisisopvang ben ik weggelopen en op die dag heeft hij mij helemaal in elkaar geslagen. Ook echt flink. Toen ben ik opgepakt door de politie omdat ik gezocht werd en ben ik van het bureau meteen weer teruggebracht naar de crisisopvang. Hem hebben ze gewoon laten gaan.”
(Babet, 19)

Daardoor kon zij niet anders dan meewerken.

“Kort daarna is onze dochter naar een gesloten instelling vervoerd. Ondanks dat ze zwaar mishandeld was door haar vriend, bleef ze hem verdedigen. Later bleek dat hij dreigde om ons, haar gezin iets aan te doen.” (Moeder)

Veel seksuele uitbuiting begint via sociale media. In beginnende uitbuitingssituaties is vaak (achteraf) een verandering in het gebruik daarvan te zien. Zo kan een meisje meer gaan bellen, en in paniek raken als ze niet bereikbaar is, of zeer expliciete foto's delen.

Uitbuiters gebruiken verschillende technieken om via sociale media grip op meisjes te krijgen:

- *Sextortion en sexting*: chantage en afpersing met het dreigement om naaktfoto's en video's online te verspreiden.
- *Grooming en hawking*: werving via internet, zoals via een fake profiel, waarbij meisjes worden uitgedaagd zich uit te kleden voor de webcam. Het materiaal wordt vervolgens gebruikt om te chanteren.

Aantallen

Ruim 1.300 minderjarige slachtoffers van seksuele uitbuiting per jaar. Dat is de deskundige schatting van de Nationaal Rapporteur Mensenhandel. Andere deskundigen denken dat het zelfs om nog meer meisjes gaat.

De Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel geweld tegen kinderen maakte de volgende schatting van het aantal slachtoffers van seksuele uitbuiting:¹

- 1.363 slachtoffers van loverboys (gemiddelde 2014-2015).
- 452 aangemeld bij CoMensha (gemiddelde 2012-2016).
- 142 in gespecialiseerde behandeling (voorjaar 2017).

De Nationaal Rapporteur komt op dit aantal van ruim 1.300 minderjarige slachtoffers van seksuele uitbuiting op basis van een betrouwbare schatting waarbij meldingen van vijf belangrijke instanties, waaronder de politie en jeugdzorg, zijn samengevoegd. Dit geschatte aantal is rond de tien keer zo hoog als de aantallen die naar voren komen in de rapportage van het aantal geregistreerde slachtoffers. De totale schatting, waarbij ook andere vormen van mensenhandel zijn meegenomen komt uit op 6.250 slachtoffers. Het aantal minderjarige slachtoffers van seksuele uitbuiting vormt hiermee bijna een kwart van het totaal aantal gevallen van mensenhandel.²

---

¹ NRM, 2017.

² NRM, 2018.

3.1.1 Het meisje

“Ik weet nog een keertje dat mijn vader me belde en dat hij toen wist dat ik zoveel mannen had gehad in een avond... toen heeft hij mij uit de familie gezet. (...) Okee, klaar. Ik begon keihard te huilen. Ja, niet echt te huilen. Ik zat... Wacht effe, opnieuw: ik wilde gaan huilen maar het lukte niet. Ik zat zo van... okee... Weet je wat het ook is? Ik dacht dat ik gewoon psychopaat was, omdat ik niet kon huilen. En ik wist: na alles wat er met mij is gebeurd, moet ik gaan huilen. Iedereen doet alsof het een of ander drama is. Dat is het ook maar mensen vergeten: ik was twaalf...” (Ervaringsdeskundige)

Kunt u zich voorstellen wat onvoorstelbaar is? Kunt of wilt u het überhaupt wel geloven? Seksuele uitbuiting is iets dat de maatschappij niet wil en kan geloven.

Want waarom liepen die meisjes dan niet weg? Deden die ouders dan niks? Of de politie? Wilden die meisjes het niet gewoon zelf? Is het echt wel zo erg? Eenvoudige vragen waarop het eenvoudige antwoord vaak niet het juiste antwoord is.

“Je krijgt vaak te horen: ik snap jou wel. Ook van hulpverleners. Maar als je het zelf niet hebt meegemaakt, dan denk ik niet dat je het echt begrijpt.” (Gemma, 20)

Een profiel

In principe kan het ieder meisje overkomen, hoe onvoorstelbaar dat ook lijkt. Het helpt misschien om bij het lezen te realiseren dat het over een eigen dochter, buurmeisje, nichtje had kunnen gaan.

“Iedere puber loopt kans om slachtoffer te worden van een loverboy of uitbuitter. Het heeft te maken met: waar ga je op in, hoe ga je erop in? De hele cultuur is erop gericht dat meisjes van twaalf of dertien al naar de disco gaan, media is gericht op seks, sexting, ...” (Deskundige, hulpverlening)

Niet ieder meisje loopt evenveel gevaar. Deskundigen gaan uit van verschillende indelingen (zie kader pagina 19), maar globaal gezegd lopen meisjes een grotere kans om slachtoffer te worden wanneer ze:

- Traumatische gebeurtenissen in hun (vroege) jeugd hebben meegemaakt. Mishandeling, misbruik en verwaarlozing verstoren de normale ontwikkeling van het kind tot een gezonde puber.

“Seksueel misbruik is beschadigend. Wij zien bij veel slachtoffers van seksuele uitbuiting een geschiedenis van seksueel misbruik” (Deskundige, hulpverlening)

- Makkelijk beïnvloedbaar zijn, zoals door (puberale) onzekerheid of een licht verstandelijke beperking (LVB). Deze meisjes doorzien de motieven van de uitbuitter niet voldoende en zij overzien vaak de consequenties niet van hun eigen gedrag.

“Kernprobleem bij de meisjes is een achtergebleven ontwikkeling. Zowel wat betreft persoonlijkheid als sociaal-emotioneel als cognitief. Daardoor zijn ze kwetsbaar.” (Deskundige)

- Opgroeien in een instabiel of onveilig gezin.

“Voordat we verhuisden, ging het al niet goed tussen mijn ouders omdat mijn vader was vreemdgegaan. Dat hebben ze goedgemaakt, maar toen we verhuisd waren kregen ze al snel weer ruzie. Mijn moeder heeft toen een paar zelfmoordpogingen gedaan omdat ze het zo zat was dat mijn vader weer vreemdging. Toen ben ik gaan nachtbraken. Overdag weglopen, bij verkeerde jongens...” (Anna, 21)

- Opgroeien in een eer-cultuur, waarin meisjes maagd moeten blijven tot ze trouwen.

“Meiden durven dan niet te vertellen dat ze seks hebben gehad of verkracht zijn en worden daar vervolgens mee gechanteerd.” (Deskundige, hulpverlening)

- Ouders hebben die zelf ook slachtoffer waren. Dat maakt de onveilige thuissituatie met alle (verborgen) trauma's voor iedereen tot de 'normale' situatie.

“Kinderen hebben geen andere keuze dan hun binnenwereld zodanig te organiseren dat ze kunnen overleven in de families die hun gegeven zijn. Ze richten hun energie daarom op het niet nadenken over wat er gebeurt, en het niet voelen van de overblijfselen van doodsangst en paniek die nog door hun lichamen jagen.”³

Kwetsbaar

De combinatie van deze kenmerken en achtergronden maken een meisje kwetsbaar, doordat zij hierdoor minder snel het ongezonde gedrag en de kwaadaardige bedoelingen van een uitbouter herkent. De kwetsbaarheid is vaak door eerdere traumatische gebeurtenissen diep psychologisch verankerd geraakt, zo blijkt uit literatuur over trauma's.

“Als je geen innerlijk gevoel van veiligheid hebt, is het lastig om onderscheid te maken tussen veiligheid en gevaar. Als je je voortdurend verdoofd voelt, kunnen mogelijk gevaarlijke situaties je het gevoel geven dat je werkelijk leeft. Als je tot de conclusie bent gekomen dat je een vreselijke persoon bent (waarom zouden je ouders je anders zo behandelen?), verwacht je ook dat anderen op die manier met je omgaan. Waarschijnlijk verdien je dat en is er sowieso niets aan te doen. Als gedesorganiseerde mensen dit soort zelfbeelden hebben, zijn ze als het ware voorbeschikt om getraumatiseerd te worden door toekomstige gebeurtenissen.”⁴

---

³ Van der Kolk, 2019.

⁴ Van der Kolk, 2019.

Vaak isoleren uitbuiters hun slachtoffer, online of fysiek. Zo wordt zij volledig afhankelijk van zijn aandacht, die voor sommigen voelt als oprechte liefde. Ook ontwikkelen meisjes heftige tegenstrijdige emoties: doodsangst voor wat hun uitbuiters hen aandoet én paniek dat de aandacht die ze van hem krijgen verdwijnt. Zo blijkt uit literatuur en gesprekken met deskundigen en meisjes. Uiteindelijk kan de gang van zaken meisjes emotioneel volledig verlammen en tot diepe schaamte leiden.

“Hij isoleerde haar van haar vrienden en familie. Ze spijbelde van school, bleef nachten weg en we wisten niet waar ze was.” (Moeder)

“Iedereen weet dat als je een verkrachting meemaakt, je gaat bevriezen. Dus dan kun je zo weerbaar zijn als de pest, maar dan is dat op dat moment helemaal weg omdat het zo werkt in je hoofd.” (Deskundige, hulpverlening)

“Dissociatie is de essentie van trauma. De overweldigende ervaring wordt afgesplitst en versnipperd, zodat de emoties, geluiden, beelden, gedachten en fysieke gewaarwordingen die verband houden met het trauma een eigen leven gaan leiden. Als je niet echt voelt, lijkt niets meer belangrijk. Dat maakt het onmogelijk om jezelf tegen gevaar te beschermen.”⁵

Sommige slachtoffers beoordelen hun situatie en hun relatie met de uitbuiters zelf als ‘normaal’, vanwege hun traumatische verleden en uit schaamte. Hierdoor wordt enigszins invoelbaar wat voor een buitenstaander vaak onbegrijpelijk is, namelijk dat veel meisjes-slachtoffers van seksuele uitbuiting zichzelf niet zien als slachtoffer. Als een meisje zichzelf niet als slachtoffer ziet, voelt zij ook zelf niet de noodzaak van hulp. Dat is al een groot probleem als zij minderjarig is, maar helemaal als zij achttien wordt en de regelgeving ervan uitgaat dat zij zelfstandig is.

“Een van de moeilijkste dingen voor getraumatiseerde mensen is dat ze de schaamte moeten overwinnen die ze voelen over de manier waarop ze zich gedroegen tijdens de traumatische gebeurtenissen.”⁶

“Vaak willen meisjes heel lang hooghouden dat het normaal is. Dat is een overlevingsmechanisme. Want anders wordt het met terugwerkende kracht niet normaal en dan ligt de fout weer bij het meisje.” (Ervaringsdeskundige)

---

⁵ Van der Kolk, 2019.

⁶ Van der Kolk, 2019.

Achtergronden kwetsbaarheid

Er is een grote groep meisjes die vanwege hun kwetsbaarheid kans loopt om seksuele uitbuit te worden en daarbij geconfronteerd te worden met geweld door uitbuiters. Deze meisjes hebben uiteenlopende achtergronden op sociaaleconomisch, cultureel en etnisch gebied. Ze worden door verschillende deskundigen op verschillende wijzen 'gecategoriseerd'.

Terpstra en Van Dijke gaan uit van twee categorieën:⁷

1. Meisjes die negatieve jeugdervaringen hebben opgedaan gedurende de vroege jeugd die potentieel traumatiserend zijn.
2. Meisjes bij wie problemen ontstaan in het begin van de puberteit omdat zij de ontwikkelingsstaken die bij deze fase horen niet aankunnen. Hun ouders kunnen hen onvoldoende ondersteunen of hebben eigen problemen. Ook kunnen problemen ontstaan als gevolg van een aanranding of verkrachting.

Mein onderscheidt de volgende vier kenmerken, die aanvullend overlappen met de categorieën van Terpstra en Van Dijke:⁸

1. Faseproblematiek: Meisjes met heftig pubergedrag (uit de hand gelopen conflicten met ouders, '2e en 3e generatieproblemen' (leven tussen twee culturen), foute jongen op fout moment ontmoeten).
2. Zeer beïnvloedbare meisjes: bijvoorbeeld LVB en bepaalde psychiatrische beelden.
3. Getraumatiseerd: zwaar getraumatiseerd als gevolg van seksueel misbruik en onveilige hechting.
4. Multi-probleem: ouders en dus ook kind hebben op verschillende gebieden langdurig problemen zoals verslaving, psychiatrie, vroege hechtingsproblemen, seksueel misbruik en andere trauma's, zwervend, schulden en huiselijk geweld.
5. Eergerelateerd: meisjes uit gezinnen waarin eer voorop staat.

Kindermishandeling en andere negatieve jeugdervaringen

Kindermishandeling is een belangrijke risicofactor om slachtoffer te worden van mensenhandel. Veel meisjes zijn al eerder slachtoffer geweest van (seksuele) mishandeling of verwaarlozing vanaf hun vroege jeugd.⁹

Ook andere negatieve jeugdervaringen hebben een enorme impact op het latere leven, zo wijst onderzoek naar Adverse Childhood Experiences (ACE's) uit.¹⁰ Als situaties met ouders die in vechtscheiding verwickeld zijn, verslaafd zijn, ernstige psychiatrische problemen hebben, in de criminaliteit zitten, met grote schulden worstelen kan zich een posttraumatische stressstoornis (PTSS) ontwikkelen. Onbehandeld kan deze ernstige vormen aannemen.

Uit onderzoek naar 104 slachtoffers van loverboys komt naar voren dat vrijwel alle meisjes (91%) door 'hun' loverboy fysiek, seksueel en psychisch mishandeld zijn (respectievelijk 69%, 62% en 48%).¹¹

TNO deed in Nederland onderzoek onder ruim 2.000 volwassenen. Daaruit blijkt dat veel volwassenen als kind traumatische of belastende ervaringen opgedaan hebben: een op de zes werd in haar jeugd fysiek mishandeld door haar ouders; krap een op de vijf werd emotioneel mishandeld. Uit het onderzoek bleek ook dat hoe meer negatieve en traumatische ervaringen een kind heeft, des te groter de kans wordt dat zij in haar latere leven ernstige psychische en fysieke problemen krijgt of problemen met opleiding, werk, sociaal netwerk, financiën, ouderschap en opvoeding.¹²

7 Terpstra en Van Dijke, 2016.

8 Mein et al., 2014.

9 Van Dijke et al., 2012.

10 Burke Harris, 2018.

11 Van Dijke et al., 2012.

12 Kuiper et al., 2010.

3.1.2 De uitbouter

“Kijk, ze zeggen: ‘Loverboys zijn psychopaten’. En er zal vast een gedeelte zo zijn, maar ze zijn ook gewoon slecht... op een andere manier grootgebracht. Die hebben andere dingen meegemaakt, andere dingen gezien.”
(Ervaringsdeskundige)

Wat moet u weten van uitbouters om te begrijpen welke hulp en zorg slachtoffers van seksuele uitbuiting nodig hebben, zeker als ze achttien worden? Het idee dat het vooral om loverboys gaat die met cadeautjes en bijzondere aandacht een kwetsbaar meisje verliefd maken en haar daarna op geraffineerde wijze dieper het moeras in trekken, is al lang achterhaald en klonk bij aanvang al te romantisch en onschuldig. Veel uitbouters zijn zo gewiekst dat ze meisjes ‘klaarstomen’ zodat deze op hun achttiende verjaardag aan het werk kunnen.

“Minderjarige slachtoffers worden te veel gezien als meisjes met ‘loverboyproblematiek’ in plaats van als slachtoffers van mensenhandel. (...) Ik wil graag af van de term loverboyproblematiek en het fenomeen benoemen voor wat het is: mensenhandel.”¹³

Een profiel

De uitbouters worden wel als volgt gekarakteriseerd.

“[Ze] zijn machtsbelust, schuwen geen geweld en hebben een voorliefde voor status. Berucht is hun manipulatieve aard (...). Daarnaast zijn ze erg ‘streetwise’: is de politie ze op het spoor of is er een wetwijziging gaande, dan passen ze gewoon hun werkwijze aan.”¹⁴

Meisjes en ervaringsdeskundigen schetsen een vergelijkbaar beeld.

“Hij kan heel goed op mensen inspelen. Hij is heel slim, hij deed HBO Rechten. Eigenlijk is hij heel onzeker. Zolang je hem geweldig vindt, zoals ik dat vond, dan is alles ok. Dan voelt hij zich geweldig en machtig. Maar als je zijn ego krenkt dan wordt hij gek. Dan krijgt hij het niet meer geregeld. Toen hij de grip op mij verloor maakte dat hem helemaal gek. Toen begon ik wel te denken: die is echt niet 100%.” (Babet, 19)

Op een enkele uitzondering na komen uitbouters zelf niet aan het woord. Uit de spaarzame verhalen uit hun eigen mond blijkt dat het vaak gaat om jongeren die in hun jeugd beschadigd zijn geraakt, niet veilig gehecht zijn, een gemankeeerde gewetensvorming hebben.¹⁵

Kinderen met een hechtingsstoornis zijn vaak op jonge leeftijd misbruikt. Als gevolg daarvan kunnen ze zich zowel tot slachtoffer als tot (seksueel) misbruiker ontwikkelen.¹⁶

---

13 NRM, 2013.

14 De Kleine Gids, 2011.

15 Terpstra et al., 2005.

16 Rygaard, 2018.

Uitbuiters kunnen zich op verschillende manier organiseren, variërend van solistisch opererende jongens tot een netwerk van enkele (jong)volwassenen die ronselen bij jeugdinstellingen. Deze (jong)volwassenen verzamelen kwetsbare jongeren om zich heen die vaak zowel slachtoffer als dader zijn, waarbij de groep wisselt qua samenstelling.

Geweld, intimidatie en chantage

De jongens of mannen die zich schuldig maken aan seksuele uitbuiting van meisjes gebruiken vaak een combinatie van aandacht, heftig geweld en chantage.

“Ik heb het zelf ook meegemaakt dat ik gechanteed werd. Ik zou naar een kamertraining gaan en ze konden me precies vertellen waar mijn nichtje woonde, hoe oud ze was, en dat als ik niet meeding ze haar zouden pakken. En mijn begeleider dacht toen dat ik uit vrije keus weer was weggegaan en dat het mijn eigen schuld was... Het is makkelijk hoor, om dan te zeggen dat je niet mee moet gaan. Ze wisten ook waar mijn moeder woonde...”
(Anna, 21)

“Een meisje kreeg een appje met een foto van een schoolplein. En ik vroeg eigenlijk verbaasd waarom ze daar zo van schrok. Bleek het de school van haar zusje te zijn.” (Deskundige, hulpverlening)

In de verhalen van de slachtoffers valt op dat veel geweld sterk vernederend en sadistisch van aard is en gericht op de status van de uitbuiters. Ze beschouwen het meisje als hun eigendom.

“Hij sloot me op in zijn huis. Of hij liet me twee of drie uur in zijn auto met de deur op slot zitten. Soms had hij daar gewoon zin in.” (Babet, 19)

“Laatst vertelde een meisje dat ze heel erg eenzaam was en van die jongen had ze een hondje gekregen. Toen ze wilde stoppen met werken had die jongen dat hondje voor haar neus in brand gestoken.” (Deskundige)

Sommige daders realiseren zich gedurende de uitbuiting niet wat ze meisjes aandoen, verblind als ze zijn door de wens om makkelijk geld, macht en respect te krijgen. Anderen zien zichzelf als slachtoffer van de situatie of als slachtoffer van de samenleving (discriminatie, armoede) en rechtvaardigen daarmee hun gedrag.

Werkwijze

Uitbuiters zijn niet over één kam te scheren. Soms gaat het om jongens of mannen die pion zijn in een goed geolied crimineel netwerk waar grote hoeveelheden geld mee worden binnengehaald. Daarbij wordt geweld niet geschuwd om de ‘business’ te stimuleren en te beschermen. Andere uitbuiters werken geïsoleerder. De meer georganiseerde uitbuiters zorgen dat de meisjes regelmatig in een andere gemeente aan het werk worden gezet, zodat zij zich nergens hechten én lastig te traceren zijn. Het prostitueren van minderjarige meisjes is een lucratieve business.

---

*“Een loverboy is ook maar een ‘kakkerlak’ in het circuit.”
(Ervaringsdeskundige)*

---

*“Ze hebben sowieso meerdere werelden. De loverboy heeft vaak weer iemand onder zich... Ik vergelijk het vaak met een bedrijf... een beetje als: de loverboys zijn de professionals en daaronder zitten nog stagiaires en die worden getraind tot loverboy. Dan heb je de professionals en dan komt de leidinggevende en zo gaat dat door en zo gaat dat ook in dit circuit.”
(Ervaringsdeskundige)*

De uitbouter past zijn werkwijze aan als dat nodig is en gebruikt het meisje ook voor andere activiteiten, zoals het bezorgen van drugs.

“Deze jongens zijn niet dom. Waarom geven ze geen cadeautjes meer? Omdat ze weten dat wij dat weten. Dus, ze gaan hun strategie veranderen. Nu weten ze dat wij weten dat ze verleiden, dus wat gaan ze doen? Ze gaan jou chanteren, bedreigen. Ze weten dat dat van tatoeages iets is geworden, dus ze geven geen tatoeages meer, maar een ring. In mijn geval was het een ring. Die werd vastgelaserd, dus die kon ik er ook niet aftrekken. Er zijn allerlei verschillende strategieën.” (Ervaringsdeskundige)

Loverboys

De strategie van de daders wordt vaak omschreven als ‘loverboy-techniek’. Loverboys zijn “mensenhandelaren die met verleidingstechnieken, manipulaties, chantage en/of geweld meisjes inpalmen met als oogmerk hen later voor zich te laten werken in de prostitutie of andere illegale sectoren”.¹⁷

De omschrijving van seksuele uitbuiting als ‘loverboyproblematiek’ draagt niet bij aan duidelijkheid. De term verbloemt dat het om mensenhandel gaat, dat de daders regelmatig geweld gebruiken en dat er niets liefdevols aan deze uitbuiting is. Bovendien kent het loverboybegrip geen eigen juridische definitie: het komt niet voor in het Wetboek van Strafrecht. De termen mensenhandelaar, kinderhandelaar, uitbouter, pooier en loverboy verwijzen hierin allen naar hetzelfde delict, namelijk mensenhandel.

3.1.3 De klant

Naast de uitbouter als dader, is er de klant. Er zijn klanten die speciaal op zoek gaan naar seks met minderjarigen, al dan niet via internet. Anderen zijn zich er misschien minder van bewust dat het om een minderjarige gaat en zij dus een strafbaar feit begaan. Doorgaans zijn klanten niet erg gemotiveerd om minderjarigen en uitbuiting bij de politie te melden. Vermoedelijk speelt schaamte een grote rol als een klant (onbewust) gebruik maakt van de uitbuitingssituatie van een meisje. Zo kan de uitbuitingssituatie voortduren en hulp aan het meisje langdurig uitblijven.

Er is momenteel veel discussie over de rol van klanten bij misstanden in de prostitutie. Zo pleiten sommigen voor strafbaarstelling van klanten van gedwongen prostitutie en anderen voor voorlichting of voor beide.

---

¹⁷ Kamerstukken II 2015/16, 713864, 7 januari 2016.

3.1.4 De omgeving

De omgeving van een meisje is in belangrijke mate medebepalend voor het ontstaan, voortduren en beëindigen van een uitbuitings situatie. En ook voor de manier waarop wordt gereageerd.

“We zijn in Nederland niet goed in het bieden van veiligheid en bescherming. Gezien de mogelijkheden die we hebben zouden we dat wel moeten zijn, maar het is niet zo.” (Deskundige, hulpverlening)

Ouders, familie en vrienden

Veel meisjes komen uit gezinnen waar regelmatig problemen zijn, zoals huiselijk geweld, verslaving, psychiatrie en politiecontacten bij familieleden. Ondanks hetgeen is voorgevallen in een gezin blijven kinderen doorgaans loyaal ten opzichte van hun ouders (en andersom).

“Ik zat al vanaf 2010, 2011 in allerlei groepen. Het ging thuis niet meer. Eerst een crisisgroep, daarna naar een andere groep, toen een gezinshuis. Daar ging het niet goed, weglopen etc., toen weer naar een instelling. Voordat ik uit huis ging was ik ook al een weglopertje. Ik moet toegeven dat ik niet weet waarom ik dat deed. Ik wou gewoon weg, mijn eigen ding doen. Mijn ouders hadden wel vaak ruzie, maar dat wil ik niet de schuld geven.” (Anna, 21)

Het sociale netwerk van een meisje komt vaak onder grote druk te staan als zij in een uitbuitings situatie terecht komt. Ouders zien hun dochter afglijden, maar kunnen niets doen. En later worden zij soms lastiggevallen en bedreigd door de uitbuiters.

“In het begin zat onze dochter onder de blauwe plekken, ze was zichzelf niet meer, had last van woede-uitbarstingen en als we vroegen hoe ze aan die blauwe plekken kwam, dan werd ze boos en zei, dat ze dat niet wist... We dachten eerst aan leukemie, hebben haar medisch laten onderzoeken, maar daar kwam niets uit.” (Moeder)

“Meisjes worden klaargestoomd en vaak zo gemanipuleerd dat ze geen contact meer met ouders en vrienden hebben.” (Deskundige, hulpverlening)

“Je hebt altijd angst. Bij alles wat er gebeurt. Wat heeft die jongen nou weer gedaan? Zolang hij vrij rondloopt en ons lastigvalt ben je bij alles alert. Eigenlijk wil ik het liefst vluchten. Af en toe ga ik gewoon een tijdje weg met de auto. Het liefst zou ik helemaal niet meer in Nederland wonen. Ik ben er zo klaar mee.” (Moeder)

School

Meisjes die uitgebuit worden, gaan doorgaans spijbelen en vertonen ander opvallend gedrag, zoals te laat komen, het vervalsen van briefjes, tegenhouden van contact met ouders. Omdat dit gedrag ook past bij de puberteit en door gebrekkige kennis hierover wordt het vaak niet herkend als indicatie voor uitbuiting.

“Vaak begint ander gedrag op school. Het is daarom goed dat de veiligheidscoördinatoren daar goed op letten. Docenten zien vaak als eerste een verandering.” (Deskundige, hulpverlening)

De samenleving

Op het onderwerp seks rust in de samenleving een taboe. Praten over seks en seksueel geweld is lastig. Tegelijkertijd worden meisjes en vrouwen regelmatig neergezet als lustobject. Sommige media presenteren meisjes en vrouwen op uitgesproken manieren, al dan niet gefotoshopt naar onrealistische schoonheidsidealen. Videoclips, reclame en tvprogramma's die zich op jongeren richten tonen een beeld waarin seks en liefde los van elkaar staan en waarbij grenzeloosheid de norm is. Dat maakt het voor alle jongeren - waaronder zowel potentiële slachtoffers als daders - soms lastig om te beseffen wat 'normaal' is.

---

*“We hebben veel seksueel gefrustreerde mensen in de samenleving.”
(Ervaringsdeskundige)*

Beelden over de manier waarop meisjes en jongens zich seksueel zouden moeten gedragen spelen hierbij een rol en zijn vrijwel altijd in het nadeel van meisjes. Jongens zijn stoer en mogen de *player* uithangen, meisjes die dat doen worden weggezet als 'hoertje'.

Het wordt extra lastig als een meisje dat slachtoffer is van uitbuiting zich seksueel wervend gedraagt. Of als zij zonder al te grote zichtbare druk in de prostitutie is gaan werken of daar zelfs 'vrijwillig voor kiest'. Of als zij iedere keer weer terugkeert naar haar uitbuiters. Voor de omgeving van een meisje - en zelfs voor hulpverleners - kan dit verwarrend zijn. Er bestaat een hardnekkige misvatting in onze samenleving dat een meisje alleen slachtoffer is als ze tegen haar wil en onder druk wordt mishandeld, opgesloten of verkracht en als daarvoor wordt betaald.

Voor meisjes is de reactie van de samenleving op hun gedrag extreem pijnlijk. Temeer omdat deze meisjes dit gedrag vaak (onbewust) hebben ontwikkeld als reactie op eerdere negatieve ervaringen, zoals verkrachting of seks op een te jonge leeftijd. Voor hen is het een manier geworden om controle over de situatie te krijgen of aandacht of het biedt hen een perspectief op een toekomst. Seksueel wervend gedrag is niet 'normaal' voor minderjarige meisjes en dit gedrag ontstaat dan ook niet 'zomaar'.¹⁸

De digitale wereld

Het is allang niet meer zo dat je de deur uit moet om onder invloed te komen van een uitbuiters. De uitbuiters van vandaag gebruikt vanuit de anonimiteit ook de beslotenheid van de kamer van een meisje om haar uit te dagen zich voor de camera uit te kleden. Eerst dolblij met de aandacht die een jongen haar geeft, laat ze zich verleiden. Om vervolgens geen uitweg meer te zien als hij dreigt haar foto's of video's te verspreiden. Of zo verliefd dat ze op dat moment ook niets anders wenst dan hem ter wille te zijn.

“Ik kan mijn nichtje van dertien maar niet bijbrengen dat niet alle jongens goede bedoelingen met je hebben. Ze weet wat er met mij is gebeurd, niet de details natuurlijk, maar ze heeft mij gezien toen ik gesloten zat. Dan laat ze mij een profielfoto van een jongen zien en dan denk ik: O godogodogod, daar gaan we weer... Ik vroeg mijn nichtje of zij ook foto's stuurt: “Ja, af en toe.” “Wat voor foto's?” “Dat gaat je niks aan.” Mijn zus kwam erachter dat het gewoon sexting foto's waren.” (Anna, 21)

---

¹⁸ Meer: Van Dijke et al., 2012.

Victim-blaming

In de puberteit ontdekken jongeren hun seksualiteit en ze experimenteren daarmee. Via sociale media tasten ze af hoe er op hen gereageerd wordt. Veel meisjes plaatsen een uitdagende, sexy selfie en worden geïnspireerd door seksueel expliciete video's en influencers. Dat alles wordt gezien als 'normaal tienergedrag'. Soms gaat het echter mis, ook bij 'mediawijze' tieners. In die gevallen wordt het slachtoffer vaak noch door zichzelf noch door haar omgeving gesteund: *victim-blaming*.¹⁹

3.2 De hulpvraag

De hulpvraag van meisjesslachtoffers is meestal niet eenduidig. Dat maakt de taak van gemeenten en hulpverlening behoorlijk complex.

Uitgebuite meisjes zijn meervoudig kwetsbaar:

- Uitbuiting brengt hen per definitie in een kwetsbare positie. Isolatie van hun omgeving, schaamte, ondergraving van hun zelfvertrouwen, doodsangst, lichamelijke uitputting, het zijn maar enkele van de consequenties van de uitbuitingssituatie.
- Een meisje vindt een gewiekste uitbuiters of een crimineel netwerk tegenover zich. Dat plaatst haar in een oneerlijke strijd.
- Veel meisjes voelen zichzelf verantwoordelijk voor wat er is gebeurd. Zij hebben het idee dat ze hun grenzen niet duidelijk genoeg hebben aangegeven. Ze denken dat ze door eerst 'ja' te zeggen of niet te zijn weggerend zelf schuldig zijn.
- Vaak zijn meisjes ook al kwetsbaar omdat ze negatieve jeugdervaringen hebben opgedaan, geen steun hebben van hun omgeving, in een ingewikkelde levensfase zitten, etc.
- Als gevolg van hun ervaringen gedragen meisjes zich vaak 'lastig', 'onmogelijk', 'onhanteerbaar'. Sommige meisjes lopen voortdurend weg. Dit 'stoere' laagje verhuult hun enorme kwetsbaarheid en leidt er in de hulpverlening vaak toe dat ingezoomd wordt op het gedrag in plaats van op de achterliggende kwetsbaarheden en mogelijke trauma's.

"Soms is het best wel lastig. Dan maakt iedereen zich zorgen. De ouders, school, politie, ... maar het meisje zelf niet. En dan heeft hulp niet zoveel zin. Vaak moet er dan eerst iets ernstigs gebeuren, zodat een meisje denkt: Nu gaat het echt te ver. Dat is een moeilijk punt." (Deskundige, hulpverlening)

"Deze meisjes zijn retemoeilijke kinderen." (Deskundige, hulpverlening)

3.2.1 Tegenstellingen

De hulpvraag bij seksuele uitbuiting van minderjarige meisjes wordt vaak niet zozeer gesteld door het slachtoffer zelf, maar door (machteloze) ouders en familie. En veel vaker uiteindelijk door de samenleving, omdat wij ons collectief iets aantrekken van het lot van deze meisjes. Dat is niet eenvoudig. De mogelijkheden daartoe worden verder beperkt als het meisje achttien wordt.

"We hebben regelmatig te maken met meisjes waarvan het vermoeden bestaat dat ze seksueel uitgebuit of misbruikt zijn. Vaak zien slachtoffers zichzelf niet als slachtoffer." (Deskundige, hulpverlening)

---

¹⁹ Naezer en Oosterhout, 2019.

Het is een uitdaging om namens het slachtoffer de juiste hulpvraag te stellen. Dat komt onder meer door schijnbare tegenstellingen rond de uitbuiting en de hulpvraag, waarvan sommige eerder al ter sprake kwamen.

1. Het uitgebuite meisje is soms verregaand loyaal aan de uitbouter, maar de uitbouter heeft geen enkel respect voor haar.
2. Het uitgebuite meisje is slachtoffer maar voelt zichzelf niet zo.
3. Het is een kwetsbaar meisje tegenover zware (georganiseerde) criminaliteit.
4. De ouders voelen zich verantwoordelijk, maar worden buitengesloten door de dochter en vaak ook door de hulpverlening.
5. Seksuele uitbuiting is strafbaar als misdrijf (mensenhandel) en komt vaak voor, maar de kans om ervoor veroordeeld te worden is heel klein.
6. Vaak wordt het slachtoffer opgesloten ter bescherming van zichzelf, terwijl de uitbouter vrij rondloopt.
7. Seks is overal in de samenleving, terwijl er een flink taboe op rust.
8. Onze samenleving formuleert niet zozeer de hulpvraag, maar bepaalt vooral het hulpaanbod voor minderjarige slachtoffers van seksuele uitbuiting. Daardoor is het lastig om te bepalen of dit hulpaanbod passende hulp is voor de werkelijke hulpbehoefte van het meisje.

“Ik denk dat de eerste stap moet zijn: de erkenning dat haar iets is aangedaan. Die stap wordt vaak overgeslagen. Als je kijkt naar het kind dan kijk je eigenlijk alleen naar het kind met problemen. En niet naar het individu als slachtoffer.” (Deskundige)

3.2.2 Passende hulp

Iedere gemeente is wettelijk verplicht om passende zorg te organiseren voor zijn inwoners. Uit onderzoek komt naar voren dat gemeenten geen vaste eenduidige definitie van passende hulp hanteren.²⁰ Deskundigen noemen in de literatuur de volgende factoren die belangrijk zijn bij specialistische zorg voor slachtoffers:²¹⁺²²

- Integraal behandelprogramma.
- Achter- en bovenliggende problematiek aanpakken.
- Begeleiding en behandeling.
- Veiligheid en bescherming in een open setting, zonder drang en dwang.
- Een goed pedagogisch leefklimaat.
- Orthopedagogische hulpverlening en kinder- en jeugdpsychiatrie.
- Herstel van slachtoffers als gezamenlijke verantwoordelijkheid van alle behandelaars en groepsleiding.
- Samenwerking tussen hulpverlening, politie, justitie, onderwijs en gemeente.
- Aandacht voor geld, school, opleiding, werk, huisvesting en vrije tijd als onderdeel van de hulp en als vervolg daarop.
- Aandacht voor de relatie met de ouders.

De signalering, opvang en behandeling van slachtoffers was in 2014 onderwerp van de commissie Azough die hiervoor verschillende kernelementen benoemde (zie kader ‘Commissie Azough’).

Al langer constateren deskundigen waaronder de Nationaal Rapporteur Mensenhandel dat slachtoffers van mensenhandel niet de zorg krijgen die zij nodig hebben. Als belangrijkste oorzaken daarvoor wordt gezien dat de inschatting van de benodigde hulp niet (goed) gebeurt (triage) en dat slachtoffers onvoldoende “passende behandeling op het juiste niveau” krijgen.²³

---

²⁰ ZonMw, 2018.

²¹ Mein et al., 2014.

²² Van der Helm, 2019.

²³ NRM, 2018a.

Keuzes

Om de juiste, passende hulp voor meisjesslachtoffers te vinden, worden er vooraf en onderweg verschillende keuzes gemaakt, zoals over:

- Generieke of specialistische zorg.
- Opvang in een groep met uitsluitend lotgenoten of ook andere jongeren.
- Opvang in een groep met uitsluitend meisjes of ook met jongens.
- Integraal of niet: samenhang met onderwijs, wonen en financiën.
- Ambulante of residentiële hulp.
- Open of gesloten plaatsing.
- Plaatsing in de eigen regio of daarbuiten.

Voor ieder slachtoffers moet opnieuw worden gekozen welke optie het beste is, omdat de situatie van meisje tot meisje verschilt. Alleen zo kan daadwerkelijk passende hulp worden georganiseerd.

Zware hulp indien nodig

In de jeugdzorg geldt het principe: 'zo licht mogelijk, zo kort mogelijk en zo dicht bij huis als mogelijk'. Dit komt voort uit de gedachte dat problemen klein beginnen. Voor veel meisjesslachtoffers klopt die gedachtegang niet. Zij hebben van jongs af aan te maken gehad met geweld en verwaarlozing of zitten al lang in zware problemen voordat hun omgeving dat merkt. Voor hen moet de hulp na een goede diagnose dikwijls juist meteen zwaar ingezet worden: zo zwaar als nodig.²⁴⁺²⁵

Commissie Azough

In 2014 formuleert de commissie Azough vijftien actiepunten voor de jeugdzorg om het hulpaanbod aan slachtoffers van loverboys/mensenhandel te verbeteren.²⁶

1. Professionals hebben kennis en bewustzijn van de problematiek.
2. Professionals kunnen signalen herkennen en duiden.
3. Professionals weten welke vervolgstappen ze moeten zetten.
4. (Vermoedelijke) slachtoffers worden geregistreerd bij CoMensha.
5. Veiligheid moet centraal staan.
6. Er wordt acute medische zorg ingezet.
7. Er wordt altijd een probleem-, risico-, behoeften- en krachtenanalyse gemaakt.
8. Ouders en sociaal netwerk worden altijd betrokken.
9. Behandeling gebeurt in een positief pedagogisch basisklimaat.
10. De behandeling heeft duidelijke fasen.
11. Traumaverwerking is onderdeel van de behandeling.
12. Er is aandacht voor onderwijs en toekomstige leefsituatie.
13. Behandeling is gericht op vergroting van eigenwaarde en zelfbepaling.
14. Er is aandacht voor gezonde relaties, seksualiteit en intimiteit.
15. Er vindt ketensamenwerking en nazorg plaats.

De commissie Azough vervolgt in 2015 met een kwaliteitskader voor jeugdhulporganisaties die gespecialiseerde opvang en hulp bieden aan meisjesslachtoffers van loverboys/mensenhandel.²⁷ Beide publicaties gaan vrijwel uitsluitend over de kwaliteit van de individuele behandeling en niet zozeer over de organisatie van de zorg. Dat is ook logisch, de decentralisatie van de jeugdzorg naar de gemeenten moet dan feitelijk nog zijn beslag krijgen.

24 Van Dijke et al., 2012.

25 Van der Kolk, 2019.

26 Azough, 2014.

27 Azough, 2015.

Financiën

Hoewel het in iedere discussie over hulpverlening een enorme dooddouer is, speelt ook bij de hulp aan meisjesslachtoffers de vraag naar voldoende financiële middelen. Daarbij maakt het veel uit vanuit welk stelsel de hulp wordt bekostigd, zoals bijvoorbeeld vanuit de Jeugdwet, Wmo of GGZ. Soms zijn de financiën een reden om niet in eerste instantie uit te gaan van het belang van het meisje. Vaak vormt het budget een probleem in combinatie met andere knelpunten.

“Er zijn perverse prikkels als gevolg van het systeem. Aanbestedingen die onnavolgbaar zijn, budgetten in jeugdzorg die nauwelijks terecht komen bij daadwerkelijke zorg. Alles in de systeemwereld. De budgetten zijn beperkt: 20 miljoen voor 36 regio’s en iedereen denkt in zijn eigen kokertje.”
(Deskundige, hulpverlening)

“Nu is het nog financieel aantrekkelijk voor instellingen om gesloten te plaatsen. De plekken moeten gevuld worden. Dat is natuurlijk een heel rare trigger.” (Deskundige, hulpverlening)

3.2.3 Herkennen en reageren

Om als gemeente passende hulp te kunnen organiseren moet je eerst herkennen voor wie die passende hulp er moet komen. Seksuele uitbuiting van minderjarige meisjes is moeilijk te herkennen en speelt zich af in het verborgene. Bovendien beseffen veel meisjes zelf niet dat ze slachtoffer zijn. En dat ze daarvoor hulp kunnen en moeten zoeken.

“Ik had niet het idee dat mijn ex echt een loverboy was. Wel dat hij een narcist is. Hij kan meisjes echt zo laag laten voelen dat ze echt niks meer waard waren en gewoon mishandelen enzo, maar ik heb niet het idee gehad dat hij een loverboy was. Ik weet niet of hij dat wel was, en dat hij nog bezig was, maar zover is het niet gekomen. Maar ja, dat zeggen al die meisjes, hè, dat hun vriend geen loverboy is.” (Babet, 19)

“Hier besepte ik pas dat waar ik vandaan kwam dat dat niet een normale situatie is en dat ik daar iets aan moest veranderen. Je moet eerst dat besef krijgen dat het niet ok was. En dat moet je dus ook niet meer willen. Pas dan kun je iets veranderen.” (Chantal, 21)

“Pas als je er zelf achter komt, dan kun je geholpen worden.” (Babet, 19)

Deskundigen en omgeving

De omgeving van het meisje herkent uitbuiting doorgaans niet of pas laat. Het gedrag van sommige meisjes refereert aan puberteit of aan volwassenheid, omdat het om seks gaat, omdat ze zich niet veel laten gezeggen en suggereren dat het hun eigen keuze is. Dat zet hulpverleners en omgeving soms op het verkeerde been.

“Ze hebben wel erg losse normen. Wat we vaak tegenkomen is dat er wel vermoedens zijn van loverboyproblematiek, maar dat er niet hard gemaakt kan worden dat er sprake is van seksuele uitbuiting.” (Deskundige, hulpverlening)

“Er is vaak veel schaamte en angst. We beseffen met elkaar niet wat uitbuiting met een meisje doet. Dat kun je je ook niet voorstellen als je het zelf niet hebt meegemaakt.” (Deskundige, hulpverlening)

“Sommige hulpverleners verschuilen zich erachter dat het meisje zichzelf niet als slachtoffer ziet: ‘ja maar, zij wil er niet uit...’ Natúúrlijk wil ze er niet uit! Waarom zou ze eruit willen? Wat men vergeet is: dit is haar veilige haven, hoe ongezond het ook is. Wat staat daar tegenover? Ze heeft niemand meer. De enige waar zij van houdt, de enige waarvan zij denkt dat die van haar houdt, die gaat ze verliezen. Voor wat? Voor ons, voor de hulpverleners? Wat geven ze haar daar tegenover? ” (Ervaringsdeskundige)

Gemeenten

Gemeenten verschillen zeer in hoeverre zij mensenhandel en de bijbehorende problematiek van meisjes herkennen. Het is voor gemeenten lastig om er zicht op te krijgen.

“Uitbuiting gebeurt overal en er zijn vaak verschillende gemeenten bij betrokken: Het meisje komt uit gemeente A, de dader uit B, het meisje zit op school in gemeente C, de uitbuiting gebeurt in D, het vervoer via de taxi verloopt vanuit gemeente E.” (Deskundige)

“Laatst zei een burgemeester van een middelgrote stad nog: ‘nee, dat speelt hier niet.’” (Deskundige, hulpverlening)

Ook de reactie op uitbuiting verschilt per gemeente. De ene gemeente richt zich vooral op opsporing en vervolging van de daders (dadergerichte aanpak), de andere gemeente focust zich meer op de hulp aan slachtoffers (slachtoffergerichte aanpak). Als het goed is doet een gemeente beide. De effectiviteit van de inspanningen is eveneens wisselend.

Diagnose

Seksuele uitbuiting is moeilijk te herkennen. Als het slachtoffer in aanraking komt met jeugdzorg is dat in veel gevallen om andere redenen dan dat zij slachtoffer is. Verregaand onaangepast gedrag of meervoudige problematiek in het gezin zijn dan bijvoorbeeld de aanleiding voor crisisopvang. Als de aanvankelijke reden voor opname te lang doorwerkt in de diagnose en daarmee in de soort hulp die wordt aangeboden, kunnen de seksuele uitbuiting en de daaraan gerelateerde trauma's heel lang ongezien blijven.

“Ik ben betrokken bij de behandeling van een paar meisjes die zich proberen van het leven te beroven en dan zie je dat de medewerkers op de leefgroep daar niet adequaat op kunnen reageren. Op die andere behoeften. Ze doen net alsof die meisjes gedragsgestoord zijn.” (Deskundige)

3.3 Hulp in een instelling

Meisjes kunnen voor hulp in een open of gesloten instelling worden geplaatst: residentiële hulp. Plaatsing van een minderjarige in een gesloten jeugdhulpinstelling gebeurt meestal op basis van een beschikking van de kinderrechter. Echter, ruim een kwart van de meisjes worden gesloten geplaatst met instemming van de ouders zonder dat de kinderrechter daaraan te pas komt. Dit zijn formeel vrijwillige plaatsingen, maar het is onduidelijk in hoeverre het slachtoffer hiermee zelf heeft ingestemd.²⁸ De mogelijkheid van gedwongen gesloten plaatsing vervalt zodra het meisje achttien wordt. Wel kan zij dan nog een half jaar vrijwillig gesloten worden opgevangen.

Aantallen

De Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel geweld tegen kinderen maakt voor 2016 de volgende onderbouwde schattingen:²⁹

- 4.420 meisjes kregen jeugdhulp (mede) voor seksueel geweld.
- 800 meisjes kregen gesloten jeugdhulp; 680 meisjes kregen gesloten jeugdhulp (mede) voor seksueel geweld.

“Het is een omgekeerde situatie, waarbij het slachtofferschap van het meisje onvoldoende wordt herkend en daarop wordt te weinig ingespeeld... De meisjes die gesloten zitten, zitten daar vanwege dingen die hen zijn aangedaan. Hoe verdrietig is dat! Jongens zitten vast vanwege strafbare feiten en meisjes vanwege ‘het verkeerde vriendje’.” (Deskundige)

Omdat meisjesslachtoffers geen specifieke doelgroep binnen de jeugdzorg vormen kunnen zij terecht komen in een van de vele instellingen in het land, die onder verschillende (grote) aanbieders vallen.³⁰ Daar zien ze vaak niet wat nodig is. De meisjes krijgen dan doorgaans hulp en behandeling die aan alle jongeren met problemen wordt geboden, hulp die wellicht niet helpt. Een beperkt aantal instellingen richt zich (ook) op de opvang en behandeling van meisjes met specifieke problematiek, waaronder uitbuiting. Slechts enkele instellingen zijn gespecialiseerd in de behandeling van slachtoffers van seksuele uitbuiting. Zij werken met een toegespitst programma voor opvang en behandeling.

“Wat dat betreft heb ik ook geleerd van de gesloten jeugdzorg waar allemaal meisjes zitten met verschillende problemen. Er zitten arrogante, gemene types. Ik heb er wel geleerd om voor mezelf op te komen.” (Anna, 21)

---

28 NRM, 2018b.

29 NRM, 2018.

30 Mein et al., 2014.

Inspectie

In 2018 beoordeelde de Inspectie voor Gezondheidszorg en Jeugd dertien jeugdhulpaanbieders die hulp bieden aan seksueel uitgebuite meisjes. Ze concludeerde dat de meeste onderzochte aanbieders kwalitatief goede gespecialiseerde hulp bieden aan (vermoedelijke) slachtoffers van loverboys. Ze werken grotendeels volgens het kwaliteitskader van de commissie Azough. De Inspectie noemt echter als belangrijkste verbeterpunt dat *“de werkwijze van vier van de jeugdhulpaanbieders onvoldoende aansluit bij de problematiek en relevante ontwikkelgebieden van de (vermoedelijke) slachtoffers van loverboys.”*³¹

De begrippen gesloten en open blijken in de praktijk relatief. Meisjes lopen om vele redenen weg uit de gesloten instellingen, al dan niet tijdens hun verlof.³² Het lukt uitbuiters om hun invloed op de meisjes ook in gesloten instellingen te doen gelden en meisjes vanuit die instellingen te ronselen.

“Door het hek zagen we elkaar ook nog, want ik kon gewoon tijden doorgeven dat ik daar stond. Ik was toen nog zo verliefd op hem! Ik ben er zelf achter moeten komen dat hij niet goed was.” (Babet, 19)

Een open instelling voelt voor meisjes vaak niet als ‘open’, omdat ze weten dat de consequentie van weglopen is dat ze alsnog gesloten geplaatst worden.

“Het is niet echt vrijwillig. Het voelt niet zo, ik word opgehaald en weggebracht, ik kan niet zelf iets.” (Elise, 17)

Verwachtingen van ouders

Het Centrum tegen Kinderhandel en Mensenhandel (CKM) deed onderzoek onder ouders die bang zijn dat hun dochter slachtoffer is van een loverboy. Vaak belanden de meisjes uiteindelijk in de gesloten jeugdzorg omdat ouders denken dat hun dochter dan niet weg kan lopen en geen contact kan hebben met hun ‘foute vriendjes’. Ouders zijn gedesillusioneerd over de gesloten jeugdzorg. De meisjes hadden namelijk óók in gesloten voorzieningen contact met hun vriend.

3.3.1 Gesloten plaatsing en repressie

Het blijft gek, of eigenlijk gekmakend, dat een meisje dat slachtoffer is van een mensenhandelaar wordt opgesloten en niet hij. Natuurlijk is het argument dat zij beschermd moet worden, tegen de uitbouter en tegen zichzelf. En natuurlijk wordt er geprobeerd de uitbouter achter de tralies te krijgen, maar toch. Veel meisjes ervaren het als straf dat zij in hun vrijheid beperkt worden en soms naar de andere kant van het land moeten. Veel deskundigen benoemen deze kromme situatie.

“Ik ben het met Herman Bolhaar, de Nationaal Rapporteur, eens die zegt dat je mishandelde meisjes niet moet opsluiten. Het is helemaal geen dilemma, je moet het gewoon niet doen! Het is verkeerd! Die jongens lopen vrij rond en die meisjes zitten vast.” (Deskundige)

---

³¹ IGJ, 2018.

³² De Witte, 2019.

“(…)Bovendien is er overweldigend veel onderzoek dat laat zien dat de gesloten jeugdzorg geen adequate behandelsetting is voor meisjes die getraumatiseerd zijn als gevolg van seksueel misbruik en seksuele uitbuiting. Niet in de laatste plaats door de nog steeds veelvuldig ingezette interventies als ‘grounding’, opsluiten, isoleren, separeren en de vaak nog repressieve bejegening.”³³

“Gesloten is altijd fout, het heeft nooit een positief gevoel tot gevolg. Het ligt te veel in het verlengde van de uitbuitingservaring en kan als een straf overkomen.” (Moeder)

“Ik ben het sowieso niet eens met gesloten plaatsing. Weet je wat het is: eigenlijk ben je gewoon het probleem aan het verschuiven. Want je zet gewoon weer een kwetsbaar persoon op een plek waar alleen maar jongens en meisjes zijn waar je geen bitch van wilt worden, even hard gezegd, want anders ben je de zwakste schakel. Dan hebben we het nog niet eens over loverboy slachtofferschap. Dan hebben we het puur nog over groepsdynamiek. Daar komt bij dat er ook nog potentiële daders zitten op die groep. Die jongens ontmoeten elkaar op school.” (Ervaringsdeskundige)

Gesloten jeugdzorg is niet bedoeld als straf, maar wordt wel door veel jongeren zo ervaren. Uit onderzoek blijkt dat het repressieve karakter van de gesloten jeugdzorg negatieve effecten heeft op de meisjes die er zitten. Ze krijgen stress en gaan juist meer probleemgedrag vertonen.

“In repressieve settingen zie je herhaling optreden: meiden worden versterkt in de overlevingsmechanismen die ze ook nodig hadden in de uitbuitingssituatie. Professionals gaan methoden gebruiken die de vrienden van de meisjes ook gebruikten. Je versterkt dus wat je in feite zou moeten behandelen.” (Deskundige, hulpverlening)

Repressief karakter

Het verblijf in de gesloten jeugdzorg met een repressief karakter leidt tot meer probleemgedrag. Het veroorzaakt stress bij zowel jongeren als hulpverleners en belemmert de effectiviteit van de behandeling. In het proefschrift *Under Pressure – Repression in Residential Youth Care* wordt gepleit voor kleinschalige, gezinsgerichte zorg.³⁴

---

³³ Terpstra en Van Dijke, 2019.

³⁴ De Valk, 2019.

3.3.2 Effectiviteit

Nog afgezien van de morele bezwaren die er zijn tegen het opsluiten van een slachtoffer, is ook de effectiviteit van de gesloten hulp twijfelachtig. Deskundigen wijzen zelfs op mogelijke schade van een verblijf in een gesloten instelling. Uit onderzoek blijkt dat de kinderrechter simpelweg geen goede alternatieven ziet en daarom - op advies van de hulpverlening - kiest voor een machtiging tot gesloten plaatsing.

Weinig alternatief

Uit recent promotieonderzoek blijkt dat de kinderrechter gesloten jeugdhulp in Nederland vooral oplegt ‘vanwege een gebrek aan passende en realistische alternatieven in de kinder- en jeugdpsychiatrie, gespecialiseerde pleegzorg en andere vormen van jeugdbescherming en jeugdhulp’.³⁵

Vaak beslist de kinderrechter tot gesloten plaatsing op grond van onvoldoende informatie, denken deskundigen.

“Rechters moeten beslissingen nemen op basis van te weinig informatie en nemen ook de kosten mee in hun overweging. Sommigen weten echt weinig. Ik heb laatst nog een rechter uitgenodigd om eens op de werkvloer te komen kijken. Dat was een rechter die dacht dat je uit een gesloten instelling niet weg kunt lopen. Nou, dat kan uit iedere gesloten instelling wel. Al was het maar als het brandalarm afgaat en alle deuren opengaan. Het grootste deel - 80 tot 85% - van de weglopers loopt weg als ze op verlof zijn.” (Deskundige, hulpverlening)

“Er is vaak al heel veel aan vooraf gegaan. Veel meisjes hebben al duizenden hulpvormen gehad, van open naar gesloten en dat is steeds misgegaan. En ik begrijp dat ze meisjes niet te snel uit huis willen plaatsen hoor, maar er wordt wel heel veel met ze rondgeëmmerd en dan willen die meisjes op een gegeven moment ook echt niet meer. Want het is keer op keer de negativiteit van ‘dat ging toch niet goed’. Waarom zou het in de gesloten dan wel goed gaan!?” (Deskundige, hulpverlening)

3.3.3 Leefklimaat

Voor een effectieve behandeling is een positief, open leefklimaat een onmisbare voorwaarde en dat staat haaks op de gesloten plaatsing. Van der Helm noemt zes pedagogische uitgangspunten die samen het leefklimaat in een instelling bepalen:³⁶

- Emotionele steun en sensitieve responsiviteit.
- Autonomie en ruimte.
- Structureren en grenzen stellen.
- Informatie geven en uitleggen.
- Begeleiden van interacties tussen jeugdigen.
- Stimuleren en ondersteunen van interacties tussen kind en ouders.

Ook de commissie Azough en anderen pleiten voor behandeling in een positief pedagogisch klimaat.³⁷

---

³⁵ De Kruijf, 2019.

³⁶ Van der Helm et al., 2018.

³⁷ Azough, 2014.

3.3.4 Bezwaren

De bezwaren die slachtoffers, deskundigen en ouders noemen tegen de gesloten instelling zijn onder meer:

- Gevangen zitten.
- Lichamelijk onderzoek, visitatie, waardoor je lichaam opnieuw niet van jou is.
- Isolatie.
- Geen behandeling.
- Regels en straf.
- Geen activiteiten als hobby en sport.
- Beperkte opleidingsmogelijkheden.

“Het liefst zou je onder een steen gaan liggen als je in zo’n situatie komt. En dan moet je gesloten. De manier hoe mensen met jou omgaan in gesloten. Je wordt gewoon uitgekleed, je wordt gefixeerd. Je krijgt scheurkleding aan. Je wordt gestript waar bewakers naar jouw lichaam lopen te kijken.”
(Ervaringsdeskundige)

Rechtspositie

De rechtspositie van jongeren in respectievelijk een justitiële instelling en een jeugdinstelling verschilt, ten nadele van de laatste. Nadat de rechter een machtiging uithuisplaatsing en gesloten plaatsing uitspreekt voor gedwongen zorg in een jeugdinstelling, is er verder niet veel vastgelegd over de manier waarop in die instelling met de jeugdige moet worden omgegaan. Om die ongerechtvaardigde verschillen teniet te doen wordt momenteel gewerkt aan een wetsvoorstel voor één rechtspositiewet voor alle jeugdigen in instellingen.

3.4 Geïnterviewden aan het woord

Over de kwaliteit van hulp is al veel geschreven.³⁸ In voorliggend rapport krijgt de stem van meisjesslachtoffers, hun ouders en (ervarings)deskundigen over hun eigen ervaringen een plek. Zij zijn vooral bevraagd naar de hulp rond de overgang van minder- naar meerderjarigheid.

Ze delen hun ervaringen waarin observaties, knelpunten en mogelijke oplossingen samenkomen. Sommige geïnterviewden brengen naar voren dat er nog veel verbeterd kan worden en dat sluit aan op hetgeen in eerder onderzoek en literatuur wordt geconstateerd. Deze punten zijn samen te vatten als een pleidooi voor doorlopende specialistische zorg toegespitst op het (minderjarige) slachtoffer van seksuele uitbuiting. Deze kan variëren van ambulante hulp, via kleinschalige opvang tot hulp in een instelling met een open karakter waarbij in zeer specifieke situaties beperkende maatregelen mogelijk zijn. De huidige algemene zorginstellingen bieden deze hulp vaak niet aan meisjesslachtoffers omdat ze niet zien wat nodig is.

3.4.1 Slachtoffers

De meisjesslachtoffers hebben uitgesproken ideeën over wat wel of juist niet werkt in de diagnose en behandeling, vaak ook omdat ze in veel verschillende instellingen hebben gezeten. Ze zijn eensgezind over een aantal basisingrediënten voor goede hulp: duidelijkheid en doen wat beloofd wordt, echt gezien worden, echt contact en luisteren, eigen regie en effectieve behandeling en hulp. Zonder die voorwaarden is het volgens hen kansloos dat de hulp echt helpt. Hieronder vertellen ze in hun eigen woorden waarom ze die voorwaarden zo belangrijk vinden.

---

³⁸ Bijvoorbeeld: Azough, 2015; Bastiaanssen et al., 2019; CRC, 2011; De Valk, 2019; IGJ, 2018; Mein et al., 2014; Van der Helm, 2011; VN, 2005; VWS, 2018a; ZonMw, 2018.

Duidelijkheid

“Door zo’n diagnose krijg je een spiegel voor en dat heeft me heel erg geholpen, want dan weet je waar je mee aan de slag kunt. Dat je weet wat je moet of kunt gaan doen. Ik heb best wel veel wilskracht. Als ik iets wil, dan ga ik er ook voor de volle 100% voor.” (Gemma, 20)

“Ik ken ook wel meisjes die ongeveer hetzelfde hebben meegemaakt als ik en dat gewoon willen blijven doen. ‘Je kunt nu weer gaan hoeren en snoeren maar je kunt ook werken aan je herstel’, zei een begeleider tegen een van die meisjes. Dat vonden sommigen heel hard, maar ik denk dat het goed is om zo duidelijk te zijn. Sommigen hebben dat nodig. En er zijn er die nog verliefd zijn.” (Anna, 21)

Beloftes nakomen

“Heel veel dingen beloven, maar niet waarmaken. Dat was in beide instellingen zo.” (Babet, 19)

“Openheid en eerlijkheid van hulpverleners is heel belangrijk, want anders denk je dat je genaaid wordt. Veel meisjes vinden dat er veel achter hun rug om wordt gedaan. En dan is het fijner als een hulpverlener gewoon duidelijk is. En dat je niet meteen super erg gestraft wordt als er iets is. En de kans krijgt om iets ook weer op te pakken en door te gaan. Wat er vaak gebeurt is dat er iets wordt afgepakt, je straf krijgt en vervolgens wordt er niets meer mee gedaan.” (Anna, 21)

Echt gezien worden

“Dossiervorming is een probleem. Je krijgt meteen een stempel als jongere en dat raak je niet meer kwijt. De voogd ziet jou maar weinig en die zet in het dossier wat hij zelf denkt. En dat is dan bepalend.” (Anna, 21)

“Jeugdzorg is vreselijk. Ze verdraaien m’n woorden. Schrijven gekke rapporten met informatie over mij.” (Kiki, 17)

Echt contact, luisteren en respect

“Ik denk dat een ander die het niet heeft meegemaakt het echt nooit helemaal kan begrijpen, maar ik denk dat vooral luisteren wel helpt. Inleven, niet oordelen.” (Isabel, 20)

“Hier heb ik wel het gevoel dat hulpverleners naar je luisteren, maar voorheen niet. Gesprekken werden heel snel afgekapt. Of ik kreeg het gevoel dat er niet echt geluisterd werd, ook omdat er niet werd doorgevraagd.” (Isabel, 20)

“In de instelling waar ik kwam, dat was echt kut, om het effe zo te zeggen. Het was echt zakelijk. Als je ‘s avonds om vijf voor tien zat te huilen omdat je een probleem had, dan was het zo van: ‘Ja, nu is het vijf voor dus nu moet je maar oprotten want ik ga naar huis’. Dat ging echt zo.” (Babet, 19)

Eigen regie

“Ze zeiden op een gegeven moment tegen me: nou, ons behandelplan werkt niet, maak jij er zelf maar een en dan gaan we kijken of dat reëel en haalbaar is. Daar had ik behoefte aan: zelf de touwtjes in handen.” (Anna, 21)

Effectieve behandeling en hulp, ook na meerderjarigheid

“Die behandeling heeft mij geleerd om alles een beetje los te laten. Ik dacht altijd al wel dat alles met een reden gebeurt en dat niet alles even goed is. Ik ben er sterker van geworden en ik durf er nu ook veel makkelijker over te praten. Ergens voel ik nog wel pijn, maar ik heb geen nachtmerries meer. Dat heb ik lang gehad, dat ik droomde dat ik aangevallen werd en ontvoerd werd in mijn huis.” (Anna, 21)

“Ze hadden me eigenlijk net zo goed buiten kunnen laten, want ik denk dat ik in die instelling slechtere invloeden en gedachtes heb gekregen. Ze hebben me al die tijd bij de ene en bij de volgende instelling beloofd dat ik EMDR zou krijgen. En iedere keer werd het weer uitgesteld... tien maanden lang. Ik heb er elke week naar gevraagd, maar bij beide instellingen is het nooit gebeurd.” (Babet, 19)

“Ik heb hier niet veel geleerd. Ik doe er niet aan mee.” (Kiki, 17)

Eigen rol

Naast de genoemde ingrediënten voor effectieve hulp vinden de slachtoffers zelf dat ze een belangrijke rol hebben in het al dan niet slagen van de hulp. Allereerst om te zien en te erkennen dat er iets verschrikkelijk fout zit. En om te beseffen dat zijzelf niet schuldig zijn aan de situatie waar ze in verzeild zijn geraakt. Om los te komen van de uitbouter. En om zelfvertrouwen op te bouwen en hoop te krijgen dat het goed komt.

“Je moet zelf de behandeling aan willen gaan. Anders zit je hier voor niks. Als je het zelf niet wilt, dan moet je je afvragen wat je hier doet.” (Chantal, 21)

“Ergens diep ben ik nog wel onzeker, maar niet meer zoals eerst. Ik was erg onzeker en dat zijn veel meiden ook. Sommigen voelen zichzelf vies. Maar dat hoeft niet. Dat is de eerste stap om verder te gaan.” (Anna, 21)

“Mijn tip aan andere meiden... Je moet een spiegel voor krijgen en zien wat er fout is gegaan. Want als je dat weet en daadwerkelijk inziet, dan kun je daar wat mee. Als je daar dan achter bent gekomen dan zou ik aan die meiden mee willen geven dat je gewoon ontzettend je best moet doen. En positief blijven. Want als je ervoor gaat en je doet je best, dan krijg je vaak ook dat dingen beter gaan en goed gaan.” (Gemma, 20)

Opleiding en ontspanning

Goede hulp gaat volgens de slachtoffers om meer dan een adequate behandeling. Opleiding en ontspanning is ook heel belangrijk, maar de mogelijkheden daarvoor verschillen nogal per instelling. Over het algemeen vertellen de meisjesslachtoffers dat ze liever meer aan hun opleiding hadden willen doen, maar dat dat niet goed mogelijk was. Dat geeft sommigen het gevoel dat hun ontwikkeling heeft stilgestaan.

“Ik ging niet echt naar school, ‘t was nooit echt een school op zo’n instelling. Dan zeiden ze: ‘Ga maar zo’n AVI-boekje lezen’. Ik heb geen examen gedaan of diploma gehaald. Het ging al die jaren slecht op school.” (Lily, 18)

Type instelling

Het ‘overkomt’ de meisjesslachtoffers eigenlijk in welke instelling ze (over)geplaatst worden: in de regio of erbuiten, met of zonder lotgenoten, met of zonder jongens, open, besloten of gesloten. Uit hun verhalen blijkt dat ze niet het idee hebben dat zij daar zelf iets over te vertellen hebben. Ze passen zich aan en constateren dat het voor- en nadelen heeft om opgevangen te worden met lotgenoten dan wel met jongeren met diverse problemen.

“Vaak werkt het demotiverend om met dezelfde problemen bij elkaar te zitten. Waar je mee omgaat raak je mee besmet. En dat is sterker dan dat het fijn is om te weten dat je niet de enige bent met dit probleem.” (Anna, 21)

“De afstand heeft wel geholpen. Anders had het misschien nog langer geduurd voordat ik niet meer verliefd was. Of had er eerst iets heel ergs moeten gebeuren.” (Babet, 19)

“Toen ik bij de instelling kwam, werd ik eerst in een jongensgroep gezet. Ik voelde me een prooi. Ik zat onder de blauwe plekken en had zo’n gezicht. Ik kom daar binnen en zie tien jongens op een bank zitten: ‘Oh, een chickie erbij, OMG, neuken, neuken.’ Ik dacht: waar ben ik terecht gekomen? Na twee dagen werd ik in een meisjesgroep geplaatst. Daar had ik het wel vrij snel leuk. Ik ben wel makkelijk met andere mensen.” (Babet, 19)

“Op een keer kwamen ineens vier man mijn kamer binnen, onverwacht, zonder overleg, zonder mij vooraf te hebben geïnformeerd. Kwam ik ineens op een meidengroep. Met meiden is het altijd conflicten. Ik moest me echt inhouden. Ik dacht altijd, waarom zit ik met deze kinderen. Ik pas hier niet.” (Lily, 18)

3.4.2 Ouders

De geïnterviewde ouders zijn vrij negatief over de hulp die aan hun dochters is geboden. Ze voelen zich onvoldoende betrokken bij de hulp en zelfs buitengesloten. Dat geeft een machteloos gevoel terwijl ze juist zo graag vat op de situatie krijgen en hun dochter willen helpen.

“Wat ik helpend vind in de hulp aan mijn dochter? Positief kan ik echt niet heel veel dingen opnoemen. Je moet alles zelf doen, overal zelf achteraan, zelf alles regelen. Dat heeft de afgelopen jaren zoveel energie gekost. Als je netjes blijft, word je weggestuurd bij hulpinstanties of de politie. Pas als je brutaler wordt of een klacht indient, dan kennen ze je opeens.” (Moeder)

“Inmiddels is mijn ervaring met jeugdzorg dat er zoveel eigen belang is dat het niet om het kind gaat. Er wordt uitgegaan van rapportages, er wordt gezorgd dat het binnen het clubje van hun hulporganisaties blijft: zij bepalen welke psychiater, gedragsdeskundige, hulpverlener er ingeschakeld wordt, dat is heilig. Het gaat niet om het belang van het kind.” (Vader)

3.4.3 Deskundigen

Deskundigen vragen aandacht voor de combinatie van enerzijds de ingewikkelde problematiek van de meisjes en anderzijds de beperkingen die ze in de hulpverlening ervaren. Daarmee proberen sommigen te verklaren waarom hulp aan deze meisjes zo lastig is. Ze geven enkele voorbeelden:

“Veel meisjes hebben al op een gesloten afdeling gezeten en kunnen niet omgaan met vrijheden. Ze hebben al veel negatieve ervaringen met jeugdhulp gehad en ze zijn in het begin heel sceptisch.” (Deskundige, hulpverlening)

“Het is meer van als je slachtoffer bent, dat ik denk dat je minder serieus wordt genomen of minder wordt geloofd, omdat ze weten dat je kan manipuleren, omdat ze weten dat je slachtoffer bent geweest. Ze weten dat je kan verleiden... Vooral... ik denk eigenlijk dat mannelijke hulpverleners dat soms denken.” (Ervaringsdeskundige)

“Iedereen die hier werkt wil graag de meiden helpen, maar je merkt dat je ze vaak niet zo kunt helpen zoals je zou willen. Dat is best lastig en zwaar. De meiden zijn vaak verbaal best agressief tegen de medewerkers. Ook nog wel eens fysiek agressief.” (Deskundige, hulpverlening)

Naast de visie over het behandelen van slachtoffers van seksuele uitbuiting, geven deskundigen hun visie op de behandeling en bejegening, organisatie en instelling.

Behandeling en bejegening

Over de behandeling en bejegening van meisjes hebben de deskundigen observaties die voor een deel aansluiten bij wat de meisjes hierover vertellen.

“Jongeren worden spuugziek van hulpverleners. Zij vinden dat er over hen wordt gepraat en niet met hen. Ook is er weinig vertrouwen in de hulpverlening. Er wordt veel gewisseld van hulpverleners. Ze geven aan dat er geen liefde en geen echte aandacht is, dat missen jongeren.” (Deskundige, hulpverlening)

“Nee, nee. Ik probeer niet eens vertrouwen van haar te krijgen, want ik weet dat zij tegen mij liegt en zij weet ook dat ik haar niet geloof. Zij weet ook: als je echt in gevaar bent, moet je mij niet bellen. Dan moet je 112 bellen. Ik ben helemaal niet bezig met vertrouwen opbouwen. Ik ben bezig met duidelijkheid. Zij heeft totaal geen goede voorbeelden in haar leven gehad. Dat is wat ik denk. Dus ik ben haar nu op een duidelijk manier aan het structureren.” (Ervaringsdeskundige)

“Ik hoor vaak meisjes klagen dat ze verplichte programma's hebben die niet op maat gesneden zijn voor wat zij nodig hebben en dan ontstaat er een enorm verzet omdat ze niet het gevoel hebben dat ze daarmee geholpen worden.” (Deskundige)

“Als je tegenover de jongeren interesse toont en alles wilt weten, nieuwsgierig bent, dan worden zij ook meer open. Het gaat heel vaak om de foto's, de plaatjes, het stukje sexting. Als je dan vraagt waarom ze een foto mooi vinden, wat ze willen uitstralen, dan leer je ze ook nadenken.” (Deskundige, hulpverlening)

Bejegening

Er zijn allerlei factoren die bepalen of hulp effectief is. De belangrijkste? Geen 9-5 mentaliteit bij de hulpverlener en echte betrokkenheid en contact: behandel een meisje zoals je je dochter zou behandelen.³⁹

Organisatie

Deskundigen benoemen opvallend vaak ook zaken die met de organisatie van hulp of met een specifieke jeugdinstantie te maken heeft.

“Je wilt aan de jongeren niet laten merken dat het zoveel om geld gaat. Dus we regelen veel achter de schermen, maar soms lukt dat niet en het kost veel energie.” (Deskundige, hulpverlening)

“Bij een aantal instellingen wordt veel meer integraal gewerkt. Er wordt geprobeerd het leefklimaat goed te houden, het professioneel handelen te verbeteren en de therapieën op elkaar te laten aansluiten. Maar zelfs daar zie je dat dat nog heel ingewikkeld is.” (Deskundige)

“Net als overal heb je in de jeugdzorg ook een soort rangen- en standenmaatschappij en de pedagogisch medewerkers staan onderaan en de behandelaren zitten boven in een kamertje. Dat is op veel plaatsen een probleem.” (Deskundige)

De instelling

Deskundigen hebben verschillende ideeën over de vraag in welke instelling een meisje het beste geplaatst kan worden in de regio of erbuiten, met of zonder lotgenoten, met of zonder jongens.

“Buiten Amsterdam plaatsen? Dat willen ze niet. Als meisjes dan terugkomen in de grote stad, vallen ze weer terug.” (Deskundige, hulpverlening)

“Het heeft ook een functie in het ontschuldigen als je meisjes niet ver weg plaatst, maar in hun eigen omgeving.” (Deskundige, gemeente)

“De hulp zou regio-overstijgend moeten zijn. Soms is het goed om een meisje tijdelijk buiten haar eigen regio te plaatsen, zodat ze buiten de invloedssfeer van de uitbouter is. Maar na een tijdje moet ze dan terug kunnen en dat is nu heel moeilijk.” (Deskundige, hulpverlening)

---

³⁹ Zie Van Dijke et al., 2012, p. 128 ev.

3.5 Specifieke thema's

Naast hetgeen de geïnterviewden ieder vanuit hun eigen perspectief over de hulp in een instelling vertellen, zijn allen (slachtoffers, ouders, professionals) het grofweg eens over enkele belangrijke specifieke thema's die ook in de literatuur terugkomen. Deze observaties en ervaringen komen hieronder kort samengevat aan bod en bevatten knelpunten die effectieve hulp bemoeilijken.

3.5.1 Herkennen van echte problemen en "ontschuldigen"

Veel meisjes worden in een instelling geplaatst vanwege hun gedrag, waarmee zij een gevaar voor zichzelf (kunnen) zijn. Het komt vaak voor dat de hulp zich vervolgens op deze zichtbare gedragsproblemen richt, zoals verslaving, problemen met gezag en keuze van vrienden. Het trauma als gevolg van de uitbuiting wordt dan pas later en soms helemaal nooit herkend. Daar komt bij dat de meeste meisjes voorafgaand aan de uitbuiting ook al van alles hebben meegemaakt.

"Mijn gouden tip voor hulpverleners is dat ze de achterliggende problematiek onderzoeken. Ik heb dat heel erg ervaren. Er werd altijd alleen gekeken naar wat ze zagen. Zoals naar mijn eetproblemen. Maar nooit naar wat er nou precies echt aan de hand was. En ik denk dat het anders zou zijn gelopen als ze dat wel hadden gedaan." (Isabel, 20)

De onderliggende problematiek, die in eerste instantie verborgen blijft achter vaak zeer expressief gedrag, moet worden aangepakt. Dat is uiterst belangrijk bij het bepalen van de diagnose, omdat de behandeling van een gedragsstoornis wezenlijk anders is dan de behandeling van onverwerkte trauma's.⁴⁰

"Getraumatiseerde mensen blijven vastzitten in wat hen is overkomen. Hun ontwikkeling komt tot stilstand. (...) Na een trauma wordt de wereld ervaren door een ander zenuwstelsel. Alle energie van degene die erdoor wordt getroffen, wordt gericht op het onderdrukken van de innerlijke chaos, ten koste van zijn spontane deelname aan het leven. Zulke pogingen om de controle te behouden over ondraaglijke fysiologische reacties kunnen leiden tot een hele reeks lichamelijke symptomen (...). Dit verklaart waarom het essentieel is om bij een trauma het gehele organisme te behandelen: lichaam, hersenen en geest. (...)
*Ze richten hun energie daarom op het niet nadenken over wat er gebeurt, en het niet voelen van de overblijfselen zoals doodsangst en paniek die nog door hun lichamen jagen. Omdat ze het niet kunnen verdragen om te weten wat ze hebben meegemaakt, kunnen ze ook niet begrijpen dat hun boosheid, angst of ineenstorting iets te maken zou kunnen hebben met die ervaring. Ze praten niet; ze handelen. Ze gaan om met hun gevoelens door zich woedend, afgesloten, inschikkelijk of opstandig te gedragen."*⁴¹

Doordat vaak alleen naar het problematische gedrag van meisjes wordt gekeken, komen zij van de regen in de drup. Al was het maar omdat ze daarmee opnieuw het etiket 'schuldig' krijgen, terwijl deze meisjes juist 'ontschuldigd' moeten worden om te kunnen herstellen.

⁴⁰ Van Dijke et al., 2012, Van der Kolk, 2019.

⁴¹ Van der Kolk, 2019.

“De zorg die nu geleverd wordt in veel jeugdinstellingen is gericht op gedragsmatige aanpassingen, terwijl die meisjes andere behoeften hebben. Dat wordt onvoldoende onderkend. En dan zie je dat de behandeling faalt. Veel meisjes worden van instelling naar instelling gesleept en het gaat dan steeds slechter met ze. En dan ontwikkelen ze eetstoornissen, internaliserende problematiek als krassen, snijden, bonken. Hun trauma’s worden niet gezien.” (Deskundige)

“Vanmiddag heb ik weer overleg over een meisje waarvan het twintig instellingen duurde voordat naar boven kwam dat ze een verkrachtingsverleden heeft. Twintig instellingen, hè!?” (Deskundige)

“Ze weten vaak helemaal niks van seksueel misbruik en keer op keer wordt dat als diagnose gemist. Meisjes vertellen het niet, ze zwijgen, selfsilencing. Ze krijgen een hele trits aan diagnoses en dat eindigt altijd met borderline. De onderliggende pijn wordt niet gezien en dan duurt het soms jaren voordat traumabehandeling wordt gestart en dit boven komt.” (Deskundige)

“Waar begrip nodig is, roept hun gedrag vaak een tegengestelde reactie op, namelijk onbegrip en afkeuring. De angst en pijn worden daardoor alleen maar groter. (...) Professionals hebben bij deze kinderen het gevoel dat ze maar weinig opties hebben om hun gezag te doen gelden en de orde te handhaven, het gevolg is dat ze reageren met sancties en repressie.”⁴²

Veel meisjes schamen zich voor wat hen is overkomen vanuit de hardnekkige gedachte ‘Ik ben iemand waarmee je zoiets kunt doen’. Daarmee nemen zij het negatieve oordeel over zichzelf van een (denkbeeldige) ander over. Schaamte zit vaak heel diep. Hiermee moet de behandelaar rekening houden.

Daarnaast hebben veel meisjes een schuldgevoel. Dat gaat minder over henzelf als persoon en meer over wat zij hebben meegemaakt. Zij kunnen zich (mede)schuldig voelen aan de uitbuiting en de problemen die daardoor zijn ontstaan omdat zij in begin daar zelf in zijn meegegaan en toestemming hebben gegeven of op z’n minst niet geweigerd hebben.

Het ‘ontschuldigen’ van een meisje is een belangrijke voorwaarde voor het starten en slagen van hulp, maar de moeilijkheid is dat dit op verschillende niveaus moet gebeuren:

- Door haar slachtofferschap te erkennen en niet in twijfel te trekken door haar gedrag.
- Door haar bescherming en veiligheid te bieden.
- Door haar problemen te koppelen aan het maatschappelijk falen om haar afdoende te beschermen en niet aan haar (huidige) gedrag.
- Door haar niet op te sluiten en dat als straf te laten voelen.
- Door haar - zo nodig iedere keer opnieuw - adequate hulp te bieden.

---

*“Slachtofferperspectief rechtvaardigt hulp en ook langdurige hulp.”
(Deskundige)*

---

42 Terpstra en Van Dijke, 2019.

3.5.2 Ouders betrekken

“Er waren meisjes waarvan de ouders nooit kwamen, ook niet als die om de hoek woonden. Mijn ouders kwamen me wel elk weekend opzoeken. Er waren meisjes die jaloers waren op mij; ik voelde me bijna schuldig dat ik goede ouders had.” (Babet, 19)

In de periode waarin de uitbuiting ontstaat, raakt het vertrouwen van ouders in hun dochter vaak beschadigd doordat zij zich onder invloed van haar uitbouter tegen hen afzet of tegen ze liegt. Of helemaal geen contact meer heeft. Het herstel van vertrouwen kost tijd, maar is essentieel voor het vervolg. Ouders willen graag hun best doen voor hun dochter, ook al voelen sommigen zich tekortschieten.

“Mijn moeder en tante bleven mij altijd met open armen ontvangen. Je weet dat je iedereen pijn doet, maar je gaat soms weer opnieuw in de fout. Daar kun je niet zoveel aan doen. Ook al probeer je het wel. Dan is het fijn als je weer kunt terugvallen op je familie en dat ze positief blijven en niet zeggen: nou, het gaat toch wel weer fout...” (Anna, 21)

Ouders voelen zich vaak machteloos. Machteloos omdat ze zien dat hun dochter in de greep is van een uitbouter, machteloos ten opzichte van de uitbouter die hen ook bedreigt. Machteloos omdat de politie niks kan doen of doet. Machteloos tegenover de hulpverlening met zijn eigen systemen, aanpak en doolhoven.

Sommige ouders hebben geen vertrouwen meer in de hulpverlening, bijvoorbeeld omdat ze zijn buitengesloten of alleen maar hoorden wat ze fout hebben gedaan. De gesproken ouders vertellen dat het naast de verschrikkelijke ervaring dat hun dochter in handen is gevallen van een ‘monster’, zoals een van de ouders de jongen noemt, nog extra traumatiserend is dat ze er zo ‘alleen’ voor stonden. Genegeerd door de instanties, zoals politie en hulpverlening waarvan ze gehoopt hadden ondersteuning te krijgen.

“Als ouder word je helemaal niet op de hoogte gehouden. Natuurlijk heb ik wel gevraagd en gezegd: ‘Wat moet ik dan, hoe kan ik haar helpen, wat kan ik doen?’” (Vader)

“Het contact met mijn moeder is nu goed. Eindelijk. Ik praat veel met mijn moeder, maar niet hierover, maar ze weet wel dat dat gebeurd is. Jeugdzorg heeft ons eigenlijk uit elkaar gedreven. Op mijn veertiende mocht ik bijna geen contact met haar hebben. En ook niet met mijn vader. Ik kom nu bijna iedere dag bij mijn moeder. Even koffiedrinken en een sigaretje roken.” (Anna, 21)

Voorwaarde voor geslaagde hulp is dat de ouders werkelijk gezien en zo veel mogelijk betrokken worden. Dat is belangrijk voor het slachtoffer en de ouders.

“In de traditionele jeugdzorg worden ouders vaak in eerste instantie als dader aangemerkt. Dat is een heel pijnlijk proces. En je ziet ook dat ouders afgehouden worden. Terwijl we juist willen dat die ouders zo intensief mogelijk bij de behandeling worden betrokken, want het gaat om die verbondenheid.” (Deskundige)

3.5.3 Vrienden betrekken

Sommige meisjes vertellen dat ze hun ouders geen pijn willen doen en daarom niet praten over hun problemen. Liever gaan ze daarmee naar vrienden, maar niet alle meisjes vinden dat een goed idee.

“Tegen mijn vrienden en familie vertel ik liever niet over mijn problemen. Dat doe ik echt niet snel. Voor mij is het veel beter als ik daarnaast iemand heb met wie ik over mijn problemen kan praten, een hulpverlener. Dat moet structureel zijn, zodat ik weet: hee, daar kan ik mijn verhaal steeds bij kwijt. En dan niet iemand die het vraagt voor het plaatje, maar dat ik het ook echt kan zeggen.” (Elise, 17)

“Ik blijf bij mijn oude vrienden. Mijn vrienden zijn altijd al goed voor me geweest, ook in de tijd dat het slecht met me ging waren ze er voor me. Terwijl ik ze heel erg had afgestoten. Toen ik uit al die problemen kwam, waren ze er nog steeds voor me dus het zijn echte vrienden.” (Gemma, 20)

3.5.4 Expertise

Veel algemene (jeugd)voorzieningen zijn niet in staat om meisjes de zorg te bieden die ze nodig hebben. Deskundigen vanuit de praktijk en onderzoek roepen al langer op tot enkele landelijke expertisecentra die zich alleen richten op slachtoffers van uitbuiting. Het gebeurt nog altijd dat een meisje geplaatst wordt in een pleeggezin of een instelling die plaats heeft maar niet gespecialiseerd is. Dat verhoogt het risico dat de diagnose gemist wordt, de hulp niet aansluit en dat een meisje daarna naar een andere instelling moet en haar vertrouwen in de hulpverlening kwijtraakt nog voor ze aan een behandeling is begonnen. Het gebrek aan expertise in de hulpverlening wordt door velen genoemd.

“De kennis ontbreekt. Nog steeds hoor ik: ‘ja, haar loverboy zit vast maar ze is nog steeds raar aan het doen.’ Nee! Ze zit nog steeds in het circuit.” (Ervaringsdeskundige)

“Ik vind dat ze veel meer ervaringsdeskundigen moeten inzetten in dit soort instellingen. En niet van die jonge medewerkers die zelf nog heel jong zijn en er niks van begrijpen.” (Babet, 19)

“Er ontstaat een industrie rond die meisjes. Met veel zelfbenoemde specialisten. Zo zeggen nu heel veel instellingen: ‘Wij kunnen dit’. Terwijl ze eigenlijk geen ervaring hebben. Voor een ingewikkelde operatie in een ziekenhuis heb je ook een ervaren chirurg nodig.” (Deskundige)

3.5.5 Zelfstandigheid en nazorg

Uitbuiting brengt een slachtoffer per definitie in een afhankelijke positie. Als ze vervolgens voor hulp in een gesloten instelling komen, blijven ze afhankelijk en onzelfstandig. Er komt echter altijd een moment dat ze de instelling moeten verlaten. Omdat ze eraan toe zijn, omdat ze achttien worden of op een ander tijdstip. Het is een enorme uitdaging voor een meisje om zich voor te bereiden op een zelfstandig bestaan in de samenleving. En het is een enorme uitdaging voor de hulpverlening om daar bij te helpen.

“Jongeren die uit gesloten jeugdzorg komen, zijn weinig zelfredzaam omdat in de gesloten jeugdzorg alles van hen wordt overgenomen.” (Deskundige, hulpverlening)

“Meiden uit gesloten- en beslotenheid zitten gewoon hun tijd uit. Ze zijn niet gemotiveerd. Een jeugdzorginstelling maakt het juist moeilijk om hen voor te bereiden op zelfstandigheid. Er is een sterke focus op veiligheid in plaats van op zelfredzaamheid.” (Deskundige, hulpverlening)

Te vroeg gestopte hulp

Hulp die te vroeg stopt - omdat een meisje achttien wordt - of die gefragmenteerd is, helpt niet. Of helpt een meisje verder van huis. Zorg en ondersteuning moet doorlopen totdat een meisje met een baan of opleiding en een sociaal vangnet verder kan met haar leven. Tijdens de hulp moet het meisje worden voorbereid op haar bestaan buiten de instelling, obstakels moeten worden aangepakt en zaken geregeld. Na haar vertrek is doorlopende ondersteuning essentieel.⁴³

Veel meisjes vinden dat zij goed zelf kunnen bepalen wanneer zij toe zijn aan (meer) zelfstandigheid. Deskundigen waarschuwen echter dat ze dat niet altijd zelf goed kunnen inschatten. En de vraag is of een kwetsbaar meisje zich überhaupt vanuit de geslotenheid van de instelling wel kan voorbereiden op haar nieuwe leven buiten. Het zijn twee aparte werelden.

“Ik had dat wel, dat ik dacht: nou volgens mij ben ik wel klaar hier. Ik heb nou wel zoiets van ik kan het wel aan.” (Chantal, 21)

“Jongeren hebben zelf weinig bewustzijn over capaciteiten, denken dat ze het zelf wel kunnen en wel op zichzelf kunnen wonen, terwijl ze daar nog niet aan toe zijn.” (Deskundige, hulpverlening)

---

43 Stein, 2014.

“Je kunt je ook eigenlijk niet helemaal voorbereiden op de buitenwereld. Want er komen zoveel dingen op je af, zo veel! En dan moet je gaan afwegen wat belangrijk is en dat leer je niet echt in een instelling.”
(Anna, 21)

Praktische zaken

De kans dat een meisje opnieuw in de problemen komt, is groter wanneer zaken als huisvesting, opleiding en financiën niet goed geregeld zijn. Daar zijn deskundigen en meisjes het over eens. Er zijn meisjes die door hun uitbuiters diep in de schulden zijn geraakt en daar zonder hulp niet uitkomen. Veel andere meisjes hebben geen sociaal vangnet van ouders, familie of vrienden, en staan er alleen voor om hun leven op orde te krijgen. Het lukt veel leeftijdsgenoten zonder problemen al niet om zelfstandig te functioneren in een dure en ingewikkelde samenleving; voor uitgebuite meisjes zonder steun is het vrijwel onmogelijk. Hulpverleners vertellen dat ze soms met hun handen in het haar zitten om voor een meisje een woning te vinden, een afgebroken opleiding op te starten of haar aan een baan te helpen en doorlopende ondersteuning te organiseren. De hulp is niet klaar als de behandeling is afgerond, maar pas als het vervolg goed georganiseerd is.

“De tool die Spirit hiervoor gebruikt is de Big 5.. Dus niet alleen jeugdhulp geven maar ook voorbereiden op zelfstandig worden.” (Deskundige, gemeente)

“In Amsterdam is er 1,5 jaar wachttijd voor begeleid wonen.” (Deskundige, gemeente)

“Vervolgopvang is moeilijk te realiseren, want de meiden zijn zorg mijdend. Vooral de meiden afkomstig uit de jeugdzorg.” (Deskundige, hulpverlening)

“Ik ben bang dat ik blut raak.” (Jolanda, 17)

“Ik word klaargestoomd om straks mijn eigen boontjes te doppen op het gebied van financiën, school, werk...” (Kiki, 17)

“Al werd er maar eens een individueel plan gemaakt, waarin werd gekeken naar mij en mijn situatie. Niet algemene regels op ieder kind toepassen.”
(Lily, 18)

Trajectbegeleiding en nazorg

Meisjesslachtoffers die hebben vastgezet in een instelling moeten daarna re-integreren in de samenleving. Hun jeugd is tijdelijk on hold gezet en hun ontwikkeling is vaak deels gestagneerd, op sociaal gebied en wat betreft opleiding en vrijetijdsbesteding. Buiten moeten ze een nieuw perspectief zien te vinden. Als hun achterstand erg groot is, of ze hebben nog niet opgeloste problemen, liggen demotivatie en nieuwe problemen op de loer. Sommigen jongeren komen bovendien met meer trauma's uit de instelling dan ze ervoor hadden.

De periode vlak nadat een meisje uit een instelling komt is cruciaal, omdat ze er dan alleen voor staat en de motivatie helemaal zelf moet opbrengen. Een trajectbegeleider of motivator vanuit de instelling kan voorkomen dat een meisje terugvalt.⁴⁴

“Sommige meiden gaan hier na een half jaar weg en daarvan weet en zie je dat komt goed. Andere meisjes zitten hier al drie jaar en die durf je nog steeds niet los te laten. Ze zijn dan zo ver heen, dat het hele denkproces niet zomaar is te veranderen.” (Deskundige, hulpverlening)

“Je moet ook voorkomen dat een meisje te afhankelijk wordt van een hulpverlener. Je moet ook weer aan de afbouw werken.”
(Deskundige, gemeente)

“Als je je eigen leven weer een beetje op orde hebt, heb je toch nog steeds wel iemand nodig waar je op terug kan vallen. Want als je dat niet hebt dan denk je ‘ik moet weer helemaal van voren af aan beginnen’.” (Anna, 21)

Opnieuw slachtoffer

Doordat seksuele uitbuiting de gehele ontwikkeling van een meisje bedreigt, is de kans om opnieuw slachtoffer te worden (revictimisatie) aanzienlijk.

“Het is hardnekkig. De cirkel is moeilijk te doorbreken.”
(Ervaringsdeskundige)

Onderzoek laat zien dat slachtoffers nadat ze zijn losgelaten uit de instelling vrijwel allemaal opnieuw in de problemen komen en zelfs weer onder invloed van hun uitbouter raken. Zonder diploma's, werk en sociaal vangnet en met financiële en verslavingsproblemen en psychische problemen – en sommigen met een kind – lukt het hen niet om zelfstandig te functioneren. De nazorg schiet tekort en de meisjes hebben onvoldoende mogelijkheden om een stabiel leven op te bouwen. Ze lopen een groot risico opnieuw slachtoffer te worden.⁴⁵

Met het oog op het risico van hernieuwd slachtofferschap pleiten sommigen voor genderspecifieke opvang (homogene groepen) en anderen voor het samen plaatsen van meisjes met jongens (seksegemengde groepen) onder streng gecontroleerde omstandigheden. Voorstanders van gemengde groepen denken dat meisjes dan leren omgaan met leeftijdsgenoten van de andere sekse en zo juist behoed worden tegen het opnieuw in handen vallen van een uitbouter.⁴⁶ Hierbij moet dan zorgvuldig voorkomen worden dat slachtoffers van uitbuiting bij daders in eenzelfde groep geplaatst worden.

---

44 Van Dijke et al., 2012.

45 Krabbedam, 2016.

46 Sonderman, 2019.

Als niet de juiste hulp wordt geboden is de kans groot dat een meisje de problemen die zij ondervindt, overdraagt op haar kinderen. En dat haar kinderen deze weer overdragen op haar kleinkinderen. Deze intergenerationele overdracht is hardnekkig. Uit de eerste resultaten van een landelijk onderzoek naar de aanpak van kindermishandeling en partnergeweld blijkt dat van de ouders die hun kind mishandelt 44% zelf als kind een of meer vormen van huiselijk geweld heeft meegemaakt.⁴⁷

3.6 Continuïteit in de hulp

Voor meisjes die slachtoffer zijn van seksuele uitbuiting is het essentieel dat de hulp die ze krijgen geen onderbrekingen vertoont. De kans dat ze dieper in de problemen komen, hun motivatie verliezen en weer terugkeren naar hun uitbouter wordt groter als de hulp discontinu is.

In de praktijk is er gebrek aan continuïteit. Allereerst binnen de hulp zelf. Meisjes krijgen te maken met verschillende hulpverleners en instellingen en dat heeft negatieve gevolgen. Daarnaast is er een hobbel in de voortgang van hulp bij de overgang van minder- naar meerderjarigheid (18-/18+). Meisjes, ouders en deskundigen hebben ook daar duidelijke ideeën over.

3.6.1 Wisselingen

Vaak maakt net die ene hulpverlener het verschil waardoor een meisje onder ogen kan zien wat haar is overkomen en bereid is om hulp te accepteren. De meisjes vertellen echter veel over wisselingen in hulpverleners en dat staat daar natuurlijk haaks op.

“Degene die het belangrijkste voor mij is geweest is mijn psycholoog. Niet hier, maar in de vorige instelling. Zij zei tegen mij: Dit is niet ok, Elise, besef het eens even! Ze heeft zelfs tegen me geschreeuwd, maar daardoor drong het wel tot me door.” (Elise, 17)

“Voor mij is mijn voogd het belangrijkste geweest. Nu heb ik een nieuwe.” (Fleur, 14)

“Er is onderzoek gedaan dat het succes voor 70% afhangt van de relatie met de hulpverlener.” (Deskundige, hulpverlening)

“Ik heb het geluk gehad dat ik mijn moeder had die mij steunde en mijn familie, en dat ik uiteindelijk mijn vriend heb ontmoet die wel een juiste persoon is en dat ik uiteindelijk steeds weer terug ben gegaan naar de hulpverlening. Maar sommigen die kunnen dat gewoon niet. Omdat het proces zo lang is om überhaupt hulp te krijgen dat ze vaak afhaken.” (Anna, 21)

---

⁴⁷ Verwey-Jonker Instituut, 2019.

Veel meisjesslachtoffers doorlopen een heel circuit aan hulpverlening voordat ze ergens komen waar ze daadwerkelijk worden geholpen. Een aanzienlijk deel van de jongeren in de residentiële zorg heeft te maken gehad met voortijdige beëindiging van de hulp en herplaatsing. Dat leidt tot (ontwikkelings)problemen, zoals gedragsproblemen en psychische problemen. Het wordt zo voor meisjes nog lastiger om zich op de toekomst te richten, naar school te gaan, relaties op te bouwen en met ouders en vrienden om te gaan. Ook bemoeilijkt het vele wisselen de effectiviteit van nieuwe hulp. De vele negatieve hulpervaringen zijn lastig te combineren met vertrouwen in een goede afloop en motivatie om er weer opnieuw voor te gaan.

“Bij die meisjes is het werken aan een vertrouwensband heel belangrijk. Sommige jongeren hebben tussen hun zestiende en negentiende wel dertig verschillende hulpverleners.” (Deskundige)

“Ik heb in drie instellingen gezeten. Eerst een tijdje in de crisisopvang. Toen vier maanden in een gesloten instelling in de omgeving. En daarna vier maanden in een gesloten instelling ergens anders. Tot ik achttien werd.” (Babet, 19)

Het is ingewikkeld om een ‘klik’, of tenminste iets van basisvertrouwen op te bouwen met een hulpverlener. Als meisjes dan worden geconfronteerd met iedere keer andere hulpverleners en instellingen dan wordt het wel heel lastig. Ze geven het op.

“De afhankelijkheid van de rechter kan een probleem zijn bij het uitzetten van het behandeltraject. In sommige gevallen wordt een gesloten machtiging niet verlengd, omdat de rechter in tegenstelling tot de hulpverlening geen zorgen ziet. Zo’n meisje moet dan van de een op de andere dag de instelling uit, zonder voorbereiding.” (Deskundige, hulpverlening)

3.6.2 Overgang 18- 18+

Op haar achttiende verjaardag wordt een kind meerderjarig. Meerderjarigheid veronderstelt zelfstandigheid en zelfredzaamheid. Om je te redden in de huidige samenleving moet je heel veel kunnen: van persoonlijke hygiëne en dagelijkse routineklusjes tot zelfredzaamheid, kunnen omgaan met anderen, met je eigen emoties en met seksualiteit en veiligheid. Ondertussen moet nagedacht worden over de toekomst en allerlei praktische zaken geregeld hebben, zoals onderdak, een inkomen of een opleiding en een sociaal netwerk.

Uit recente cijfers van het CBS blijkt dat jongeren in Nederland hun ouderlijk huis pas verlaten als ze gemiddeld 24,6 jaar zijn. Voor de meeste jongeren is de overgang van 18- naar 18+ dus niet zo’n groot moment. Voor kwetsbare jongeren in de hulpverlening geldt dat wel.

“18+ zijn nog steeds kinderen. Van jeugdzorg naar maatschappelijke opvang of vrouwenopvang is soms een grote overgang. Van nog een boek samen lezen voor het slapengaan naar zelfredzaamheid en heel andere begeleiding in de vrouwenopvang.” (Deskundige, hulpverlening)

De overgang van het ene naar het andere hulpkader betekent in veel gevallen een grote hobbel die gepaard gaat met een overgang van regelgeving en budgetten.⁴⁸ Veel gemeenten hebben bijvoorbeeld gescheiden wijkteams voor jeugd en volwassenen. In de praktijk betekent het voor veel meisjes dat de hulp stopt of dat ze moeten verhuizen naar een andere instelling of hulpverlener met weer nieuwe regels. Het gewenste doorlopende hulptraject komt daarmee tot een abrupt einde. Om die reden wordt ook wel gesproken van een 'knip' tussen 18- en 18+.

“Als je kijkt naar het individu als slachtoffer dan is achttien helemaal geen logische scheiding. Sterker nog, dan is achttien eigenlijk heel gek omdat het ‘maar’ een leeftijd is. Natuurlijk, het is nu de leeftijd die gehanteerd wordt om te kijken of iemand gesloten kan worden. Maar het zou nooit een grens moeten zijn om te bepalen of iemand intensief hulp kan krijgen. Want het gaat om iemand die heel veel is aangedaan en aan wie de maatschappij in feite tekort is geschoten in de bescherming. Dat essentiële perspectief mis ik in de jeugdhulp.” (Deskundige)

Voor meisjesslachtoffers is de overgang naar meerderjarigheid een lastige verandering, omdat:

- Ze kwetsbaar en niet zelfredzaam zijn:
  - Ze zijn afhankelijk gemaakt van hun uitbouter.
  - Verblijf in een gesloten instelling verkleint hun zelfstandigheid.
  - Ze zijn geïsoleerd van hun sociale netwerk (ouders, vrienden) door de uitbuiting en opsluiting (in een andere regio).
- De regelgeving voor hulp op hun achttiende verandert.
- Een meerderjarig meisje op grond van haar zelfbeschikkingsrecht verregaand hulp kan weigeren.

“Je raakt gedemotiveerd als je van de ene in de andere hulp komt, en denkt dat alles mislukt en dan geef je de moed op en denkt: ik ben bijna achttien. En dan vallen ze terug in hun oude gewoontes en zoeken de foute types weer op. En echt hoor, veel van die meisjes hebben al zoveel meegemaakt en het kost tijd om door te krijgen wat er allemaal is gebeurd en dat duurt soms heel lang om dat besef te krijgen. Dat lukt alleen als mensen jou ondersteunen en motiveren.” (Anna, 21)

Gemeenten en 18-/18+

Gemeenten zijn sinds 2015 samen met de zorgverzekeraars en zorgkantoren verantwoordelijk voor een soepele overgang van zorg en ondersteuning voor jongeren die achttien worden. Daar blijken nogal wat haken en ogen aan te zitten. De continuïteit in hulpverlening is echter cruciaal voor kwetsbare meisjesslachtoffers. Naast hulp zijn er vele andere leefgebieden die meisjes vanaf hun achttiende jaar geacht worden zelfstandig te regelen. Ook daar doen zich in de praktijk ernstige knelpunten voor.

Leefgebieden

Omdat meisjes vanaf hun achttiende allerlei zaken op een rijtje moeten hebben, gaat de jeugdhulporganisatie Spirit uit van de Big 5: Support, Wonen, School en werk, Inkomen en schulden, Welzijn en gezondheid. Dit alles moet geregeld zijn voordat een meisje kan worden losgelaten. Andere organisaties hanteren een vergelijkbare indeling.

---

48 Hierover meer in het volgende hoofdstuk onder regelgeving.

De site 16-27.nl neemt de leefdomeinen Onderwijs, Veiligheid, Vrije tijd, Werk en Inkomen, Wonen, Zorg als uitgangspunt voor het ondersteunen van gemeenten in hun beleid voor jongeren van 16 tot 27. Zij geven aan dat 15% van hen zich in een kwetsbare positie bevindt door problemen op een of meer van de leefgebieden.

Onderwijs

Veel meisjes ondervinden problemen op school. Ze worden al eerder gepest of gaan spijbelen als ze in de uitbuitingssituatie verzeilen. Zo lopen ze achterstanden op of stoppen met school. Het vergt een goede begeleiding om opnieuw aan onderwijs te beginnen en dat af te maken.

Financiën

Veel meisjes komen in de schulden, bijvoorbeeld omdat ze voor hun uitbuiters een lening of telefoonabonnement op hun naam moeten afsluiten. De afbetaling ervan leidt soms tot schuldsanering. Ook na het verblijf in een instelling kunnen meisjes van achttien jaar en ouder die er alleen voor staan in de schulden komen. Dat vergroot het risico om opnieuw in handen te vallen van uitbuiters.

Werk en stage

Veel meisjes zijn crimineel actief geweest in de periode dat ze onder invloed van hun uitbuiters waren. Sommige meisjes hebben een strafblad of aantekening, waardoor ze geen VOG kunnen krijgen die ze voor stage of werk nodig hebben.

Wonen

Het is voor iedereen heel moeilijk om een betaalbare woning te bemachtigen en voor deze meisjes geldt dat ook. Zeker als het gaat om begeleid wonen.

“De gesloten machtiging loopt op achttien af. Dat betekent dat ze op de dag voor hun achttiende weg moeten zijn. Soms kan het dat ze met machtiging van de rechter vrijwillig voor een verlenging van de gesloten hulp gaan, maar dan moeten ze wel echt gemotiveerd zijn en dat is voor maximaal een half jaar. Als een meisje dan na twee weken zegt dat ze er genoeg van heeft dan moet je de deur opendoen en haar laten gaan.” (Deskundige, hulpverlening)

Volgens meisjes en ouders

Meisjes die voor hulp in een instelling zitten of zaten vertellen dat ze het op hun achttiende echt nog niet alleen kunnen redden. Ze hebben tenminste behoefte aan iemand op wie ze kunnen terugvallen, maar soms ook aan verdergaande ondersteuning en hulp.

“Als je zelfstandig wordt met achttien heb je minimaal iemand nodig waar je op terug kan vallen. Die je vertrouwt. En waar je in het verleden een klik mee hebt gehad. Ook al woon je op jezelf, dat je gewoon effe iemand hebt. Dat je je 'ei' kwijt kunt. Die je om raad kunt vragen over iets. Je hebt niet per se weer een heel plan nodig.” (Anna, 21)

“Als ik op mijn achttiende uit de hulpverlening moest? Ik zou het niet halen als ik alles opeens alleen zou moeten doen. Ik denk het niet. Wat ik niet zou halen? Het leven! Dat kwam omdat ik ook drugs enzo gebruikte. Ik denk dat ik dat weer zou doen als ik geen hulp zou krijgen.” (Henny, 22)

Veel van hen vinden dat de instelling ze niet (goed) voorbereidt op het moment dat ze achttien worden en op alles wat er dan op ze afkomt. Sommigen hebben ouders of verzorgers, maar vrezen dat het anders fout zou gaan. Een enkeling neemt zélf het initiatief om zich erop voor te bereiden.

“Toen ik achttien was, was dat best raar. Ik was opeens vrij. Ik had er een heel jaar lang naar toe geleefd eigenlijk. En opeens was het zover. En toen stond ik hier, en toen dacht ik: Ja, wat nu?” (Babet, 19)

“Ik wil zoveel mogelijk dingen leren die ik straks als ik achttien ben moet kunnen. Daar ben ik nu al mee bezig, ook al ben ik nog maar veertien. Ik heb geen mensen om me heen die dat kunnen.” (Fleur, 14)

“Met achttien jaar was het ineens over. Ik mocht weg. Ik had een conflict met mijn vader, dus daar kon ik niet terecht. Mijn moeder ging met vakantie, en die wilde niet dat ik in haar huis zou zitten. Er was niets geregeld.” (Lily, 18)

Het verschilt nogal of en hoe meisjes zich bezighouden met hun (aanstaande) meerderjarigheid.

“Ik denk er zelf niet veel over na dat ik over een tijdje achttien word. Ik weet dat ik mijn verzekering moet betalen, ik krijg er rechten en plichten bij... Ik weet het wel een beetje, want heb ook oudere broers en zussen. Die kunnen ook wel helpen.” (Elise, 17)

“Als je achttien bent kan je niet meer gedwongen worden, dan kunnen ze je niet meer dwingen om naar een gesloten instelling te gaan.” (Chantal, 21)

Ouders zien soortgelijke problemen als de meisjes.

“Hoe de overgang naar 18+ gaat? Als wij er als ouders niet waren geweest dan was er een enorm gat gevallen. Ik vind het onbegrijpelijk dat er tegen meisjes wordt gezegd: ‘Je bent achttien, zoek het maar uit.’ Er is geen enkele nazorg vanuit de instellingen waar mijn dochter heeft gezeten. Geen een begeleider heeft geïnformeerd hoe het nu met haar gaat. Gewoon achttien en klaar.” (Moeder)

Volgens deskundigen

Deskundigen zien uiteenlopende knelpunten bij de overgang in hulp rond de achttiende verjaardag van meisjesslachtoffers. Ze wijzen op verschillende aspecten, met soms zeer praktische opmerkingen:

- De kwetsbaarheid van de meisjes en de meerderjarigheidsleeftijd van achttien.
- Het (abrupt) stoppen van de hulp bij achttien of daarvoor.
- De knelpunten rond de overgang naar verlengde jeugdhulp of volwassenenhulp.
- De knelpunten in de systematiek.

“Ik merkte dat de jongeren rond 18-/18+ vaak emotioneel nog onvolwassen waren en dat zelf vaak niet doorhadden. Dan kwamen ze er gaandeweg achter dat ze het nog niet alleen kunnen. Terwijl we als maatschappij wel van deze kwetsbare jongeren verwachten dat ze het zelf kunnen zonder ondersteuning van ouders of netwerk. We vragen veel meer van ze dan van gewone jongeren.” (Deskundige)

Kwetsbaarheid

Veel deskundigen vinden het ondenkbaar dat deze kwetsbare meisjes op hun achttiende zelfstandig moeten functioneren. Anderen gaan een stap verder en vinden dat we het als samenleving niet kunnen maken tegenover deze meisjes om ze eerst onvoldoende te beschermen en vervolgens van alles van ze te vragen. Dat begint met de duidelijke en stevige hartenkreet van een van de deskundigen.

“Op grond van het slachtofferschap heeft de overheid de taak om langer te zorgen voor deze meisjes. Dan heb je niet te kijken naar de leeftijd achttien. En niet te focussen op al dan niet jeugdhulp, maar naar hulp voor een slachtoffer van mensenhandel. Kijk naar wie je moet inschakelen om goed uit te zoeken wat er nodig is voor zo'n meisje.” (Deskundige)

Anderen bevestigen dit.

“De overgang naar meerderjarigheid is een breed probleem, maar voor deze meisjes is het in het bijzonder een probleem in verband met hun grote kwetsbaarheid. De kaders zijn weg en de meisjes verdwijnen in het niks.” (Deskundige, gemeente)

“Ik geloof dat van deze groep niemand op z'n achttiende klaar is. Daar moet je ook niet van uitgaan. Je moet de ondersteuning tot minstens hun 25ste regelen.” (Deskundige)

Abrupt beëindigen hulp

Verschillende geïnterviewde deskundigen laten zich uit over het afbreken van de hulp in verband met het bereiken van de achttiende verjaardag van een meisje. De knip bij achttien frustreert de hulp volgens hen omdat meisjes en hulpverleners erop voorsorteren: hun motivatie om hulp te geven of te ontvangen verdwijnt. En dat terwijl we weten dat veel uitbuiters meisjes 'klaarstomen' om op hun achttiende als prostituee aan het werk te gaan.

“Vaak is het tijd uitzitten als een meisje op haar 17,5ste komt. Er is te weinig tijd voor het meisje om zich te realiseren dat ze die hulp nodig heeft en op 18 houdt het op.” (Deskundige, hulpverlening)

“Heel veel meisjes hebben langer begeleiding nodig, dus ook na hun achttiende. Het liefst van dezelfde personen. Maar veel meisjes zijn niet gemotiveerd voor de behandeling, dus die rennen hard weg zodra ze achttien zijn. Dan ben je ze kwijt. Dus dat zijn zaken die we met z'n allen niet goed geregeld hebben.” (Deskundige)

“Bij meisjes van 17 of 17,5 jaar wordt soms gezegd: daar beginnen we maar niet meer aan. Ik zou zeggen dat je dan juist met dubbele kracht aan het werk moet.” (Deskundige)

Vervolg op jeugdhulp

Over de overgang bij achttien van jeugdhulp naar verlengde jeugdhulp of andersoortige hulp zijn de deskundigen ook resoluut. Het is een heel gedoe om de hulp te laten doorlopen of tenminste goed op elkaar te laten aansluiten. Het meisje is daar de dupe van. Er wordt van alles geprobeerd en sommige constructies lijken te werken, maar het blijft zoeken.

“De knip die er nu is, is gelul. Heel jammer dat op het laatste moment toch die leeftijdsgrens weer in de Jeugdwet is gekomen. Die was er eerst niet.” (Deskundige)

“Er moet vanuit de gemeente veel meer gekeken worden naar wat de jongere nodig heeft. Los van financiën en de leeftijdsgrens achttien. Nu wordt hulp na achttien vaak niet gegeven omdat de caseload al vol zit, omdat het niet te betalen is, etc. Het zou veel flexibeler moeten zijn, want een meisje kan soms weken geen hulp nodig hebben en dan opeens wel en dan ook intensief. Daar is het systeem niet op ingericht want je hebt x uur per week. Punt.” (Deskundige, hulpverlening)

---

4. ANALYSE (INTERNATIONALE) REGELS EN BELEID

De (internationale) regels voor de hulp aan en bescherming van slachtoffers van seksuele uitbuiting zijn op zich duidelijk. Zo gelden voor minderjarigen het VN-Kinderrechtenverdrag en de Jeugdwet en voor meerderjarige slachtoffers de verlengde Jeugdwet tot 23, de Wmo, de Zorgverzekeringswet en de Wet Langdurige Zorg. Toch gaat het vaak mis in de hulp als een meisje achttien, en dus meerderjarig, wordt.

Uit verschillende onderzoeken blijkt dat dit komt doordat wettelijke stelsels en systemen niet goed op elkaar aansluiten, maar ook door een gebrek aan organisatie en samenwerking in de uitvoering. Uit ons onderzoek blijkt vooral dat niet zozeer de behoefte van de slachtoffers, maar de systemen in de praktijk bepalen of een meisje hulp krijgt, welke hulp dat is en hoe deze wordt georganiseerd. De hulp aan meisjes rond hun overgang van 18- naar 18+ komt daarmee extra in gevaar, bovenop de knelpunten in de hulp die er ook al zijn voor het achttiende jaar.

Om uitbuitingssituaties te stoppen is de rol van (lokale) politie en justitie cruciaal. Om verschillende redenen, zoals het verborgen karakter van uitbuiting, de beperkte bereidheid van meisjes om aangifte te doen en kennis- en capaciteitsgebrek bij politie en recherche, lukt het niet goed om uitbuiters op te sporen en te vervolgen. De politie is daarnaast ook belangrijk voor de hulpverlening, zoals wanneer uitbuiters rondhangen rond instellingen.

Analyse leert dat de inrichting van de gemeentelijke organisatie en de marktwerking waarbij zorgvraag en -aanbod bij elkaar moeten komen, belemmeringen vormen voor adequate hulp aan uitbuitingslachtoffers. Dat wordt versterkt doordat gemeenten soms blinde vlekken hebben. Zo zijn sommigen zich niet bewust van het bestaan van seksuele uitbuiting of weten ze niet hoe ze hun verantwoordelijkheid voor slachtoffers en passend aanbod moeten waarmaken. Gezien het relatief geringe aantal slachtoffers van seksuele uitbuiting, zeker per gemeente en de specifieke problematiek en hulpbehoefte van de slachtoffers, is dat begrijpelijk. Hier ontstaat de noodzaak van actieve betrokkenheid van de Rijksoverheid als stelselverantwoordelijke.

Dit hoofdstuk bestaat uit vier onderdelen:

1. Regelgeving rond de hulp. De internationale regelgeving, gevolgd door de landelijke regels toegespitst op de overgang van 18- naar 18+.
2. Politie en justitie, cruciaal voor de slachtoffers en hulpverlening.
3. Samenwerking en het systeemdenken in de zorg.
4. Gemeentelijke organisatie, als bron en initiator van verbeteringen.

4.1 Regelgeving

De hulp aan slachtoffers van seksuele uitbuiting is gebonden aan nationale en internationale regelgeving. Voor een goede beoordeling van de mogelijkheden, onmogelijkheden en plichten is kennis van deze regelgeving belangrijk. Met name bij de hulp rond de overgang naar volwassenheid kan een goede interpretatie van de regels veel verwarring voorkomen.

4.1.1 VN-Kinderrechtenverdrag en andere internationale regels

Het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK) of kortweg het VN-Kinderrechtenverdrag is uiterst helder over de bescherming van slachtoffers van seksuele uitbuiting: alles moet in het werk worden gesteld om kinderen - en hun ouders - te beschermen, te helpen, te ondersteunen bij re-integratie in de samenleving. Zowel bij de hulpverlening als in het strafproces moet het belang van het minderjarige slachtoffer voorop staan. Gemeenten en andere overheden worden opgeroepen om hiervoor te zorgen. Het Verdrag richt zich rechtstreeks tot ons allemaal.

Het belang van het kind

In artikel 3 van het VN-Kinderrechtenverdrag staat dat het belang van het kind altijd een eerste overweging moet zijn als er een beslissing wordt genomen die het kind aangaat. De verplichting om het belang van het kind een eerste overweging te laten zijn, geldt voor openbare en particuliere instellingen voor maatschappelijk welzijn, rechterlijke instanties, bestuurlijke autoriteiten en wetgevende lichamen.

Lid 1. Bij alle maatregelen betreffende kinderen, ongeacht of deze worden genomen door openbare of particuliere instellingen voor maatschappelijk welzijn of door rechterlijke instanties, bestuurlijke autoriteiten of wetgevende lichamen, *vormen de belangen van het kind de eerste overweging.*

Lid 2. De Staten die partij zijn, verbinden zich ertoe het kind te verzekeren van de *bescherming en de zorg die nodig zijn voor zijn of haar welzijn*, rekening houdend met de rechten en plichten van zijn of haar ouders, wettige voogden of anderen die wettelijk verantwoordelijk voor het kind zijn, en nemen hiertoe *alle passende wettelijke en bestuurlijke maatregelen.*

Lid 3. De Staten die partij zijn, waarborgen dat de instellingen, diensten en voorzieningen die verantwoordelijk zijn voor de zorg voor of de bescherming van kinderen *voldoen aan de door de bevoegde autoriteiten vastgestelde normen, met name ten aanzien van de veiligheid, de gezondheid, het aantal personeelsleden en hun geschiktheid, alsmede bevoegd toezicht.*

Recht op bescherming

Verskillende rechten die zijn vastgelegd in het VN-Kinderrechtenverdrag zijn relevant voor minderjarige slachtoffers van seksuele uitbuiting:

- Ouders zijn eerstverantwoordelijk: art. 18.
- Het recht op bescherming tegen geweld, mishandeling en verwaarlozing, zowel in het gezin als daarbuiten: art. 19.
- Het recht op bescherming tegen seksuele uitbuiting: art. 34.
- Het recht op bescherming tegen kinderhandel: art. 35.
- Het recht op passende zorg gericht op herstel en herintegratie van slachtoffers: art. 39.
- Het recht op periodieke evaluatie van uithuisplaatsing: art. 25.
- Het recht op participatie en informatie: art. 12 en art. 17.
- Het recht op privacy: art. 16.

Het VN-Kinderrechtencomité licht in de 13e General Comment toe hoe artikel 19 in de praktijk moet worden toegepast. Dit algemene commentaar gaat in op de verantwoordelijkheid van gemeenten en andere overheden om slachtoffers te beschermen en voldoende maatregelen, capaciteit en kennis in stelling te brengen. Door dit niet (voldoende) te doen veroorzaken zij schade bij kinderen. De hulp aan kinderen en re-integratie moeten plaatsvinden in een omgeving die bevorderlijk is voor de gezondheid, het zelfrespect en de waardigheid van het kind, zo stelt artikel 19 bovendien.⁴⁹ Het is de vraag of het leefklimaat in een gesloten setting momenteel aan deze voorwaarde voldoet. Aanvullende regels op de Verdragsartikelen van het VN-Kinderrechtenverdrag zijn te vinden in het Facultatief Protocol inzake de verkoop van kinderen, kinderprostitutie en kinderpornografie. Daarin is onder meer aandacht voor de kwetsbaarheid van kinderslachtoffers in strafrechtelijke procedures.⁵⁰

Naast en in aanvulling op het VN-Kinderrechtenverdrag zijn er verschillende internationale en Europese instrumenten op het gebied van mensenhandel, waar seksuele uitbuiting onder valt. Deze richten zich op het voorkomen en bestrijden van mensenhandel en op de bescherming van slachtoffers. De internationale instrumenten zijn vertaald in nationale regelgeving, zoals in de Jeugdwet en aanwijzingen voor het Openbaar Ministerie (OM). In september 2019 heeft het VN-Kinderrechtencomité een nieuwe richtlijn gepubliceerd om kinderen beter te beschermen tegen seksuele uitbuiting.

49 CRC, 2011.

50 VN, 2005.

Andere instrumenten

Er zijn verschillende verdragen en richtlijnen die hier niet besproken worden:

- Palermo Protocol (2000).
- Verdrag van Lanzarote (2007).
- Verdrag van Warschau (2008).
- Europese richtlijn minimumnormen slachtoffers strafbare feiten (2012).
- Europese richtlijn mensenhandel (2011).
- Europese richtlijn seksuele uitbuiting minderjarigen (2012).

4.1.2 Landelijke regels

Gemeenten zijn sinds 2015 verantwoordelijk voor de jeugdhulp aan hun inwoners, dus ook aan meisjes die slachtoffer zijn van seksuele uitbuiting. Ze waren al verantwoordelijk voor de hulp aan volwassenen en zijn dat nu nog. Ook hebben ze een belangrijke rol in de aanpak van mensenhandel - waar seksuele uitbuiting onder valt - en die rol moeten ze de komende tijd (verder) oppakken.

De verantwoordelijkheid voor jeugdhulp is in iedere gemeente anders georganiseerd. Wijkteams heten overal verschillend, de inkoop van hulp kan in gemeente A anders zijn dan in gemeente B, en de contracten met jeugdinstellingen lopen uiteen. Datzelfde geldt voor de financiële situatie en wachtlijsten. Het maakt dus nogal uit waar je woont als slachtoffer van seksuele uitbuiting en waar de ouders wonen. De manier waarop en de kracht waarmee de opsporing en vervolging van daders is vormgegeven, verschilt eveneens per gemeente.

De ministeries van Volksgezondheid, Welzijn & Sport (vws) en van Justitie & Veiligheid (J&V) zijn stelselverantwoordelijk voor de jeugdhulp en jeugdzorg. Zolang het gaat om jeugdhulp en ook om gesloten jeugdzorg die vrijwillig is, is het ministerie van vws verantwoordelijk. Gaat het om gedwongen gesloten jeugdzorg dan is het ministerie van Justitie en Veiligheid verantwoordelijk. Deze stelselverantwoordelijkheid wordt door minister de Jonge van vws breed geïnterpreteerd: gezinnen moeten goed geholpen worden. Als dat niet zo is, of althans niet merkbaar, dan moet het ministerie vanuit deze stelselverantwoordelijkheid een stap naar voren doen, aldus de minister.⁵¹ De stelselverantwoordelijkheid voor opsporing en vervolging van daders en voor de bestrijding van mensenhandel valt onder het ministerie van J&V.

De hulp die een slachtoffer van mensenhandel tot haar achttiende jaar krijgt, wordt geregeld door de Jeugdwet. Daarin geldt in principe een leeftijdsgrens van achttien jaar voor alle jeugdhulp. Wel regelt de Jeugdwet dat de jeugdhulp onder bepaalde voorwaarden kan worden verlengd tot de leeftijd van maximaal 23 jaar.

Uitvoering jeugdbescherming en gesloten jeugdhulp

De gemeente is onder meer verantwoordelijk voor de uitvoering van de jeugdbescherming en gesloten jeugdhulp.

- Voor jeugdbescherming geldt een leeftijdsgrens van achttien jaar omdat het daarbij gaat om maatregelen die het gezag betreffen. Volgens het Burgerlijk Wetboek staat een minderjarige onder gezag, normaliter van zijn ouder(s). En jongeren zijn minderjarig tot hun achttiende. Jeugdbescherming eindigt dan dus ook.
- Gesloten jeugdhulp valt eveneens onder verantwoordelijkheid van de gemeente en mag ingezet worden gedurende de minderjarigheid.

⁵¹ AO Jeugdhulp, 13 juni 2019.

Vanaf haar achttiende verjaardag valt een meisjesslachtoffer – afhankelijk van haar situatie - onder één van de vier volgende wetten wanneer zij hulp nodig heeft.

1. **Verlengde jeugdhulp**

Verlengde jeugdhulp is een onderdeel van de Jeugdwet. Als een meisje ook na haar achttiende nog hulp nodig heeft, kan ze onder voorwaarden tot haar 23ste in aanmerking komen voor verlengde jeugdhulp.

2. **Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo)**

Als een meisje door een beperking, chronische psychische of psychosociale problemen hulp nodig heeft om zelfstandig te wonen, voor zichzelf te zorgen en mee te doen in de samenleving, is de Wmo van toepassing.

3. **Zorgverzekeringswet (Zvw)**

Als een meisje behandeld moet worden voor psychische problemen of andere medische zorg dan is de Zvw van toepassing. Ze moet zichzelf vanaf achttien jaar verzekeren en daarvoor betalen en eventueel ook haar eigen risico betalen. Hiervoor kan zij wel een zorgtoeslag aanvragen.

4. **Wet langdurige zorg (Wlz)**

Als een meisje blijvend permanent toezicht nodig heeft of 24 uur per dag zorg in haar nabijheid nodig heeft, is de Wlz van toepassing.

Sinds 2015 is het aantal jongeren die verlengde jeugdhulp krijgt, toegenomen. Dat geldt ook voor kinderen die pleegzorg krijgen na verblijf in een instelling. De belangrijkste voorwaarden voor verlengde jeugdhulp zijn:

- De jeugdhulp moet gestart zijn voor het bereiken van de achttienjarige leeftijd en een verlenging wordt noodzakelijk geacht, of;
- De jeugdhulp is gestopt voor de achttiende verjaardag en binnen een half jaar na het stoppen van de hulp is opnieuw hulp nodig, en;
- De hulp valt niet onder een ander wettelijk kader (Jeugdwet art. 1.2).

De toegangsregels voor de Wmo zijn per gemeente vastgelegd in een gemeentelijke verordening.

Iedereen met een zorgverzekering heeft een eigen risico. Als een meisje een naturapolis heeft en hulp krijgt van een zorgaanbieder die geen contract heeft met de zorgverzekeraar (niet-gecontracteerde zorg) dan moet zij zelf een deel van de behandelkosten betalen en soms ook een (wettelijke) eigen bijdrage. Deze kosten zijn voor jongeren moeilijk te voldoen. Er is dan de mogelijkheid om een zorgtoeslag te krijgen.

Woonplaatsbeginsel

De manier waarop bepaald wordt welke gemeente moet betalen voor de hulp is relevant als de jongere (residentiële) hulp krijgt in een andere gemeente dan waar zij woont. Bij een minderjarige gaat de rekening naar de gemeente waar de ouder woont die het gezag heeft. Zodra de jongere meerderjarig wordt, gaat het om de gemeente waar zij is ingeschreven in de Basisadministratie. Om problemen in continuïteit van de financiering te voorkomen hebben gemeenten een convenant gesloten. Een wetswijziging vereenvoudigt het woonplaatsbeginsel naar verwachting per 1 januari 2021.

4.1.3 Overgang 18- 18+

De ‘knip’ in hulp bij achttien voor slachtoffers van uitbuiting is opvallend. Er wordt in de regels vanuit gegaan dat deze meisjes op hun achttiende verjaardag al hun zaakjes geregeld hebben, dat ze zelfstandig en zelfredzaam zijn en in principe geen jeugdhulp meer nodig hebben. De praktijk laat echter anders zien.

Voor jeugdige daders van delicten wordt sinds 2014 wél rekening gehouden met het feit dat zij op hun achttiende mogelijk nog niet in staat zijn de gevolgen van hun daden te overzien of extra hulp nodig hebben in verband met hun jeugdigheid. Het idee achter het adolescentenstrafrecht is dat zolang de hersenen nog in ontwikkeling zijn, het gedrag van een verdachte nog bijgestuurd kan worden. Dat maakt de kans op herhaling kleiner. De rechter kan nu bij jongeren tussen de 16 en 23 jaar kiezen of iemand wordt veroordeeld volgens het jeugdstrafrecht (pedagogische aanpak centraal) dan wel volgens het volwassenenstrafrecht (vergelding centraal). Hij weegt daarbij leeftijd, ontwikkelingsniveau en ernst en omstandigheden van het delict af.

Ook in de pleegzorg kunnen jongeren langer terecht; tot hun 21ste.

“We moeten erkennen dat sommige jongeren gewoon niet klaar zijn om met achttien zelfstandig te zijn en soms ook nooit worden. Die hebben (blijvend) zorg nodig na hun achttiende. Dat gaat bijvoorbeeld om kinderen die vroegkinderlijk getraumatiseerd zijn, LVB en andere jongeren in de hoog specialistische jeugdzorg. Laten we een lans breken voor het feit dat sommige jongeren langdurige begeleiding nodig hebben.” (Deskundige, hulpverlening)

De leeftijdsgrens van achttien jaar in de regelgeving markeert juridisch de overgang van minderjarigheid naar meerderjarigheid.⁵² Hiermee verandert de zeggenschap. Ouders en de rechter kunnen dwingend beslissen voor een kind. Meerderjarigen hebben daarentegen zelfbeschikkingsrecht.

De leeftijdsgrens van achttien jaar speelt ook een grote rol in verschillende zorgwetten en met name in de Jeugdwet. Door deze wettelijke leeftijdsgrenzen kunnen problemen ontstaan met de kwaliteit en de continuïteit in de overgang van jeugdhulp naar andere (volwassenen) hulp en voorzieningen. Er is dan ook recent veel aandacht voor het aanpassen van de leeftijdsgrenzen in de wetgeving omdat deze doorgaans als bron van veel knelpunten in de praktijk worden gezien.

De volgende adviezen en plannen geven een overzicht van recente ontwikkelingen op dit punt:

- De eerste evaluatie van de Jeugdwet uit 2018 door ZonMw.
- Advies uit 2018 van de Raad voor Volksgezondheid en Samenleving over de leeftijdsgrens in de Jeugdwet.
- Het Actieprogramma Zorg voor de Jeugd uit 2018 van een brede zorgcoalitie, waaronder het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, gemeenten en verschillende brancheorganisaties.
- Het onderzoeksrapport ‘En dan ben je volwassen’ uit 2018 van het Bureau Andersson Elffers Felix.

We bespreken ze hierna kort.

Eerste evaluatie Jeugdwet

De evaluatie van de Jeugdwet⁵³ omvat enkele grote casestudies en een aantal deelstudies over specifieke onderwerpen: het juridische perspectief, het perspectief van de gemeenten, de cliënten en

---

⁵² Minderjarigen zijn zij die de leeftijd van achttien jaren niet hebben bereikt (...). Art. 1: 233 Burgerlijk Wetboek. Artikel 234 regelt de bijbehorende handelings(on)bekwaamheid.

⁵³ ZonMw, 2018.

het zorglandschap. In de deelstudie over de gemeenten worden drie transformatiedoelen genoemd die ten grondslag liggen aan de Jeugdwet:

- Minder intensieve zorg.
- Meer samenhang in het hulpaanbod.
- Meer ruimte voor professionals om de juiste hulp te bieden door vermindering van regeldruk.

In de evaluatie wordt geconcludeerd dat gemeenten effectief regie moeten voeren op de transformatiedoelen. De Jeugdwet geeft gemeenten hiervoor bewust beleidsruimte. Gemeenten noemen zelf in de evaluatie de volgende top drie van knelpunten:

1. Het budget is ontoereikend.
2. De leeftijdsgrens 18-/18+.
3. Het is lastig om domeinoverstijgend te werken tussen de Jeugdwet en andere wetten.

Raad voor Volksgezondheid en Samenleving

In juni 2018 bracht de Raad voor Volksgezondheid en Samenleving (RVS) zijn advies uit over de leeftijdsgrens in de Jeugdwet.⁵⁴ De Raad beveelt aan:

- Verhoog de leeftijdsgrens van de jeugdhulpplicht naar 21 jaar.
- Werk met levensdoelen en laat jongeren vanaf hun zestiende aanspraak maken op voorzieningen buiten de Jeugdwet.
- Experimenteer met overgangsbudgetten.
- Speel in op de belevingswereld van jongeren.
- Versoepel de overgang van wettelijke minder- naar meerderjarigheid.

De RVS wil dat zorg pas stopt als een jongere daaraan toe is en niet omdat hij 18 of 21 wordt. Daarvoor heeft de Raad vijf maatregelen bedacht:

1. Verhogen van de leeftijd waarop een jongere jeugdhulp kan ontvangen naar 21 jaar.
2. Tegelijkertijd kijken of een jongere vanaf zestien jaar al aanspraak kan maken op voorzieningen buiten de jeugdwet, onder andere door te kijken naar wat hij wil bereiken in zijn leven.
3. Onderzoeken of het geld uit verschillende potjes gecombineerd kan worden zodat de hulpverlening ongestoord doorgaat.
4. Aanbieden van hulp die beter is gericht op jonge mensen in de leeftijd van 18 tot 24 jaar en die beter inspeelt op hun problemen.
5. Onderzoeken of het mogelijk is om jongeren die via de Jeugdwet verplicht hulp krijgen uit te breiden voor jongeren die meerderjarig zijn.

Actieprogramma 'Zorg voor de Jeugd'

Met het actieprogramma 'Zorg voor de Jeugd' proberen rijk, gemeenten, Branches Gespecialiseerde Zorg voor de Jeugd (BGZJ) en landelijke cliëntenorganisaties de jeugdzorg te verbeteren. Er wordt gesproken over 'warme overdracht met passende zorg en ondersteuning', 'domeinoverstijgend werken', 'tijdige voorbereiding op zelfstandigheid' (met een toekomstplan, mentoren, coaches, en ondersteuning uit het eigen netwerk of familie), 'inzet van gemeentelijke instanties bij het vinden van passende en betaalbare huisvesting' en 'ondersteuning van deze jongeren bij de overgang van school naar werk'. Samenwerking tussen betrokken partijen wordt als onontbeerlijk gezien.

Het actieprogramma stelt de volgende acties voor:⁵⁵

- Pleegzorg standaard verlengen naar 21 jaar.
- Betere voorbereiding op het volwassen bestaan, met een toekomstplan.
- Jongeren en gemeenten wijzen op de mogelijkheden van verlengde jeugdhulp.

---

54 RVS, 2018.

55 VWS, 2018a.

Het onderzoek 'En dan ben je volwassen'

Het bureau Andersson Elffers Felix (AEF) onderzocht in 2018 op verzoek van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport de gevolgen van de door de Raad voor de Samenleving voorgestelde maatregelen op de overgang van de Jeugdwet naar andere wettelijke kaders op de leeftijd van achttien jaar. Het bureau betreft hierbij ook de maatregelen uit het actieprogramma 'Zorg voor de Jeugd'.⁵⁶

De inventarisatie leverde achtentwintig knelpunten op voor de zorg in de overgang naar meerderjarigheid, waarvan de volgende dertien als de belangrijkste knelpunten worden gezien.

- Jongeren en hun ouders worden niet goed voorbereid op de overgang naar andere hulp.
- Jongeren moeten van hulpverlener wisselen.
- Een overgang brengt een beslismoment met zich mee.
- Jongeren en hun ouders weten niet goed waar ze terecht kunnen.

Overgang naar verlengde jeugdhulp:

- Onbekendheid met verlengde jeugdhulp.
- Te beperkte inzet van verlengde jeugdhulp.

Overgang naar Wmo:

- Inzet Wmo is te licht en te weinig ontwikkelingsgericht.
- Te weinig mogelijkheden voor combinatie wonen en zorg.

Overgang naar de Zvw:

- Gebrek aan aanbod voor adolescenten.
- Aanbieders onvoldoende gecontracteerd door verzekeraar.
- Eigen risico voor zorg uit Zvw.
- Wachtlijsten GGZ.

Overgang naar Wlz:

- Onrealistische Wlz-aanvragen.

Vervolgens analyseerde AEF de mogelijke effecten van de maatregelen uit 'Zorg voor de Jeugd' en het advies van de Raad voor de Samenleving op deze knelpunten. Hierbij vatten ze de maatregelen als volgt samen:

- Algeheel opheffen van de leeftijdsgrens voor jeugdhulp naar 21.
- Flexibele wetten en bekostiging de hulp.
- Pleegzorg naar 21 jaar.
- Begeleiden van de overgang naar volwassenheid.
- Versoepelen van de overgangen in de zorg.

De analyse maakt duidelijk dat de mogelijke effecten van de maatregelen voor zorg mager zijn, variërend van 'helemaal niet', via 'verschuiven' naar 'in potentie' met een uitzondering voor het verhogen van de pleegzorg naar 21 jaar. Dat is een maatregel die duidelijk effect heeft voor de zorg voor pleegkinderen.

AEF geeft aan dat de knelpunten weliswaar reëel en omvangrijk zijn, maar slechts in beperkte mate veroorzaakt worden door de wettelijke kaders. Ze noemen de hindernissen die de verschillende organisaties ervaren in hun samenwerking als achterliggende oorzaak van de knelpunten.

---

⁵⁶ Niessen en Van der Vegt, 2018.

“Momenteel schrijft geen van de relevante wetten voor dat de hulp die ingekocht wordt inhoudelijk gericht moet zijn op een bepaalde leeftijdsgroep. (...) Toch wordt vanuit verschillende wettelijke kaders vaak onvoldoende aanbod geleverd dat gericht is op de doelgroep adolescenten, waardoor jongeren te maken krijgen met een inhoudelijke overgang in de hulp die zij krijgen voor en na 18 jaar. Aangezien er geen wettelijke belemmeringen zijn voor het inkopen van passende hulp voor deze doelgroep, moet de oorzaak hiervoor liggen in vraagstukken op het gebied van organisatie of samenwerking.”⁵⁷

Daarnaast constateert AEF dat de verantwoordelijkheid voor goede zorg bij de overgang naar volwassenheid en het nadenken daarover niet alleen ligt bij de werkers in de jeugdzorg, maar net zo goed bij de volwassenenzorg.

4.2 Politie en justitie

De manier waarop politie en recherche landelijk en Europees werken bij de opsporing en vervolging van mensenhandel en seksuele uitbuiting stijgt uit boven het gemeentelijke niveau en valt daarmee buiten het kader van dit onderzoek. Echter de gemeente, en de burgemeester in het bijzonder, heeft grote invloed op de manier waarop de lokale politie omgaat met signalen en meldingen van seksuele uitbuiting.

De politie moet de openbare orde handhaven en heeft een hulpverleningstaak. Beide taken vallen onder gezag van de burgemeester. De strafrechtelijke handhaving valt onder auspiciën van de officier van justitie. Gedrieën bepalen ze - in het driehoeksoverleg - in hoeverre een gemeente actief en effectief is in het bieden van hulp aan (potentiële) slachtoffers van uitbuiting en in de opsporing en vervolging van daders. Voor de meisjes zelf en hun bescherming is het cruciaal dat uitbuiters worden aangehouden, berecht en bestraft. In de praktijk blijkt dat lastig.

“De politie is vooral bezig met boeven vangen niet zozeer met hulp aan meisjes-slachtoffers en hun ouders die in het nauw zitten. Als er geen opsporingsindicaties zijn of geen aangifte is gedaan, dan stopt het meestal.”
(Deskundige, hulpverlening)

Meestal komt de politie een uitbuitingssituatie op het spoor door een melding. Als het meisjes-slachtoffer dat wil, nemen de politierechercheurs haar verklaring op en doet zij al dan niet aangifte. Vervolgens overleggen zij met de officier van justitie of de uitbuiters vervolgd wordt. Na aanhouding is het de rechter die bepaalt of de uitbuiters veroordeeld kan worden en zo ja, hoe hoog de strafmaat is.

Naast het strafrechtelijke deel speelt de politie ook een belangrijke rol in samenwerking met de hulpverlening. Een simpel voorbeeld daarvan is op verzoek even langsrijden bij de hulpinstelling waar meisjes verblijven omdat er uitbuiters buiten de poort staan.

---

57 AEF 2018.

4.2.1 Strafbaarheid

Personen die meisjes seksueel uitbuiten maken zich schuldig aan mensenhandel en zijn strafbaar. Ze kunnen daar een jarenlange gevangenisstraf voor krijgen en als het slachtoffer minderjarig is, kan de straf hoger uitvallen. Voor de strafbaarstelling van een uitbouter van een minderjarig meisje is het niet nodig dat deze dwang heeft gebruikt.

Misdrijf

Mensenhandel is een misdrijf volgens het Nederlandse Wetboek van Strafrecht (art. 273f): het werven, vervoeren, overbrengen, opnemen of huisvesten van een persoon, met gebruik van dwang en met het doel die persoon uit te buiten. Alle vormen van mensenhandel vallen daaronder, zoals uitbuiting van iemand door middel van criminele activiteiten, arbeid, gedwongen bedelen en ook seksuele uitbuiting. Als het om minderjarigen gaat, hoeft er geen sprake te zijn van dwang: ook zonder dwang is het mensenhandel.

De maximale celstraf voor mensenhandel is twaalf jaar. Strafverzwarende omstandigheden zijn:

- Het gaat om een minderjarige (18-) of een bijzonder kwetsbaar persoon.
- Er zijn meer daders.
- Het slachtoffer heeft zwaar lichamelijk letsel of is in levensgevaar gekomen of overleden.

De meisjes vinden het moeilijk om te zien dat zij in de problemen komen door de uitbuiting terwijl de daders daar gewoon mee weggomen en doorgaan met hun praktijken.

“In mijn situatie moet je niet gesloten worden gezet. Hij moet worden opgesloten, niet ik. Ze moeten eigenlijk veel harder optreden tegen jongens die meisjes in zo'n situatie brengen. De meisjes worden opgesloten en behandeld alsof ze gevangen zitten. Terwijl je eigenlijk gewoon slachtoffer bent.” (Babet, 19)

4.2.2 Aangifte

Van de naar schatting ruim 1.300 minderjarige meisjes die slachtoffer worden van seksuele uitbuiting blijft bijna 90% onzichtbaar. De meisjes die wel in beeld komen (de resterende 10%) , doen nauwelijks aangifte van seksuele uitbuiting. Als meisjes de uitbuiting bij de politie melden zonder aangifte te doen dan kan de politie die verklaring gebruiken om een zaak op te bouwen. En zodoende de uitbouter te stoppen.

“De politie is vaak erg gericht op het aantonen van strafbare feiten en dat is in deze zaken moeilijk omdat de meisjes zelf vaak geen aangifte durven doen en niks zeggen.” (Deskundige)

Er zijn verschillende redenen waarom meisjes toch geen aangifte doen. De strafprocedure is belastend en de volgende factoren spelen een rol:

- De noodzaak om gedetailleerde verklaringen af te leggen.
- Angst voor (represailles van) de uitbouter.
- Het risico om opnieuw slachtoffer te worden door een mogelijke ontmoeting met de uitbouter.
- De kleine pakkans van mensenhandelaren en de lage opgelegde straffen.
- Het feit dat veel slachtoffers zichzelf (in eerste instantie) niet als slachtoffer van een misdrijf zien.
- Schaamtegevoelens.
- De behoefte de situatie achter zich te laten en een nieuwe start te maken.⁵⁸

---

58 Leermakers et al., 2018.

Soms raadt de politie aangifte af. Omdat er onvoldoende bewijs is of als dat bewijs erg lastig te verzamelen is. Of omdat de politie vindt dat een meisje te kwetsbaar is.

“Toen was ik heel boos en nu snap ik het steeds meer. Als het geen harde zaak wordt, wat doe je die meisjes dan aan.” (Deskundige, hulpverlening)

“Het is lastig om de politie aangehaakt te krijgen bij een casus. Zoals bij die groepsverkrachting: we hebben de namen, we weten hoe het is gegaan, we kennen de jongens, weten precies om wie het gaat, en dan gaat de politie zo’n meisje heel erg bang maken voor het aangifteproces. Ik snap het wel, maar het helpt niet.” (Deskundige, hulpverlening)

Om een strafrechtelijk onderzoek te starten op verdenking van mensenhandel is aangifte van een slachtoffer niet nodig, het kan ambtshalve. Echter, om het bewijs ‘rond’ te krijgen is de aangifte van een slachtoffer vaak essentieel omdat aanvullend bewijs meestal ontbreekt. Om tot een veroordeling te komen is een belastende verklaring of aangifte van ten minste één slachtoffer nodig, zo blijkt uit onderzoek.⁵⁹

De omgeving van een meisje, en met name haar ouders, staan vaak met lege handen. Hun melding bij de politie levert vaak weinig op en dat leidt tot wanhoop.

“De politie had er geen boodschap aan. Ze zeiden dat ze ervan af wisten maar niets konden ondernemen.” (Moeder)

“Er was een goede inspecteur zeden die zei: ‘we willen dolgraag, maar we krijgen het niet rond en mogen niet van de officier van justitie zonder aangifte’. Als je dan als ouder probeert daar beweging in te krijgen, kom je niet veel verder.” (Vader)

4.2.3 Opsporing en vervolging

Het blijkt heel lastig om daders van seksuele uitbuiting van minderjarigen op te sporen, te vervolgen en te bestraffen.⁶⁰ De belangrijkste redenen daarvoor zijn:

- Het gebrek aan kennis over uitbuiting en uitbuiters.
- Het verborgen karakter van de uitbuiting.
- De positie van het slachtoffer.
- De moeilijke bewijslast.
- De gewiekstheid van de uitbuiters.
- Het gebrek aan prioriteit, capaciteit en organisatie bij (gespecialiseerde) politie en recherche.

“Soms is onduidelijk: Valt het onder mensenhandel, valt het onder zeden...” (Deskundige, hulpverlening)

---

⁵⁹ Leermakers et al., 2018.

⁶⁰ Leermakers et al., 2018.

“Het maakt bij de politie ook erg uit wie je treft. Sommigen gaan er echt voor.”
(Deskundige, hulpverlening)

Verkokering binnen de politie

Deskundigen wijzen ook op een verkokerde aanpak binnen de politie. Slachtoffers van mensenhandel worden anders benaderd dan slachtoffers van zedenmisdrijven. Bij minderjarige slachtoffers van seksuele uitbuiting overlapt dit echter omdat zij ook slachtoffer zijn van een zedendelict en er soms ook sprake is van weglopen (vermissing).

Voor slachtoffers en de ouders is het vaak onmogelijk om te kunnen volgen hoe de opsporing en vervolging verloopt. Dat gaat ten koste van het vertrouwen in politie en justitie.

“In november vorig jaar zou er eigenlijk een rechtszaak moeten zijn. Maar het dossier was zo dik dat de rechter zei: ‘Dit is te veel voor mij om te beslissen, dus ik wil dat dat door de meervoudige kamer wordt besloten. Jullie horen er nog van.’ Maar tot vandaag, een half jaar later, hebben we nog niks gehoord.” (...)

“Soms heb ik het idee dat de politie met hem samenwerkt. Dat hij gewoon overal mee wegkomt. Dat vergroot zijn ego, dus hij doet gewoon lekker wat hij wil. Hij is nog nooit eens fatsoenlijk aangepakt voor iets. Hoogstens een paar uur taakstraf, een nachtje zitten. Hij heeft ook veel dingen lopen rond criminele activiteiten en drugs.” (Babet, 19)

“Het is teleurstellend en ik hoop echt dat er verandering komt in de handelwijze van justitie en andere hulpinstellingen. We voelen ons in de steek gelaten. De situatie waarin onze dochter nu zit is ook veroorzaakt door niet-optreden van de politie.” (Moeder)

4.3 Samenwerking

Sommige deskundigen wijzen het gebrek aan continuïteit in de hulp toe aan de verschillende wetten die voor jongeren en volwassenen van toepassing zijn. Bij nadere beschouwing blijkt de oorzaak echter meestal niet zozeer in de regelgeving te liggen, maar in de wijze waarop deze wordt uitgevoerd. De moeilijkheden bij de overgang in hulp aan jongeren van minder- naar meerderjarigheid worden ook, en misschien wel vooral veroorzaakt door vraagstukken rond organisatie en samenwerking.⁶¹

Samenwerken is moeilijk. Dat zien we terug in de praktijk. Zoals tussen jeugdbescherming, jeugdzorginstellingen en de gemeentelijke wijkteams. Er wordt langs elkaar of tegen elkaar in gewerkt, ondanks alle goede bedoelingen. Dat kan bijvoorbeeld leiden tot veiligheidsrisico's voor kinderen, zo constateerde onlangs de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd over bijvoorbeeld de Rotterdamse crisis-jeugdzorg.⁶²

“Je zou de kunstmatigheid moeten afschaffen waarin je van het ene naar het andere systeem moet. De verkokering.” (Deskundige, gemeente)

---

⁶¹ Niessen & Van der Vegt (2018)

⁶² IGJ, 2019.

Vaak wordt de moeilijke samenwerking in de zorg gekoppeld aan het denken vanuit hokjes. Dit wordt dan sector- of systeemdenken, eilandjes, versnippering genoemd of het gaat over ontbrekende regie en coördinatie. Dat is terug te zien op allerlei niveaus: gemeente, jeugdhulp, onderwijs en budgetten. En ondertussen gaat het niet goed met het meisje om wie het allemaal begon.

“Samenwerken is vreselijk moeilijk. Wat nodig is, is ondernemingszin: denken buiten de systemen. En wat ook nodig is, zijn hulpverleners die andere opdrachten krijgen. Niet alleen een diagnose stellen, maar naar het geheel kijken. Zo kan een combinatie van school en behandeling veel effectiever zijn dan puur behandeling.” (Deskundige, hulpverlening)

4.3.1 Verschillende niveaus

Het gebrek aan samenwerking laat zich op verschillende niveaus gelden:

- Binnen de betrokken instanties zelf: jeugdhulpinstellingen, jeugdbescherming, gemeenten en andere overheden.
- Tussen de betrokken instanties.
- Met andere leefgebieden zoals onderwijs, veiligheid, wonen, vrije tijd, werk en inkomen.

De deskundigen noemen verschillende voorbeelden.

“Grote instellingen verplaatsen zich te weinig in de leefwereld van de meisjes. En het zijn allemaal eilandjes die regio-gebonden en organisatie-gebonden zijn en dan ook nog eens de problematiek in stukjes opknippen, zoals ‘onlinetraining voor de jongensproblematiek’.” (Deskundige, hulpverlening)

“Je kunt als landelijke overheid [VWS en Justitie] de aanpak en zorg niet overlaten aan Tytsjerksteradeel, je blijft eindverantwoordelijk. En zeker bij de gedwongen jeugdhulp waarbij je de zeggenschap voor een deel overneemt, dan moet je het verdomd goed doen. Voor deze groep is daar onvoldoende landelijke regie en urgentie. Terwijl die regie er inmiddels wel is voor buitenlandse slachtoffers mensenhandel.” (Deskundige)

Binnen en tussen gemeenten is het lastig manoeuvreren om alle neuzen één kant op te krijgen. Men is nog zoekend naar de beste manier om dat voor elkaar te krijgen, al dan niet met ‘bestaande producten’. Aangetekend daarbij is dat de geïnterviewde deskundigen van gemeenten beschouwd kunnen worden als voorlopers op dit terrein.

“Bij ons liggen Jeugdzorg en Wmo bij verschillende wethouders. Aan de ene kant zou het makkelijk zijn als het bij één wethouder ligt. Maar als je echt wilt ontschotten en integraal wilt werken, dan moet je dat ook college-breed dragen. Wat echt moet is elkaar opzoeken, elkaar verstaan en verbinden. Want als je hier de schotten weghaalt dan komen ze ergens anders weer terug. Je kunt wel een wethouder 18-/18+ maken, maar dat helpt niet echt.” (Deskundige, gemeente)

“Ik denk dat de verkokering bij de gemeentes echt één van de grootste problemen is.” (Deskundige)

“Iedere gemeente doet zijn eigen ding.” (Deskundige, hulpverlening)

In de samenwerking tussen jeugdhulpinstellingen en gemeenten gaat het evenmin vanzelf goed, aldus professionals. Velen noemen het ontbreken van regie.

“Het vertrek van een jongere uit de instelling wordt wel gemeld bij de gemeente, maar er is hier geen overdracht van het zorgdossier van jeugdhulpverlening naar de gemeente of politie vanwege privacy.” (Deskundige, hulpverlening)

“Het is heel mooi dat je nu landelijk een commissie Azough hebt en ‘Samen sterk’ en er is van alles, gemeentecampagnes enzovoort, maar het is erg versnipperd.” (Deskundige, hulpverlening)

4.3.2 Systeemenken

“Het gaat vooral fout in de zorg door het systeem- en sectordenken. Als gedacht wordt in een maatschappelijk vraagstuk - hulp aan slachtoffers van seksuele uitbuiting - dan is er veel meer mogelijk.” (Deskundige, hulpverlening)

Het woord ‘systeem’ is een soort toverwoord in de zorg. Het is te zien als de schuld van problemen, bron van oplossingen, het geeft groot denken aan en er kan moedeloosheid mee verklaard worden omdat er toch nooit echt iets zal veranderen.

“De systeemwereld wordt steeds opdringeriger en zit hulp aan deze meisjes steeds meer in de weg.” (Deskundige, hulpverlening)

Het zorgsysteem kent zijn eigen dynamiek, met verschillende rollen, deskundigheden en partijen die verantwoordelijk zijn voor ‘hun’ deel van het systeem. De zorg voor uitgebuite meisjes komt daardoor dikwijls tussen wal en schip terecht. Uiteindelijk is het echter de gemeente die als verantwoordelijke partij de zorg moet coördineren en moet waarborgen dat deze meisjes ook echt geholpen worden.

4.4 De gemeenten

4.4.1 De gemeentelijke organisatie

In het huidige zorgstelsel heeft de gemeente een centrale positie. Door haar kennis van de lokale situatie kan zij op efficiënte wijze de vraag en het aanbod van de zorg bij elkaar brengen. De verantwoordelijkheid van de gemeente is echter groter. De gemeente koopt de zorg in en bepaalt hiermee mede namens haar inwoners de zorgvraag.

De hulpbehoefte van het slachtoffer van seksuele uitbuiting heeft meestal betrekking op verschillende gebieden: traumaverwerking, weerbaarheid en veiligheid. De uitbuiting heeft echter ook vaak verwoestende gevolgen voor het sociale netwerk van het meisje. Hierdoor ontstaat een aanvullende hulpbehoefte in de leefgebieden onderwijs, wonen, financiën en vrije tijd.

De verschillende gemeentelijke afdelingen zien slechts hun eigen aspecten van de hulpbehoefte van het meisjesslachtoffer. Dit is een vorm van professioneel selectief kijken. Ze missen daarmee echter het alarmerende geheel, namelijk dat het gaat om een slachtoffer van seksuele uitbuiting met de daardoor veroorzaakte specifieke zorgbehoefte. Bijna niemand die dat merkt, ook omdat de doelgroepen die de afdelingen wel goed zien, vaak vele malen groter zijn dan de meest ruime schatting van het aantal minderjarige slachtoffers van seksuele uitbuiting.

Een paar voorbeelden hiervan:

- De politie en justitie zien het slachtoffer vooral als bron van aangifte en richten zich vooral op het opsporen en veroordelen van daders.
- De aanpak van mensenhandel is vooral gericht op volwassen slachtoffers.
- De school en de afdeling leerplicht zien vaak alleen het verzuim en de uitval.
- Voor een woonurgentie moet je een woonhistorie hebben in de gemeente waar je bent ingeschreven en vaak is dat bij de instelling waar het meisje zit en niet bij de gemeente waar het meisje wil gaan wonen.
- Hulp aan zwerfjongeren en andere kwetsbare groepen jongeren is vaak te algemeen om het specifieke slachtofferschap van seksuele uitbuiting te herkennen.
- Veel gemeenten ontwikkelen beleid om kwetsbare jongeren te ondersteunen in de overgang naar volwassenheid, maar ook die aandacht is vaak te algemeen om het specifieke slachtofferschap van seksuele uitbuiting te herkennen.

Veel gemeenten hebben hiermee enkele onoverkomelijk obstakels in hun organisatie gecreëerd om de zorgvraag voor slachtoffers van seksuele uitbuiting adequaat vast te stellen:

- Binnen de gemeentelijke organisatie worden slachtoffers van seksuele uitbuiting zelden als zodanig geregistreerd en daarmee wordt ook hun complexe zorgbehoefte niet herkend.
- Vooral bij kleinere gemeenten ontbreekt de expertise om zelfstandig de zorgvraag te formuleren voor complexe situaties zoals die van minderjarige slachtoffers van seksuele uitbuiting. Dan wordt de zorgvraag niet geformuleerd op basis van de werkelijke zorgbehoefte. De zorgvraag wordt dan een afspiegeling van het bestaande aanbod en dat is niet passend voor deze meisjes.
- In veel gemeenten is de uitvoering van de Jeugdwet en de Wmo organisatorisch bij verschillende afdelingen belegd en soms ook bestuurlijk bij verschillende wethouders. Verschillende zorgdefinities en kwaliteitskaders, verschillende inkoopprotocollen en verschillende tarieven. Ambtenaren die van elkaars bestaan slechts een vermoeden hebben en vanuit het eigen perspectief beperkte mogelijkheden hebben en zelden of nooit een slachtoffer van seksuele uitbuiting tegenkomen in de overzichten en rapportages.
- De Jeugdwet geeft onder voorwaarden de mogelijkheid tot verlengde jeugdzorg tot 23 jaar maar daarvoor wordt in veel gemeenten onvoldoende zorg ingekocht bij gebrek aan financiën en gevoelde urgentie.

Vaak genoemde oplossingen

Bij verreweg de meeste gemeenten en instellingen weten ze ook wel dat er nog verbeterpunten zijn in de organisatie en samenwerking. Veel suggesties ter verbetering hebben echter een zekere vanzelfsprekendheid:

- Verhogen van de leeftijdsgrens voor jeugdzorg.
- Warme overdracht door beter samenwerken.
- Integrale aanbesteding van zorg uit de Jeugdzorg en Wmo en andere wetten.
- De verkokering tegengaan.
- Een ontschotter aanstellen.
- Meer in integrale trajecten denken.
- Minder hokjesdenken.
- Beter registreren.
- Beter communiceren.

In zijn algemeenheid zijn dit goede suggesties die, mits goed uitgevoerd, ook echt kunnen helpen. Daarom is de aandacht voor integraal werken en voor 18-/18+ problematiek binnen gemeenten ook toe te juichen. En samenwerkingsinitiatieven zoals [16-27.nl](https://www.16-27.nl) ook. De aandacht voor kwetsbare

jongeren die tussen wal en schip van jeugdzorg en volwassenenzorg dreigen te vallen, is nodig, nuttig en terecht.

De suggesties bieden helaas onvoldoende effect voor minderjarige slachtoffers van seksuele uitbuiting in hun overgang naar volwassenheid, omdat ze te algemeen zijn. Zolang het zorgsysteem georganiseerd is zoals nu, is er te weinig oog voor enkele specifieke kenmerken en omstandigheden van deze meisjes:

- Het zijn kwetsbare slachtoffers van (georganiseerde) criminaliteit.
- De samenleving is verantwoordelijk voor het gebrek aan bescherming.
- Het gaat om langdurige gespecialiseerde hulp, voor een relatief kleine groep.
- De hulp ontstijgt het gemeentelijke denken over 18-/18+ en moet bovenregionaal georganiseerd worden.

De leeftijdsgrens van achttien jaar speelt vooral zo'n grote rol doordat de gemeente de zorg voor haar inwoners op bovengenoemde manier organiseert. In de *financiering* van de zorg staat de leeftijdsgrens terecht centraal omdat de Jeugdwet en de Wmo deze leeftijdsgrens hanteren. Er is echter geen enkele wettelijke reden om deze leeftijdsgrens ook centraal te stellen in de *organisatie* van de zorg:

- In het huidige stelsel is er geen enkele beperking om 'zorgproducten' te definiëren zonder leeftijdsgrens.
- Er is geen enkele wettelijke beperking om het slachtoffer van seksuele uitbuiting na haar achttiende verjaardag dezelfde zorg te bieden als daarvoor.
- Er zijn geen zwaarwegende argumenten die de gemeente in de weg staan om hun zorgplicht na te komen en voor minderjarige slachtoffers van seksuele uitbuiting passende, doorlopende specialistische hulp te organiseren, ook na meerderjarigheid.

Marktwerving

De zorg is een markt, met vraag naar en aanbod van 'zorgproducten'. Voor minderjarige slachtoffers van seksuele uitbuiting werkt deze zorgmarkt niet goed.

De zorgvraag die de gemeente naar de aanbieders formuleert, hoort een afspiegeling te zijn van de geschatte zorgbehoefte van haar inwoners. Vooral kleinere gemeenten hebben echter niet de deskundigheid om zelf de zorgbehoefte van haar inwoners te voorspellen en te verwoorden in een zorgvraag. In de praktijk wordt de zorgvraag dan ook vaak in overleg met de zorgaanbieders geformuleerd.

Hierdoor ontstaat het risico dat de door de gemeente geformuleerde zorgvraag niet is afgeleid van de verwachte zorgbehoefte maar het spiegelbeeld is van het beschikbare, bestaande aanbod.

Als gevolg hiervan komt de zorg voor slachtoffers van seksuele uitbuiting niet goed van de grond:

- De werkelijke zorgvraag van de minderjarige slachtoffers van seksuele uitbuiting wordt niet gesteld. Seksuele uitbuiting wordt vaak niet herkend en van wel herkende slachtoffers is onvoldoende bekend wat zij nodig hebben.
- Het passende zorgaanbod komt niet tot stand omdat aanbieders dit niet voldoende vergoed krijgen. Aanbieders ontwikkelen vooral zorgproducten op basis van hun bestaande expertise en waarmee ze uit de kosten komen.

Het aangrijpingspunt voor verbetering van de zorg voor meisjesslachtoffers van seksuele uitbuiting ligt niet zozeer bij het zorgaanbod. Een aanbieder kan immers niet verplicht worden zorg te ontwikkelen die hij niet duurzaam kostendekkend kan leveren. Dat is de consequentie van het inrichten van de zorg als een markt. Daar komt bij dat zolang de zorgvraag niet goed is geformuleerd, niemand het als een probleem voelt dat er geen passend aanbod is.

Daarom pleit dit rapport vooral op het goed formuleren van de werkelijke zorgvraag namens minderjarige slachtoffers van seksuele uitbuiting en met name in de periode waarin zij achttien worden.

Inkoop en uitbesteding

Gemeenten kunnen op verschillende manieren jeugdzorg inkopen.⁶³

- Uitbesteden via subsidie (3%).
- Uitbesteden via een overheidsopdracht (7%).
- Uitbesteden via Open House (90%).

Uitbesteding via een overheidsopdracht is wat formeel een aanbesteding heet. Hierbij gelden dan ook de Europese aanbestedingsregels, die doorgaans als omslachtig en tijdrovend worden ervaren. Het voordeel van deze vorm is, dat de overheid de levering door een aanbieder kan afdwingen nadat de overeenkomst eenmaal gesloten is. De overheid kan echter de aanbieder niet dwingen een overeenkomst aan te gaan.

Bij de *Open House* variant sluit de gemeente een overeenkomst af met alle partijen die voldoen aan de voorwaarden van de gemeente en die de hulp willen leveren tegen het tarief dat de gemeente heeft vastgesteld. De gemeente maakt de opdracht voor de uitvoering van jeugdhulp openbaar en aanbieders kunnen daarop inschrijven. Essentieel is dat burgers zelf hun aanbieder kiezen. Gemeenten hebben zo met verschillende aanbieders een overeenkomst, maar er is pas sprake van levering wanneer een burger zich bij een aanbieder meldt.

Bij geen van deze varianten in de inkoop kan de gemeente dwingen dat de gevraagde zorg ook geleverd wordt. Dat is een consequentie van de marktwerking in de zorg. Het economieboekje leert dat als op een bepaalde vraag geen aanbod tot stand komt, de prijs zal stijgen totdat er aanbieders bereid zijn tot levering. Dit aspect van de marktwerking functioneert in het huidige zorgstelsel onvoldoende, zeker als het gaat om zeer specialistische zorg met een beperkt volume.

Slechts een derde van de gemeenten is van mening dat de inkoopssystematiek een positief effect heeft op de kwaliteit van de zorg, terwijl 10% van de gemeenten deze invloed als negatief beoordeelt.⁶⁴

Samen inkopen

Gemeenten kunnen niet alle hulp op gemeenteniveau uitvoeren. Om die reden is er een samenwerkingsverband in tweeënveertig jeugdhulpregio's. Gemeenten werken daarin onder meer samen in de inkoop van zorg. In 2015 werkten per uitbesteding gemiddeld 4,4 gemeenten samen. Sindsdien is de samenwerkingsintensiteit afgenomen, tot slechts 1,5 gemeenten gemiddeld per uitbesteding. Gemeenten kunnen zorg uit de Wmo en jeugdzorg in één uitbesteding plaatsen. Als gemeenten dat doen, is dat vrijwel altijd slechts voor onderdelen van de zorg. Er is een tendens dat de inkoopconcentratie daalt: elk jaar stappen gemeenten uit samenwerkingsverbanden, terwijl er geen verbanden samengaan, uitbreiden of 'fuseren'.⁶⁵

Wmo en jeugdzorg samen

Integrale inkoop van Jeugdwet en Wmo is een middel om tot een integraal aanbod 18-/18+ te komen.⁶⁶ Het aantal gemeenten dat zorg uit de Wmo en de jeugdzorg in één uitbesteding plaatst, wisselt echter sterk per jaar, 16% (2016), 68% (2017) en 33% (2018). Een mogelijke verklaring is dat veel gemeenten nog aan het zoeken zijn naar de optimale vorm. Overigens is het de vraag of het plaatsen in één uitbesteding van Wmo-zorg en jeugdzorg echt invloed heeft op de inhoudelijke integraliteit van de zorg.⁶⁷

---

63 NJI, 2018c.

64 ZonMw, 2018.

65 NJI, 2018b.

66 vws, 2018b.

67 NJI, 2018b.

Landelijke hulpaanbieders

Naast de lokale en regionale jeugdhulp bestaan er ook twee specialistische landelijke instellingen. Deze hebben het gevoel onder druk te staan. In mei 2018 bood Fier een manifest aan de Tweede Kamer aan voor het behoud van (zeer) schaarse specialistische functies voor kinderen en jongeren. Het werd ondertekend door 76 hoogleraren, lectoren, directeuren, bestuurders, toezichthouders, kinderartsen, vertegenwoordigers van politie en Openbaar Ministerie, cliënten, ouders en anderen.

“Landelijk specialisme staat sterk onder druk en wordt in het huidige stelsel (Wmo en Jeugd) niet serieus geïmplementeerd. We merken iedere dag weer dat de inkoop en financiering van landelijk aanbod in een gedecentraliseerd stelsel niet werkt. Landelijk en decentraal past niet bij elkaar.” (Deskundige, hulpverlening)

4.4.2 Blinde vlekken

Gemeenten hebben een aantal blinde vlekken waardoor de hulp aan meisjesslachtoffer niet goed tot stand komt. Dat beeld komt naar voren uit het voorafgaande en de bestaande literatuur. De hieronder geformuleerde blinde vlekken gelden niet voor alle gemeenten en ook niet altijd in dezelfde mate. Veel gemeenten zien en doen ontzettend veel om meisjesslachtoffers de best mogelijke hulp te bieden. Anderen zijn zeer actief om daders op te sporen en te vervolgen. En weer anderen richten zich vol op de preventie van mensenhandel. En er zijn zelfs gemeenten die het allemaal doen. De bedoeling van de opsomming van blinde vlekken is om de hulp aan meisjes vanuit gemeenten te verbeteren, hoe oud ze ook zijn en waar in Nederland ze zich ook bevinden.

Mensenhandel en seksuele uitbuiting

Sommige gemeenten zijn niet op de hoogte van het feit dat seksuele uitbuiting een vorm van mensenhandel is of dat zoiets in hún gemeente kan voorkomen. Ze kennen het fenomeen niet en door het verborgen karakter van mensenhandel kan het ook lang niet gezien worden. Bovendien is het voor gemeenten - net als voor iedereen - moeilijk om er zich iets bij voor te stellen. En al helemaal om te bedenken hoe ze erop moeten reageren als het binnen hun gemeentegrenzen wordt aangetroffen.

Verantwoordelijkheid voor de slachtoffers

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor de hulp aan minder- en meerderjarige slachtoffers van seksuele uitbuiting. Natuurlijk weten gemeenten dat en willen ze dat. Dat ze die verantwoordelijkheid ook heel concreet moeten waarmaken, is voor sommige gemeenten een lastige stap. Ook in de opsporing en vervolging van uitbuiters heeft de gemeente een belangrijke verantwoordelijkheid. In het driehoeksoverleg bepaalt de burgemeester samen met politie en justitie hoe actief de gemeente is in de dadergerichte aanpak van mensenhandel.

Passend aanbod

Gemeenten gaan doorgaans uit van drie aannames over hulp, namelijk:

- Problemen moeten op het niveau van wijk, stadsdeel of dorp opgelost worden.
- Doorverwijzing naar de specialistische zorg mag pas als het echt niet anders kan.
- Verwijzing naar een landelijke voorziening mag pas als hulp in de regio niet kan.

Deze vooronderstellingen sluiten niet aan op hetgeen slachtoffers van seksuele uitbuiting nodig hebben. Het lijkt alsof veel gemeenten uitgaan van de status quo van het bestaande aanbod in hun gemeente of regio. In de praktijk betekent het dat er eerst lokaal of regionaal van alles wordt geprobeerd. Verwijzing van een meisje naar een landelijke specialistische instelling wordt pas overwogen als de hulp in de lokale of (boven)regionale instelling volledig vastloopt. Slachtoffers moeten dan alsnog naar een gespecialiseerde instelling buiten de regio worden overgeplaatst. Met alle gevolgen van dien, zoals afgebroken hulp, nieuwe begeleiders, behandelaars, groepsgenoten, scholen, verhuizingen, negatieve ervaringen en het ondergraven van hun motivatie.

Overgang 18- 18+

In de hulp aan meisjesslachtoffers zit een flinke 'knip' in de overgang van minderjarigheid (18-) naar meerderjarigheid (18+). Andere regelingen en kwaliteitskaders, verschillende afdelingen en wethouders, andere zorgaanbieders en andere samenwerkingsverbanden. Dit levert serieuze problemen op voor de hulp aan slachtoffers. Door de manier waarop veel gemeenten zich intern hebben georganiseerd herkennen zij deze problemen onvoldoende. Ook herkent niet iedere gemeente de mogelijkheden om daar een mouw aan te passen zodat de hulp kan doorlopen en haar eigen verantwoordelijkheid om dat ook voortvarend te doen.

Integrale aanpak

Seksuele uitbuiting van minderjarigen kent een veelheid aan aspecten, die vaak afzonderlijk zijn belegd binnen de gemeentelijke organisatie. Zo kan bij de opsporing en vervolging verwarring bestaan over of de uitbuiting onder zeden, mensenhandel of vermissing valt. Of onder allemaal. Voor de preventie van mensenhandel, de contacten met onderwijs, zijn weer andere afdelingen verantwoordelijk. Als het gaat om de hulp dan zijn er meestal bijkomende praktische zaken te regelen, zoals onderwijs, huisvesting en sociale zaken. Hierdoor ontbreekt vaak het zicht op de samenhang tussen al deze aspecten, die opgeteld de hulpbehoevende situatie van het meisje veroorzaken.

5. AANBEVELINGEN

De kern van het voorgaande is dat seksueel uitgebuite meisjes momenteel niet goed worden geholpen door knelpunten in de hulp, de organisatie daarvan en de continuïteit daarin. Deze knelpunten stapelen op en versterken elkaar vooral in de periode rond het meerderjarig worden van slachtoffers.

Blinde vlekken bij de gemeenten blokkeren een structurele verbetering. Hieronder worden concrete stappen geformuleerd die iedere gemeente kan zetten. Groot, klein en alles daartussen. Daarnaast zijn er enkele aanbevelingen aan de Rijksoverheid op basis van haar verantwoordelijkheid voor het zorgstelsel.

De aanbevelingen worden zo duidelijk mogelijk geformuleerd. Zonder verhullend taalgebruik en dus vrij direct, net als de rest van dit pleidooi.

5.1 Aanbevelingen aan de gemeenten

Deze aanbevelingen gaan over de individuele behandeling, de instelling en de gemeente.

1. Ga uit van de (internationale) minimumnormen

- Pas de heldere regels van het VN-Kinderrechtenverdrag en andere (inter)nationale regelgeving en richtlijnen toe.
- Zet het belang van slachtoffers voorop en sluit aan bij hun visie.

2. Creëer basiskennis over seksuele uitbuiting

- Zorg dat alle betrokkenen bij de gemeente weten wat mensenhandel en seksuele uitbuiting inhoudt en dat dit ook binnen hun gemeente kan voorkomen.
- Maak gebruik van bestaande protocollen en stappenplannen.⁶⁸

Checklist voor gemeenten

In 2017 ontwikkelde het Nederlands Jeugdinstituut een checklist voor gemeenten voor de aanpak van mensenhandel en loverboyproblematiek in de zorg voor de jeugd.⁶⁹ Deze checklist heeft vijf thema's:

- Kennis en bewustwording.
- Preventie en voorlichting.
- Signaleren en melden.
- Samenwerken in de zorg- en veiligheidsketen.
- Opvang, behandeling en nazorg.

Inspiratie

- Het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid ontwikkelde de e-learning Signalering mensenhandel voor gemeenten.⁷⁰
- De podcast Lisa was slachtoffer van een loverboy van Scharlaken Koord.⁷¹
- Lespakketten voor scholen, zoals:
  - Beware of loverboys, No nonsense, Love limits.⁷²
  - Van Centrum Mensenhandel en Kinderhandel en Fier.⁷³

68 Zie bijvoorbeeld: <https://www.comensha.nl/mensenhandel-academy/gemeenten/> en: <https://www.nji.nl/nl/Kennis/Dossier/Slachtoffers-loverboys/Producten-voor-de-aanpak-door-jeugdhulpinstellingen>.

69 Berger et al., 2017.

70 ccv e-learning: <https://hetccv.nl/onderwerpen/mensenhandel/e-learnings-signalering-mensenhandel/e-learning-signalering-mensenhandel-gemeenten/>.

71 Podcast Lisa: <https://soundcloud.com/user-55739980/lisa-was-slachtoffer-loverboy>. Andere verhalen: <https://maakhetzichtbaar.nl/ervaringsverhalen/>.

72 Lespakket Scharlakenkoord: <https://scharlakenkoord.nl/nl/beware-of-loverboys>.

73 Lespakket CMK/Fier: www.maakhetzichtbaar.nl/voor-scholen/.

3. Ken de specialisten op dit terrein

- Natuurlijk hoeft niet iedere gemeenteambtenaar alle ins en outs over mensenhandel, inclusief seksuele uitbuiting, te weten. Maar wel moeten alle betrokkenen weten waar deze kennis zo nodig aanwezig is. Zodat na herkenning een adequate reactie mogelijk is.

4. Verbeter de registratie

- Werk samen met regionale meldpunten loverboys/jeugdprostitutie en met regionale zorgcoördinatoren (CoMensha) in de registratie van meisjesslachtoffers van seksuele uitbuiting.
- Registreer daarnaast ook de meisjes die de zorg verlaten en die mogelijk op een later moment alsnog hulp nodig hebben.

5. Investeer in opsporing zonder aangifte

- Stimuleer de politie om een strafrechtelijk onderzoek te starten op basis van een melding, inzetten van informanten, doorzoeking van panden, observatie, telefoontaps en werken onder dekmantel.
- Stimuleer de politie om verschillende soorten informatie (van verschillende slachtoffers) te verzamelen om op die manier een zaak op te bouwen via de stapelmethode.
- Houd rekening met de kwetsbaarheid van meisjes in contacten met de politie, zorg voor getrainde rechercheurs.

Stapelmethode

Voor de stapelmethode of 27-constructie (die verwijst naar artikel 27 van het Wetboek van Strafvordering) worden signalen en bewijs bij elkaar gebracht en politiesystemen gecombineerd. In samenspraak met de jeugdzorginstelling waar een meisje verblijft, kan het een van de alternatieven zijn om vaker een opsporingsonderzoek te starten zonder dat een meisje aangifte hoeft te doen: ambtshalve opsporing. 74

6. Werk samen met het onderwijs

- Creëer basiskennis over seksuele uitbuiting bij scholen en leerlingen, bijvoorbeeld met een preventief programma 'Ik ben van mij'. 75
- Voer de regels over schoolverzuim uit.

Kwalificatieplicht

Voor kinderen van vijf tot achttien jaar geldt de leerplicht. Jongeren tussen zestien en achttien zijn kwalificatieplichtig, met een diploma stopt hun leerplicht. Tijdens de uitbuitingssituatie gaan veel meisjes spijbelen, omdat ze onder invloed van hun uitbuiters de motivatie voor school verliezen. Een aantal ondervond al eerder problemen op school, zoals rond pesten. In veel gevallen hebben ouders geen idee van het spijbelgedrag van hun dochter omdat zij op de normale tijden van huis weggaat en thuiskomt. Als de school dan nalaat om te melden dat hun leerling er niet is, kan het verzuim heel lang ongemerkt doorgaan. In die periode kan het meisje vervreemden van school, ouders en vrienden en verder in de greep van de uitbuiters komen. 76

7. Gebruik nieuwe technieken voor hulp en opsporing

- Gemeenten kunnen samenwerken en dankbaar gebruikmaken van de aanpak van organisaties die met digitale technieken, internetcommunicatie en sociale media werken voor de hulp aan slachtoffers en de opsporing van daders.

74 Goderie, 2016.

75 https://www.movisie.nl/interventie/ik-ben-mij?utm_medium=email&utm_campaign=MovisieMail&utm_content=130619&utm_source=Nieuwsbrief.

76 Meer informatie: <https://www.onderwijsinspectie.nl/onderwerpen/registreren-en-melden-van-ongeorloofd-verzuim>.

8. Focus bij het ontwikkelen gemeentelijk mensenhandelbeleid eerst op seksuele uitbuiting van minderjarigen

- Formuleer een slachtoffergerichte aanpak voor minderjarige slachtoffers van seksuele uitbuiting in de gemeente.
- Formuleer een dadergerichte aanpak voor seksuele uitbuiting van minderjarigen in de gemeente.
- Gebruik beide aanpakken als basis voor gemeentelijke mensenhandelbeleid, zodat dat voor 2022 in orde is.

Beleid

In 2022 moet iedere gemeente een beleid hebben voor de aanpak van mensenhandel. Zo blijkt uit het Interbestuurlijk Programma.⁷⁷ Het 'Programma Samen tegen Mensenhandel' beschrijft de rol en verantwoordelijkheid van gemeenten preciezer.⁷⁸ Onlangs nam de Tweede Kamer een motie aan waarin regering, VNG en gemeenten worden opgeroepen om haast te maken met het gemeentelijke beleid.⁷⁹

9. Betrek ervaringsdeskundigen

- Betrek jongeren zelf, zij kunnen haarfijn aangeven wat van belang is. Ervaringsdeskundige meisjes kunnen helpen bij het formuleren van beleid voor je gemeente. Praat met ze, zie ze, neem ze serieus. Er zijn verschillende organisaties van ervaringsdeskundigen die kunnen meedenken met het organiseren van jeugdparticipatie op gemeenteniveau.

Gouden tips

Zeven meisjesslachtoffers schreven deze tips voor hulpverleners op:

- Luisteren en ernaar handelen.
- Achterliggende problemen onderzoeken.
- Luisteren en doorvragen.
- Vriendelijk en betrouwbaar zijn.
- Luisteren. Soms is gewoon luisteren al goed.
- Inlevingsvermogen hebben.
- Niet te oordelend zijn.
- Afspraken nakomen.
- Goed bereikbaar zijn.
- Toekomst- en oplossingsgericht zijn.
- Zo min mogelijk werken vanuit dossiers.

10. Vraag residentiële jeugdzorginstellingen om periodiek te rapporteren over het leefklimaat

- De behandeling van slachtoffers kan alleen effectief zijn als het leefklimaat in een instelling veilig en stabiel is.
- Er ligt al veel klaar. Er zijn bijvoorbeeld vragenlijsten voor verschillende leeftijdsgroepen die de instelling kan gebruiken en die ingaan op de vier thema's ondersteuning, groei, repressie en sfeer.⁸⁰
- Neem de uitkomsten mee in de aanbesteding.

77 IBP, 2018.

78 PSTM, 2018.

79 Motie Kuik c.s., TK 26638, nr. 167, 4 juli 2019.

80 Zie hiervoor: <https://www.hsleiden.nl/residentiele-jeugdzorg/onderzoek-en-projecten/leefklimaat/index>.

11. Haal inspiratie uit voorbeelden uit het buitenland

Het Nederlands Jeugdinstituut heeft onderzocht welke lessen we kunnen leren van Denemarken, Duitsland, Engeland, Zweden en Noorwegen als kwetsbare jongeren achttien worden en hulp nodig hebben.⁸¹ De vijf belangrijke punten daaruit zijn:

- Meer samenhang in wetgeving sociaal domein.
- Aandacht voor alle leefdomeinen.
- Op tijd beginnen en perspectief bieden.
- Zorgverlaters in beeld houden.
- 21 wordt niet het nieuwe 18.

12. Ga uit van de integraal geformuleerde hulpvraag

- Beschouw integraliteit vanuit het slachtoffer.
- Kijk onafhankelijk van leeftijd naar wat nodig is voor het slachtoffer en organiseer dat in doorlopende zorg.
- Eerst de inhoud, dan de aanpak, daarna pas de organisatie en de financiering.
- Pas niet meteen bestaande structuren en verbeteringen van bestaande samenwerking aan.

Inspiratie

- “Verschillende gemeenten kopen in op één perceel voor 16 tot 23 jaar. In Rotterdam en Den Haag wordt er Wmo en jeugdhulp ingekocht bij aanbieders die beiden kunnen bieden, zodat de overgang soepel kan verlopen. In Assen is er één verordening voor jeugdzorg en Wmo, dus kan er ook een gezamenlijke beschikking worden afgegeven. Hiernaast zijn ook de tarieven voor jeugd en Wmo gelijkgetrokken zodat er geen prikkel is alleen jeugdhulp te leveren voor het hogere tarief en geen Wmo-begeleiding voor het lagere tarief.”⁸²
- In Alphen aan den Rijn budgetteren ze de inkoop integraal.⁸³
- In de regio Midden-IJssel/Oost-Veluwe kopen acht gemeenten gezamenlijk de jeugd- en de volwassenenzorg integraal in.⁸⁴
- Pilot Proeftuin Ruwaard: Gemeente Oss, waar subsidie is verstrekt aan zorgpartijen, zodat zij samen de hulp kunnen organiseren voor het meisje.⁸⁵

13. Ga er niet van uit dat deze meisjes op hun achttiende (ineens) volwassen zijn

- Realiseer dat de autonomie en zelfredzaamheid juist bij deze groep zo gering zijn dat dit een onderdeel van het probleem is, zeker als sprake is van LVB.
- Organiseer een steunnetwerk. De voorafgaande opvang heeft het isolement alleen maar versterkt. Deze meisjes hebben vaak geen ander sociaal vangnet dan hun uitbuiters en zijn netwerk.
- Beëindig de hulp pas als basale zaken rond huisvesting, financiën, opleiding, werk, vrije tijd en relatie met ouders geregeld zijn.

Inspiratie

- *Spirit Big5*
Spirit streeft er met Big5 naar om jongeren pas los te laten als de volgende vijf zaken goed geregeld zijn: support, wonen, school en werk, inkomen en schulden, welzijn en gezondheid.⁸⁶
- *Transiticoach LVB*
De coach ondersteunt jongeren met een LVB-achtergrond als ze achttien worden.⁸⁷
- *Toekomstplan en toolkit 16-27*
Benoemd wordt welke ondersteuning jongeren nodig hebben op verschillende leefdomeinen. Alle betrokken professionals gaan uit van hetzelfde plan dat zo vroeg mogelijk (vanaf zestien of eerder) wordt opgesteld.⁸⁸

81 Buisman et al., 2018.

82 NJI, 2018a.

83 Alphen a/d Rijn: <https://vng.nl/onderwerpenindex/jeugd/jeugdhulp/nieuws/hoe-alphen-aan-den-rijn-de-toegang-tot-jeugdzorg-verbetert>.

84 Regio Midden-IJssel/Oost-Veluwe: <https://www.zorgregiomijov.nl>.

85 Proeftuin Ruwaard: <https://www.proeftuinruwaard.nl>.

86 Big5: <https://www.spirit.nl/2018/02/jongeren-in-gesprek-over-opgroeien-naar-volwassenheid-big-5/>.

87 Transiticoach: <https://www.kenniscentrum-kjp.nl/over-ons/projecten/transiticoach-lvb/>.

88 Toekomstplan: <https://www.16-27.nl/hoe-werken-we-samen/toekomstplan>.

- *Nibud Geldplan Bijna 18*
Het Nibud Geldplan Bijna 18 is een interactieve tool voor de jongere bij het maken van een plan voor het regelen van de eigen financiën.⁸⁹
- *Nibud boekje Geldwijzer Bijna 18*
De Nibud Geldwijzer Bijna 18 is een handig boekje voor de jongere bij het regelen van de eigen financiën.⁹⁰
- *Participatiescan*
Gebruikt voor het begeleiden van jongeren naar werk.⁹¹
- *Omgekeerde toets*
Het bureau Stimulansz ontwikkelde de 'Omgekeerde toets'.⁹² De aanpak van de toets komt in vier stappen tot een passende aanpak voor de persoon, waar mogelijk door verschillende soorten zorg vanuit verschillende regels slim te combineren. Het omgekeerde hieraan is dat de gemeente of de zorgaanbieder uitgaat van de persoon die hulp nodig heeft en niet van de regels.

14. Doe een afgebakende pilot

- Verander niet het hele zorglandschap en de daarbij horende gemeentelijke organisatie.
- Gebruik de aanpak van seksuele uitbuiting van minderjarigen als voorbeeld in een werkelijk integrale benadering waarin de onderdelen van het concept high intensive care, high safety & intensive education en participation samenkomen.
- Laat de pilot niet verwateren in een algemene verbetering van de overgang van 18- naar 18+, want daarin blijven de minderjarige slachtoffers onzichtbaar.
- Creëer focus. Richt de pilot op de hulpvraag van de slachtoffers die nu nog vooral in een gesloten residentiële instelling terechtkomen. Laat de pilot niet verwateren in verbeteringen van de gehele gesloten jeugdhulp.

15. Zoek medestanders en legitimiteit

- Medestanders kunnen op onverwachte plekken zitten in de eigen gemeentelijke organisatie, bij andere gemeenten en bij andere maatschappelijke organisaties.
- Maak de inspanning belangrijk genoeg om effect te kunnen hebben, maar niet *nóg* belangrijker. Hiermee voorkom je dat alles verzandt in overleg en afstemming.
- Neem initiatief, maar ga niet geïsoleerd te werk.

16. Neem als gemeente een actieve rol

- Formuleer zelf de hulpvraag voor minderjarige slachtoffers van seksuele uitbuiting. Zoek hierbij ondersteuning van gespecialiseerde instellingen en praat met jongeren en ouders.
- Overleg, maar wacht niet af met welk aanbod jeugdhulpaanbieders komen.
- Stem de hulpvraag af met collega-gemeenten. Zoek hierbij ondersteuning van de VNG, het NJI, GGZ Nederland en de branchevereniging voor orthopedagogische centra.
- Sla alarm bij de Rijksoverheid als stelselverantwoordelijke wanneer de noodzakelijke samenwerking met collega-gemeenten niet (goed) van de grond komt.

17. Creëer doorlopende gespecialiseerde behandeling voor slachtoffers

De zorg aan meisjes die slachtoffer zijn van seksuele uitbuiting vergt gespecialiseerde zorg. Deze zorg kan onder coördinatie van een gespecialiseerde instelling in verschillende vormen effectief zijn, afhankelijk van de situatie van het meisje:

- Ambulante zorg, wanneer thuis de beste plek is voor het meisje om te wonen.
- In kleinschalige opvang, zoals in een gezinshuis in de eigen regio of daarbuiten.
- In een gespecialiseerde instelling met een open karakter waarbij in zeer specifieke situaties beperkende maatregelen mogelijk zijn.

89 Het Nibud Geldplan Bijna 18: https://www.startpuntgeldzaken.nl/nibud/alle-geldplannen/geldplan-bijna-18/?utm_medium=email.

90 De Nibud Geldwijzer Bijna 18: https://winkel.nibud.nl/consumenten/boven-de-achttien?utm_medium=email.

91 Participatiescan: <https://participatiescan.com>.

92 Stimulansz, 2017.

Ieder meisje heeft een eigen verhaal, een eigen voorgeschiedenis en individuele omstandigheden. Daarmee heeft zij binnen het gespecialiseerde kader een eigen zorgbehoefte, die gedurende de behandeling kan veranderen. Bijvoorbeeld via een gezinshuis naar ambulante, of via gesloten opvang naar een gezinshuis. Dit zijn variaties binnen één, flexibel behandeltraject. Zonder onderbrekingen, zonder misplaatsingen, zonder onnodige bureaucratie, onder coördinatie van de gespecialiseerde instelling.

Deze trajectbenadering biedt meisjes doorlopende zorg met zo mogelijk vaste hulpverleners tot het moment dat het meisje er daadwerkelijk aan toe is om zonder ondersteuning verder te kunnen.

De gespecialiseerde instelling heeft in het behandeltraject een spilfunctie:

- Regie over en begeleiding bij het gehele individuele behandeltraject.
- Expertisecentrum voor ondersteuning van ambulante hulp en kleinschalige opvang.
- Expertise- en informatiecentrum voor slachtoffers, ouders en andere betrokkenen, gemeenten, en behandelaars en andere professionals.
- Gespecialiseerde residentiële opvang met een open karakter waarbij in zeer specifieke situaties beperkende maatregelen mogelijk zijn.
- Ontwikkelaar van trauma-sensitieve alternatieven voor gesloten jeugdzorg, zoals *high intensive care, high safety & intensive education/participation* in een open setting.

Een gespecialiseerde zorginstelling is te vergelijken met een brandwondencentrum.

“Het is volstrekt helder dat je wordt doorverwezen naar een van deze drie specialistische centra wanneer je ernstige brandwonden oploopt. Het zijn plekken waar de beste artsen rondlopen en waar de hoogste kwaliteit van zorg geleverd wordt.”⁹³

Vanwege de omvang van de doelgroep en de hoge mate van specialisatie van de gevraagde zorg, gaat het om een klein aantal gespecialiseerde instellingen verspreid over het land.

“De decentralisatie mag niet ten koste gaan van de mogelijkheid dat slachtoffers buiten hun eigen regio geplaatst kunnen worden. Dit is vaak nodig omdat hun veiligheid binnen de eigen regio niet kan worden gegarandeerd.”⁹⁴

“Als je vanuit niks kon beginnen, zou ik vier landhuizen maken in het groen en vriendelijk. Wel met een hek eromheen, maar niet gevangenisachtig. Veel onderwijs. Geruime tijd de mogelijkheid om aan zichzelf werken en geholpen te worden. Langer in een instelling hospitaliseert, maar aan de andere kant is het te snel weer loslaten een groot risico. Dan gaan ze gewoon weer terug.” (Deskundige)

---

⁹³ Terpstra en Van Dijke, 2019.

⁹⁴ NRM, 2013.

Er moeten voldoende landelijke gespecialiseerde plekken komen voor deze meisjes:

- Ga uit van de bestaande richtlijnen.⁹⁵
- Maak gebruik van de ervaringen van bestaande specialistische instellingen.
- Stel de bescherming en veiligheid van de meisjes voorop.
- Formuleer de zorgvraag en het zorgaanbod zonder leeftijdsgrens.
- Indiceer voor langdurige plekken, met een trajectbenadering, en indicaties die doorlopen na de achttiende verjaardag.
- Bied ieder meisje een goede opleiding in of vanuit de instelling, eindigend in een diploma.

Het initiatief ligt bij de gemeenten als eerstverantwoordelijken. Zij moeten gezamenlijk formuleren welke bovenregionale, landelijke hulp nodig is voor dat deel van hun inwoners dat tot nu toe vrijwel buiten beeld is gebleven. In onderlinge samenwerking met ministeries, met hulp van de VNG, het NJI en bestaande instellingen die expertise en ervaring hebben met de gespecialiseerde hulp aan minderjarige slachtoffers van seksuele uitbuiting.

Het blijkt in de praktijk echter enorm lastig voor gemeenten om gezamenlijk beleid te formuleren, daar verantwoording voor te dragen en om gezamenlijk de uitvoering van beleid te financieren vanuit gedecentraliseerde budgetten. Dat is voor het organiseren van zeer specialistische hulp aan slachtoffers van seksuele uitbuiting niet anders.

Wanneer blijkt – en de eerste signalen wijzen daarop – dat gemeenten niet in staat zijn om de zeer specialistische zorg voor uitbuitingslachtoffers te organiseren, moet de Rijksoverheid haar eigen verantwoordelijkheid voor het zorgstelsel actief waarmaken.

5.2 Aanbevelingen aan de Rijksoverheid

De verantwoordelijkheid voor adequate hulp aan slachtoffers van seksuele uitbuiting ligt primair bij de gemeenten. Het Rijk is echter stelselverantwoordelijk. Bovendien is Nederland, en daarmee de landelijke overheid, gebonden aan het VN-Kinderrechtenverdrag. Als eindverantwoordelijke moet de Rijksoverheid deze rechten van minderjarige slachtoffers verwezenlijken, met onder meer helpende hulp en ondersteuning.

In bovenstaande aanbevelingen formuleren we op welke manier gemeenten hun verantwoordelijkheid kunnen organiseren zodat de hulp aan uitgebuite meisjes verbetert. Deels gaat het daarbij om de aanpak van seksueel misbruik en uitbuiting binnen gemeenten zelf. Daarnaast gaat het om het realiseren en onderhouden van landelijke zeer gespecialiseerde hulpinstellingen. Dat vereist intensieve samenwerking van alle gemeenten tezamen met andere partijen. De eerste signalen laten nu zien dat deze samenwerking niet van de grond komt. Daarom moet de Rijksoverheid haar stelselverantwoordelijkheid neemt.

1. Ondersteun de ontwikkeling van inhoudelijke expertise over hulp aan uitbuitingslachtoffers

- Ondersteun de ontwikkeling van trauma-sensitieve alternatieven, zoals relationele beveiliging, kleine groepen, traumasensitief werken zonder repressie, integratie van specialistische jeugdzorg en ggz en onderwijs-zorg trajecten.
- Ondersteun pilots van doorlopende integrale specialistische hulp aan uitbuitingslachtoffers.
- Ontwikkel één kwaliteitskader voor zowel minder- als meerderjarige slachtoffers van seksuele uitbuiting.

---

⁹⁵ Zoals: Azough, 2014. en Azough, 2015.

2. Neem de regie waar het de gemeenten niet lukt

- Monitor nauwlettend in hoeverre gemeenten gezamenlijk actief zijn bij het organiseren van doorlopende specialistische hulp aan slachtoffers van uitbuiting.
- Ondersteun gemeenten en grijp tijdig in als dat nodig is.
- Maak gebruik van de mogelijkheden die al eerder zijn toegepast, zoals regie vanuit het ministerie en toekenning van extra middelen.
- Ontwikkel nu al een voorstel voor een aanpassing van het zorgstelsel waarbij meer ruimte ontstaat voor landelijke specialistische instellingen en de financiering daarvan.
- Wacht niet langer om meisjes die seksueel uitgebuit zijn echt te helpen.

“Je kunt wel iemand proberen te helpen door over een probleem te praten, maar als je niet echt naar de toekomst kijkt en naar een oplossing, ja dan blijf je waar je op dat moment bent en dan kom je niet zoveel verder. Je wilt toch vanuit de dingen die je geleerd hebt echt iets gaan maken. Voor de toekomst. Voor een leven.” (Debbie, 21)

BIJLAGE 1 - BRONNENLIJST

Azough (2014)

Hun verleden is niet hun toekomst. Actieplan aanpak meisjesslachtoffers van loverboys/ mensenhandel in de zorg voor jeugd., Nederlands Jeugdinstituut.

Azough (2015)

Kwaliteitskader voor jeugdhulporganisaties die gespecialiseerde opvang en hulp bieden aan meisjesslachtoffers van loverboys/mensenhandel, Nederlands Jeugdinstituut.

Bastiaanssen et al. (2019)

Bastiaanssen, I., Kerkhof, L., Addink, A., *Speerpunten voor residentiële jeugdhulp*, Nederlands Jeugdinstituut.

Berger et al. (2017)

Berger, M., Foolen, N., Holdorp, J., *Hoe pak je loverboyproblematiek aan?* - Checklist voor gemeenten, Nederlands Jeugdinstituut.

Buisman et al. (2018)

Buisman, A., Hilverdink, P., Jong, A. de, Vink, C., *Kwetsbaar, 18 jaar en dan?*, Nederlands Jeugdinstituut.

Burke (2018)

Burke Harris, N., *The Deepest Well - Healing the long-term effects of childhood adversity*, Bluebird.

CoMensha (2018)

Suggesties voor gemeenten over lokaal en regionaal mensenhandel beleid, CoMensha - Mensenhandel in beeld.

CRC (2011)

General Comment No. 13. The right of the child to freedom from all forms of violence, Committee on the Rights of the Child.

De Kruijf (2019)

Kruijf, M.P. de, *Legitimiteit en rechtswaarborgen bij gesloten plaatsingen van kinderen - De externe rechtspositie van kinderen in gesloten jeugdhulp gezien vanuit kinder- en mensenrechten*, Universiteit van Leiden.

De Valk (2019)

Valk, S.M. de, *Under pressure - Repression in residential youth care*, Universiteit van Amsterdam.

De Witte (2019)

Witte, I de, *Minderjarige slachtoffers van uitbuiting die weglopen uit de instelling - Oorzaken, voorkomen en terugvinden*, Defence for Children- ECPAT.

Dörenberg et al. (2016)

Dörenberg, V., Frederiks, B., Moonen, X., *Voortzetting van (verplichte) hulp aan risicjongeren die 18 jaar worden*, in: *Nederlands Juristenblad 18-11-2016*, pp. 2967-2974, Kluwer.

IGJ (2018)

De kwaliteit van de gespecialiseerde jeugdhulp aan slachtoffers van loverboys, Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd - Ministerie van vws.

IGJ (2019)

Samen werken aan veiligheid in Rotterdam - Een onderzoek bij JBRR, Enver en de wijkteams, Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd - Ministerie van vws.

Kinderombudsman (2015)

Ik kan het (niet) zelf, De Kinderombudsman.

Krabbedam (2016)

Krabbedam, A., *Troubled girls, troubled futures - The adverse adult outcomes of detained adolescent females*, Uitgeverij SWP.

Kuiper et al. (2010)

Kuiper, R.M., Dusseldorp, E., Vogels, A.G.C., *A first hypothetical estimate of the Dutch burden of disease in relation to negative experiences during childhood*, TNO Zorg.

Leermakers et al. (2018)

Leermakers, S.D.E., Simons, E.I. & Noteboom, F., *'Aangifte doe je niet' - Een studie naar factoren die een negatieve invloed hebben op de aangiftetebereidheid van Nederlandse, minderjarige slachtoffers van seksuele uitbuiting*, CKM en Coalitie tegen Seksuele Kinderuitbuiting.

Lenferink (2015)

Gemeenten en opvang van en zorg voor slachtoffers mensenhandel, Vereniging Nederlandse Gemeenten en de Federatie Opvang.

Mein et al. (2014)

Mein, A., Los, V., Jansma, A., Distelbrink, M., Verwijs, R., *De effectiviteit van behandelmethoden voor slachtoffers van loverboys*, Verwey-Jonker Instituut.

Naezer & Oosterhout (2019)

Naezer, M., Oosterhout, L. van, *Sharing is caring - Jongeren, sexting en de ongewenste verspreiding van sexy beeldmateriaal*, Radboud Universiteit.

Niessen & Van der Vegt (2018)

Niessen, I., Vegt, J. van der, *En dan ben je volwassen - Onderzoek naar de leeftijdsgrens van de jeugdhulpplicht*, Andersson Elffers Felix.

NJI (2018a)

Leeftijdsgrenzen in beleid - Wat werkt in de praktijk?, Nederlands Jeugdinstituut.

NJI (2018b)

Monitor Gemeentelijke zorginkoop 2018, Nederlands Jeugdinstituut.

NJI (2018c)

Inkoop Jeugd door gemeenten, Nederlands Jeugdinstituut.

NJI (2019)

Knelpuntenkaart Toekomstgericht werken 16-27, De Argumentenfabriek.

NRM (2013)

Mensenhandel: Negende rapportage van de Nationaal rapporteur, Bureau Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen.

NRM (2017)

Slachtoffermonitor Mensenhandel 2012-2016, Bureau Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen.

NRM (2018a)

Stelsel van jeugdzorg slachtoffers mensenhandel en seksueel geweld tegen kinderen, Bureau Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen.

NRM (2018b)

Slachtoffermonitor seksueel geweld tegen kinderen 2016, Bureau Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen.

NRM (2018c)

Slachtoffermonitor seksueel geweld tegen kinderen 2016 - Factsheet, Bureau Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen.

NRM (2019)

Dadermonitor mensenhandel 2013-2017, Bureau Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen.

PIANOO (2018)

Handreiking aanbesteden wmo2015 jeugdwet, PIANOO.

PSTM (2018)

Samen tegen mensenhandel - Een integrale programma-aanpak van seksuele uitbuiting, arbeidsuitbuiting en criminele uitbuiting, Rijksoverheid.

RVS (2018)

Leeftijdsgrenzen - Betere kansen voor kwetsbare jongeren, Raad voor Volksgezondheid en Samenleving.

Rygaard (2018)

Rygaard, N.P., *Hechtingsstoornissen - Praktijkgericht therapiehandboek voor ernstige hechtingsstoornissen bij kinderen*, Uitgeverij SWP.

Schouten (2015)

Schouten, R., *Wegwijs in de wetten van het jeugdstelsel*, Nederlands Jeugdinstituut.

Sonderman (2019)

Sonderman, J., *Genderspecifieke hulp aan slachtoffers van seksuele uitbuiting*, in: *Tijdschrift voor Orthopedagogiek*, nr. 2, pp. 38-45.

Stein (2014)

Stein, M., *Young people's transitions from care to adulthood in European and post-communist Eastern European and central Asian societies*, in: *Australian Social Work*. pp. 24-38. ISSN 1447-0748.

Stimulansz (2017)

Casusboekje Doe de omgekeerde toets en help jongeren echt!, Stimulansz.

Terpstra & Van Dijke (2016)

Terpstra, L., Dijke, A. van, *De keten van geweld, verwaarlozing en mishandeling heeft een andere aanpak nodig*, in: *Jeugdbeleid (2016) 10:79-92*, Bohn Stafleu van Loghum.

Terpstra & Van Dijke (2019)

Terpstra, L., Dijke, A. van, *Twintig jaar Asja*, Fier.

Terpstra et al. (2005)

Terpstra, L., Dijke, A. van, San, M. van, *Loverboys, een publieke zaak - Tien portretten*, Uitgeverij SWP/Terpstra & Van Dijke.

THDV (2019)

Lesprogramma Beware of Loverboys, THDV - Scharlaken Koord.

UNICEF & Defence for Children (2018)

Jaarbericht Kinderrechten 2018, UNICEF Nederland en Defence for Children.

Van der Helm (2011)

Helm, G.H.P. van der, *First do no harm - Living group climate in secure juvenile correctional institutions*, SWP.

Van der Helm et al. (2018)

Helm, G.H.P. van der, Kuiper, C.H.Z., Stams, G.J.J.M., *Group climate and treatment motivation in secure residential and forensic youth care from the perspective of self determination theory*, in: *Children and Youth Services Review*, Vol. 93, pp. 339-344, Elsevier.

Van der Kolk (2019)

Kolk, B. van der, *Traumasporen. Het herstel van lichaam, brein en geest na overweldigende ervaringen*, Uitgeverij Mens!

Van der Wiele & De Ruiter (2011)

Wiele, D. van der, Ruiter, E. de, *De kleine gids - Signalering en behandeling slachtoffers loverboys*, Kluwer.

Van Dijke et al. (2012)

Dijke, A. van, Lamers, F., Talhout, M., Terpstra, L., Werson, S., & Wind, A. de, *Wie zijn de meiden van Asja? De gang naar jeugdprostitutie.*, Uitgeverij SWP.

Verwey-Jonker Instituut (2019)

Werkt de aanpak van kindermishandeling en partnergeweld?, Verwey-Jonker Instituut.

Verwijs et al. (2011)

Verwijs, L., Mein, A., Goderie, M., Harreveld, C. & Jansma, A., m.m.v. Lianne Drost, *Loverboys en hun slachtoffers: Inzicht in aard en omvang problematiek en in het aanbod aan hulpverlening en opvang*, Verwey-Jonker Instituut.

VN (2005)

Facultatief Protocol inzake de verkoop van kinderen, kinderprostitutie en kinderpornografie bij het Verdrag inzake de rechten van het kind, Verenigde Naties.

VNG (2016)

Stappenplan bij het bepalen van de verantwoordelijke gemeente voor de uitvoering van de Jeugdwet, VNG en de ministeries van VWS en J&V.

VNG (2018a)

Inkoop Jeugd - Zeven goede gewoonten, Vereniging Nederlandse Gemeenten.

VNG (2018b)

Leergang Inkoop Jeugd, Vereniging Nederlandse Gemeenten.

VNG (2018c)

Kadernotitie collectief opdrachtgeverschap en opdrachtnemerschap in de jeugdhulp, Vereniging Nederlandse Gemeenten.

vws (2018a)

Actieprogramma Zorg voor de Jeugd, Ministerie van vws.

vws (2018b)

Voortgangsrapportage zorg voor de jeugd, Ministerie van vws.

vws (2018c)

Evaluatie Jeugdwet en Programma Zorg voor de Jeugd - Gebundelde verslagen Rondetafels, Ministerie van vws.

ZonMw (2018)

Friel, R.D. et al., Eerste evaluatie Jeugdwet - Na de transitie nu de transformatie, ZonMw.

BIJLAGE 2 - GERAADPLEEGDE DESKUNDIGEN

Andrea Danthuma	Stichting Lijn 7
Anita de Wit	Vlinderhuis
Anja Frederikze	Timon
Anke Nijhuis	Hestia, Horizon
Anke van Dijke	Fier
Anne Addink	Nederlands Jeugdinstituut
Annemarie van Rijn	Fier
Barbara Schmeits	Vereniging Nederlandse Gemeenten
Carolien Kooi	Fier/WATCH
Coleta van Dam	Praktikon
Corinne Dettmeijer-Vermeulen	Voormalig Nationaal Rapporteur Mensenhandel
Danial Sharifi	Hestia, Horizon
Ed Woerdeman	Regionaal Bureau Leerplicht Zuid-Kennemerland
Edgar Oomen	Vereniging Nederlandse Gemeenten
Eliane Smits van Waesberghe	Verwey-Jonker Instituut
Ellen Olthof	Asja, Fier
Elly Miedema	Gemeente Amsterdam
Evelyn Heynen	Fier
Fietje Schelling	Fietjeschelling.nl
Floor 't Sas	Spirit
Florien van Rij	Siriz
Gerda Vreugdenhil	Jeugdbescherming West
Gerda van Dijk	Jeugdformaat
Helen Heskes	Verwey-Jonker Instituut
Iara de Witte	Defence for Children - ECPAT
Ineke Smits	Gemeente Leeuwarden
Inez Zuiderveld	Gemeente Amsterdam
Jan Hendrik Buitendijk	Gemeente Leeuwarden
Joanne vander Eijnden	Nederlands Jeugdinstituut
Jolanda Meijering	Gemeente Amsterdam
Jon Tober	Horizon
José Huzen	Coalitie tegen Seksuele Kinderuitbuiting
Joyce Tacl	Comensha
Julie Bocken	Koraalgroep
Kelly Selvius	Spirit
Linda Futa-Van Gogh	De Nieuwe Vrouw
Lotte Niederer	Regiobureau Integrale Veiligheid Oost-Brabant
Mai Liem	JIT (Jeugd Interventie Team Noord)
Marco Betman	Stimenz
Margreet Wiegand	Gemeente Amsterdam
Maria Reitsma	Gemeente Leeuwarden
Maria Scali	SHOP
Marleen Luimes	Intermetzo
Merel van Groningen	Merel van Groningen
Mill Bijnen	ACM/HVO Querido
Mohini	ExpEx en Be Positive
Nelleke Westerveld	Moveira
Nicole Harms	SHOP
Patrick de Nijs	Politie, AVIM team Eindhoven
Peer vander Helm	Hogeschool Leiden en Fier
Petra Willemsteijn	HVO Querido
Renske Broeders	Gemeente Leeuwarden
Robert Felix	Enver

Ruth Schipper
Sabrina Knijf
Tjitske Sterenberg
Tom Jordan
Valesca Fuling

Spirit Specifiek
ACM/HVO Querido
Gemeente Leeuwarden
Pinq/Spirit
ZonMw

Colofon

Help!, ook na mijn 18de

Doorlopende gespecialiseerde hulp aan meisjes na seksuele uitbuiting noodzakelijk

Auteur

mr. Karin Kloosterboer
Kinderrechtenskundige Kind met recht
In opdracht van Defence for Children - ECPAT

ISBN 978-90-74270-46-5 (korte versie)

Uitgave

Defence for Children – ECPAT

Disclaimer

Aan de informatie en afbeeldingen, zoals die in deze publicatie worden weergegeven, kunnen geen rechten worden ontleend. Ondanks de voortdurende zorg en aandacht die zijn besteed aan de samenstelling van de publicatie en de daarin opgenomen gegevens, geeft de uitgever geen garanties op de volledigheid, juistheid of voortdurende actualiteit van de gegevens, noch van websites die op enigerlei wijze met de publicatie zijn verbonden.

Beeldmateriaal

Shutterstock

Ontwerp

Designink

Contact

Defence for Children – ECPAT
Hooglandse Kerkgracht 17-G
2312 HS Leiden
Telefoon: +31 (0)71 516 09 80
E-mail: info@defenceforchildren.nl
www.defenceforchildren.nl

Dit rapport maakt onderdeel uit van de werkzaamheden van de Coalitie tegen Seksuele Kinderuitbuiting. De Coalitie, bestaande uit Centrum tegen Kinderhandel en Mensenhandel (CKM), Fier en Defence for Children – ECPAT, richt zich op het terugdringen van seksuele uitbuiting van kinderen en licht verstandelijke beperkte slachtoffers tot en met 23 jaar in Nederland. De Coalitie wordt onder meer ondersteund door de Adessium Foundation en Stichting Janivo.

COALITIE TEGEN
SEKSUELE KINDERUITBUITING